

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 9068

CALL No. Sa. 2. HS / Kall

THE KASHMIR SERIES
OF
TEXTS AND STUDIES.

**KASHMIR SERIES OF TEXTS
AND STUDIES.**

No. XXXVII.

521
**MĀLINIVĀYOTTARA
TANTRAM**

BY
PROF. HANSMAN SARKI, M.A., M.S.,
DEPARTMENT OF THE RESEARCH GROUP,
JAMU AND KASHMIR STATE,
SRINAGAR.

PUBLISHED UNDER THE AUTHORITY OF THE GOVERNMENT
OF THE PUNJAB BY THE OFFICIAL MANDALY
MR. PRATAP SINGH JAINI, MANDALY,
G. O. S. O., G. O. S. O., G. O. S. O., G. O. S. O.,
MANDALY OF JAMU AND KASHMIR STATE.

Sa. 2. 18
Ran

3-2-58

BOOKLET I

PRINTED AT THE "LATA-VISHNUPADA" PRESS.

JOURNAL ABOUT HOSPITAL
THERAPY FROM DELHI

Vol. 2, No. 9, 1968
Date: 29.9.68
Call No. 53.3.H.I.
Kau

संशोधनपरक चिकित्सा विभागों में
अनुसंधान के अभाव में अनेक रोगियों की मृत्यु हो रही है।
अनेक रोगों के अभाव में अनेक रोगियों की मृत्यु हो रही है।
अनेक रोगों के अभाव में अनेक रोगियों की मृत्यु हो रही है।

अनेक रोगों के अभाव में अनेक रोगियों की मृत्यु हो रही है।
अनेक रोगों के अभाव में अनेक रोगियों की मृत्यु हो रही है।
अनेक रोगों के अभाव में अनेक रोगियों की मृत्यु हो रही है।

(All rights reserved.)

Printed by

Vinod Dayal Mishra at the "Satya-Tivediya" Press,
No. 1114, Patel Road, New Nagpur, opposite
Richardson & Gordon Office, Bombay.

and Published by

The Research Department, Jansen and Fuchs's Works,
Birmingen.

MĀLINIVĀYOTTARA TANTRAM.

FOREWORD.

The present volume of the Kāshmir Series of Texts and Studies represents the Śākhā yoga as set forth in the Trika system of Kashmir. Its edition is based on the collation of the manuscripts described below :

(1).—This manuscript belongs to the Manuscript Library of the late Rajwara Śāstrī of Srinagar. It is written out on country paper in bold and legible Śāradā character. In size it is just about foolscap. Leaves of the MS. number fifty with an average of 27 lines to each page. Its importance lies in its being correct and in containing various *śāntanas* which proved greatly useful in the collation work. It is complete except a few sentences. Date: No date; but seems to be three-fourths of a century old.

(10).—This pertains to Pundit Hanubhara Shastri of this Department. The MS. is in the form of a shikapatra and is written on paper in legible Śāradā character. It consists of 23 leaves of foolscap size with 24 lines to each page. It is correct and complete but with small lacunae here and there. It is only twenty-five years old. The MS. was of much assistance as far as it threw light on many intricate points in the volume under notice.

(11).—This MS. is in possession of Pundit Mahadeva Bhāskara of this Department. It is copied on Kathwaria paper in Devanāgarī character. The handwriting is bold and legible. The MS. contains 70 leaves measuring 10" by 8". There are a few blanks in the MS. It is correct and older than either of the above two MSS. One of its distinctive features consists in its containing in the introduction the following three couplets which mention the name of the scribe and the date of completion of the transcript and which are not met with in either of the aforesaid MSS. The couplets are :

(१) सवित्रीशरणं देवालयं तस्मिन् तद्गुप्तम् ।
सवित्रेण सवित्रेण वासुदेवविरचितम् ॥

- (३) कर्तव्येण कर्मणो युक्तं संकल्पितम् ।
 इदं च कर्तव्यं कर्मणोऽप्यस्य ॥
- (४) संकल्पितं कर्मणोऽप्यस्य ।
 कर्मणोऽप्यस्य कर्मणोऽप्यस्य ॥

Their rendering in English is as follows:—

1. The Tattvan, to wit, Mahatmaya, was, of yore, out of compassion for His devotees, told in secrecy by Parasara to Devi.

2. This Tattvan, a never-failing help in crossing the ocean of mundane existence, was related to the devoted mania by Kārtikaṃya after he had heard it from them, i.e., the Devi and Parasara the topic of Whose dialogue it formed.

3. The same Tattvan, under the charge of his religious preceptor, was transcribed on Wednesday by the learned Govindāchārya, son of Śrī Nanda Paṇḍita.

The date of the MS. is recorded as १९११, ११, ११, as Tuesday, the 7th of the dark fortnight of Vaiśākhā, १९११ Vikram. This as most most probably be 1865 A. V. or 1765 A. D. as is corroborated by the other appearance of the paper used on the MS. as quoted.

In addition to the assistance derived from the collation of the above MSS. such pains have been taken in adopting every corrigendum in the various readings of the text from their direct and indirect references in *Tantrikāṣa*, *Śrī Śaṅkhaśāntara*, *Pañcatīkā*, *Śāntarāśāntara* and *Tīrtīkashāntara* (all of the Kashmir Series). The major portion of the MS. owes its correction particularly to the *Tantrikāṣa* which is a detailed exposition of this and to the *Śaṅkhaśāntara* to which it is in many respects akin. For this the scholarly labour of my Kashmir staff is really commendable.

In spite of my overcautiousness in making the present edition of the *Mūlāsthyāntara* really useful for the *Tantra* public, many unavoidable blunders have been lurking in the book for want of the better material available. I hope that my future researches, carried under the munificent patronage of the Kashmir Darbar in obtaining the desired material, will lead me to better such a view.

SHRINAGAR, KASHMIR, }
 31st January 1910. }

MAHENDRAN KANT.

INTRODUCTION.

—

General.—The immense control over and the gradual evolution with the *yō* principles from *Siva* to the gross earth form, form also, the principal argument of the *Māhātmyam*. The first respect of this mystic lore is *Paśupati* who learnt it from *Aghora*. The *Tantram* is in the form of an inter-location between the *Devī* and *Paśupati*, the sacred teachings whereof have been communicated to the *Īkṣvā* by *Śaṅkara* the destroyer of *Tiruk*.

It seems from the opening verses that there was originally a *Tantram* called the *Siddhagṛhī-tantram* which consisted of nine crore verses and which interpreted the *Śaṅkara* teachings in the light of *Śhiva*, *Śhakti* and *Āhimsa*. Its abnormal prolixity necessitated its being summarised in three crore verses, the chief topic dealt with therein being the path of *yoga*. The abstract thus formed went by the name of *Mūlī-tīkṣā*. In course of time, another improved and still more summarised edition of 1,000 verses of the same was adopted. The incipit in

the present form is supposed to be the belated revision of the above as far as it is most convenient and helpful to the dull brain.

In my opinion supported by the text itself, the *Śākhāntaram* is the latter part of the *Sākhāyogīśāntaram* of which the former part was probably represented by the *Sākhāntaram* (cf. *Śloka 13, M. V. T., var. Adhikāra*).

Authenticity of the Tantra.—The *Tantra* is affiliated to the *Āgama Tantra* and is, as such, of divine authorship. The origin of the sacred lore of *Āgama* is very beautifully pointed in the rich vocabulary of *Tantrikāra*. It describes in a masterly style the way how it was revealed to the *guru* :—

“ The *Logos*, or the *All-Transcending Word* (*Paritrīkā*), gradually contains all the *Śāstras* or *Āgamas* in their super-sensuous form. This *Logos* materialises gradually into the physical form as syllables or vocables and, as such, forms the units of speech. In its preliminary materialisation as *Paiparīkā*, the two aspects of consciousness are totally merged together and the words and their meanings are not at all separated. The

objects of perception in this stage appear as if a piece with the subject. In the intervening stage of the *Pañc*, words and their meanings are differentiated from each other in the mind before being voiced forth. In the last stage it becomes *Vak* because it expresses itself through the words uttered by different vocal organs.

"Thus the *Pañc* forms ultimately the source of all the *Śāstras* flowing out as spoken words from the five faces of the Supreme Being, which represent His fivefold *Śakti*—*Cit*, *Amāda*, *Ichhā*, *Jñāna* and *Kriyā*. The five systems of revelation, which principally originate from *Parasurāma* through His five powers, constitute the 92 schools of *Tantra* divisible into three classes and designated respectively—*Śiva*, *Kundra* and *Ekamra*. First of these which maintains the doctrine of *tañcā* consists of ten systems only. The second class contains eighteen systems and propounds the doctrine of *duāñcā* or *Ekāśikhā*. The last, on the other hand, is unique in declaring the eternal truth in the light of *Identiācā* *Śāstra* and preaches its doctrine in 64 systems."

The same line of thought is also perceptible in the primordial utterances of our ancient vedic seers. The reader is advised to consult the verses 29, 45 upto 164, mandala 1, Rigveda.

- (१) सर्वं न विन्दे देव संप्रसूतम्
 विन्दति वाग् यजमानविन्दता ।
 स विदिविदि वि वारत सर्वे
 विदुःश्रवणी सति वसिष्ठीवरा ॥
- (२) वासति वाग् यजिषता वासि
 सति विदुःश्रवणा ये वसिषता ।
 इता सति विदितं वेदविति
 इतिदे वाचो वदता वसिषता ॥

Tantra defined.—Tantra being a generic term for a class of religious and magical works is designated as the *mantra-tantra* though it generally treats of (i) incantations, (ii) their philosophy, (iii) the principles, (iv) the words, (v) ceremony, (vi) initiation, (vii) worship, (viii) mental and bodily discipline, (ix) observances of a Tantra. Like the Veda it is, as the Tantrics hold, the breath of the Supreme Being or in other words the immortal and eternal knowledge.

The performance of the present day Vedic ceremonies by the Kshatriyas, which run side by

side with those of the Tantras and which are sometimes intermixed with the latter, leads to believe that the Tantras are either an imitation or a development of, or an improvement upon the Vedic ceremonies. The Tantric supplement is wanted, in the opinion of the Tantrists, to quicken and ensure the fulfilment of desires in the Kali age.

Tantric worship.—It does not essentially differ from that of the Vedas. It strongly maintains the consciousness and the omnipotence of God. The complete immersion of the duality in unity is the main lesson of the Tantras. The adorer becomes the adored himself. His body is the temple and his soul the idol in it. He is the high priest not of a god above, around, or below but of his own ever-existent self.

Tantric view of Mohaha.—Mohaha, in the tantric sense of the word, is the unfolding of power brought about by the self-realisation. It is not the giving up of the mortal coil and then acquiring immortality from death. To a real Tantric, birth and death are phenomena of his own creation. He finds gratification as much in

the one as in the other (cf. Bhairavastotra of Abhinava Gupta). He is the Bhairava whose name even strikes terror into the destructive agencies and at whose sweet will the world lives, moves and has its being. His sole article of faith is that death has significance only for those who are subject to mortality and not for those who have risen superior to its sin by their living belief in the deathlessness of the soul (cf. *Tantralsika* p. 150, vol. I)

Realistic Optimism of the Tantric.—A Tantric, like the one believing in the Vedas, by gradual marches on the spiritual path, comes to feel his close kinship with nature. To him both the scientific and the imaginative are glowing with divinity. The divinely glorious presence puts an end to all his unaided speculations and inspires him to fulfil his noble mission. His self-control checks him up and infuses him with the fresh energy that facilitates and quickens the dawn of his native glory without any detriment to the enjoyment of the sweet pleasures awaiting him in the world. To him the world is not an illusion, not a Māyā of the Vedantists,

and therefore he tries to make himself and his surroundings happy to the best of his ability.

Power of the Mantras—The main theme with which the Tantras are concerned is the power of Mantras, Mantras, as the Tantrics maintain, are certain scientifically arranged formulas which, if practiced according to the Tantric precepts, bring about certain results according to the intention of utterer's wish. Each and every Mantra (ॐ, ॐ, etc.) is a living energy in itself and should in no way be mistaken for a mere Varca or letter. A living force is created by placing the letters in a certain systematic order by the Siddhanta.

The mantras are nothing but the harmoniously living forces strong enough, no doubt, to accomplish even the most difficult undertakings of the votaries of the Tantras. This is not all. The arrangement of letters in a scientific procedure gives a good way to help the worshippers, provided no obstacles of any sort of the part or parts in the Tantric concepts are made, to believe out the hidden secrets of nature, say work wonders, and gradually free him from the bondage of the

world and raise him high to the lofty plain of supreme consciousness styled Paramapada.

All-embracing nature of the Tantra.—The great merit of the Tantra lies in its all-comprehensive and all-embracing nature. The portals of Tantra are invitingly open to all irrespective of caste and creed. The regulative and revolting creed of asceticability is unknown here. The sweet cup of nectar, which it holds in its outstretched palms, can be enjoyed by both the high and the low. No hard and fast rules, nor any strict observances like those of the Vedikas, are to be followed by the devotees of Tantra. Short-lived and uncrated as the men of iron age are, they, by following the short and smooth methods of Tantric self-culture, accomplish within a short span of time what others achieve in ages after ages. This is why the Tantras are popular and have a large following.

Difficulties in the adoption of Tantric methods.—But no rose is without a thorn. Good and evil run side by side. There is nothing which has unalloyed good or unalloyed evil in it. The very path of the Tantras is beset with thorns

here and there. It is therefore the foremost duty of the Siddhaka to avoid the thieves and to adhere to the rosy path, lest he fall into the trap of the low spirits of nature, who, trying to cause mischief, put obstacles in his way and thereby retard his progress in the attainment of his desired object. It is only the potency of the mantras that brings about the subjugation of these superhuman beings.

But, as ill luck would have it, a number of a beginners in the Tantric ceremonies, often or not, associate with the low spirits and making them minister to his material ends. He discounts the achievement of the high ideal which he ought to have followed strictly and conscientiously. This sort of practice is resorted to by the black magicians whose fate is rendered miserable both here and hereafter. Practices of this type are, never and in no region, commendable on the part of the real Tantrics. The realisation of the *Advaita Tantra* is the chief aim, or the *samucaya bhava*, to be attained by the high-class Tantrics. It is to this end that they consecrate their lives and gain the highest status in spirituality.

Māhāt.—In his commentary on the 17th verse of the *Taittiriya*, volume 1, p. 15, No. XXIX of our Series, Jayantia says that the *Māhāt-sūptatā* is so called because, due to the glory of *Māhāt*, it occupies a pre-eminent position among and is superior to all the other Schools of Sanskrit Textuals. *Māhāt* is also known by *Māh* and so the *Māhāt* is the generic term for the codes of letters or the alphabet.

The natural and phonetically scientific order of the Sanskrit alphabet given by the name of *Pāraśasthāt* which is popularly known as *Māhāt* or *Sūptā*. When, on the other hand, no attention is paid to the alphabetic origin and to its natural order and when therefore the vowels and consonants are taken promiscuously, the alphabet is called *Uttarasthāt*, simply denoting that order in which 'aa' occupies the first position and 'paa' the last.

Māhāt-sūptatā has reserved for itself the various modes of application of the *Uttarasthāt* for the mystic practices just as the *Branchanda* does, of the *Pāraśasthāt*. I believe that in the time of the *Śri Branchanda* either the order of the

alphabet from 'aa' to 'paa' was unknown or less appreciated and therefore less in vogue, or that the followers of the Brahmastra did not believe in the Mūlamantra. Of course Kāśmirīya looks at the Brahmastra as the Trika perspective but there is no reference whatsoever to the Mūlānt, i.e., the Uttaramūlānt, in the text of Brahmastra.

The Sanskrit alphabet as given in the Uttaramūlānt arrangement runs as below :

क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ ट ठ ड ढ ण त थ द ध न प फ ब भ म य र ल व श ष स ह षट् षट्
 षट्
 षट्
 षट्
 षट्

Mūlānt is of the greatest utility in infusing the divine life into the body of practitioners and all the Tantriks are exposed to have recourse to it for the attainment of desired objects in all the cases in which particular details and instructions could not be particularly observed regarding ayāna. Different parts of the human body represent the different letters of the Mūlānt. While giving the three kinds of mantra called para, āpara and paṇḍara, instances are furnished as to how a particular incantation can be made

out from particular technical terms, such as *band*, *eye*, etc. (see p. 125, *Tantras* of our Series).

Commentary.—The text of the *Māhātmya*-*śāstra* is difficult to be understood owing to the numerous technicalities found in it. But the attempts of Abhinavagupta have left no point unexplained and for this the Tantric public must feel specially thankful to him. The first verse of the *Tantra* he took up in his *Māhātmya*-*śāstra* and explained it so thoroughly that connotations of several terms are made clearly intelligible. The points, that could not find room in the *Śāstra* for want of space and owing to its limited scope as *Śāstra*, he discussed in the *Tantraloka*.

The *Tantraloka*, as the author himself declares, is a detailed exposition of the *Tantra*. The reader of the *Tantra* could get an opportunity of understanding the text more clearly if this Department were to get the MS. of Abhinava's *Pīrāparāśikhā* on it. (See commentary on *Tantraloka*, 25th *Abhāṣā*). Abhinava has a very high opinion of the *Tantra* and says in the *Tantraloka* that the *Māhātmya* is the essence of the *Trīka*

System which again represents the pitch and contour of the different teachings of the Lord associated in the different schools of Tantra.

ABSTRACT.

The great sage Nārada and others, feeling elated under the holy inspiration of Śrīvānana for the right realisation of the Supreme Principle, appeal to Kṛmīra and, after paying due homage, request him to initiate them in the mystic processes of yoga. Kṛmīra, thereupon takes cognisance of them and communicates the secret knowledge of the Māhātmyajātanta as originally addressed by Śiva to Umi.

The whole range of the knowable is divided into two classes, the acceptable and the avoidable. The acceptables are: Śiva, Śakti, Vidyā, Mantra, Mantrōctava and the Jīva. The impurity, avidyā, Mīṭhā and the whole world, as her creation, form the category of the avoidables. The key to the success in both the spheres of matter and soul is supplied by the right discernment of the acceptable and the avoidable.

The supreme controller of the universe in the words of the Māhātmyaja is all-doing, all-

knowing, all-containing and infinite. On the emergence of duality at the creational stage, He evolves out of His own Self the ectod of *Vijñānabrahma*. He assigns to them the functions of maintenance, destruction, preservation and benefaction. For their spheres of action He manifests seven orders of mantras with their respective mantras. All these mantras are the living psychical forces and they gratify the wishes of a *Śakti* by the well-merited bestowal of fruits.

The self comes into manifestation in the fourfold capacity as *Śiva*, *Maṅgalaśakti*, *Maṅgalā* and *Maṅgala*. *Śiva* is the Lord Himself. *Vijñānabrahma* is a degree less than *Maṅgala* owing to the delilement of male. *Prakṛtibrahma* is wrapped up in the delilements of male and female. *Mālaśakti* is the imperfect knowledge and the tree of the world shoots up therefrom. *Karma* is the action in general. As virtuous, it leads to pleasure and, as otherwise, it yields pain. *Śakti* stands for the spirit or *jīva* in general. Their field is offered by the totality of categories from *hālā* to earth.*

---

* Cf. *Yogavākyā*. The group of processes designated *Maṅgalaśakti* is designated now by *Śakti*. At this stage

Śukras are one hundred and eighteen in number and are headed by Angulishmantra. According to their names they are appointed as Mantrikāras. They take over charge of their departments and reward Īshkas and others according to their deserts. The sage reserves the sacred essence of the Imperable either as acceptable or as avoidable from Īshkas, etc. and Manas, from the sage.

Of the seven orders of mantras one half of the portion has, at the option of Īśva, attained the deathless stage after severing hosts of jvas.

Each principle from earth up to matter is susceptible of being turned from fifteen different standpoints owing to the seven provinces regarded either as Śakti or as Śaktivanta and to the principle itself; those from Perchaba to Kāñ, from thatness owing to the inapplicability of

---

apartness is the end is really comprehended by subjectivity. The Śaktivantaśmantra carry on their functions under the super-charge of letters. The stage is marked by the potency of objectivity and subjectivity. The Manas under the protest of *śaktivantaśmantra* find their place at the stage of Śaktivanta. It gives rise to the universal objectivity. At the stage concerning between Śaktivanta and sage, *Īśvaśmantra* only are in existence as pure cognitions. *Īśvaśmantra* is Śaktivantaśmantra. The principles from sage down to the earth is the sphere of *śaktivanta*.

perceptivity to Sakala dharma. The principle of *satya* is viewed from eleven standpoints because of the further reduction of *Prakṛtyāka* as perceiver. Similarly, other principles know such a further reduction of two standpoints up to the last principle of *Īśa* which has no diversity.

The spiritual teacher is defined as one who knows all the above-mentioned principles in their true perspective. He occupies as lofty a position as *Īśa* and is, as such, the revealer of the potency of mantras. At his mere touch the people get purged of all sins.

The inspiration of Rudra Śakti is ever constant in him. The five indicative marks of the Rudraśakti are : (1) firm devotion to Rudra, (2) the success of the mantras capable of yielding the desired object instantaneously, (3) the control over all creatures, (4) the bringing to completion of all undertakings, and (5) the poetic faculty. The inspiration of Rudraśakti is primarily divisible into three levels, *Āpara*, *Bhūta* and *Bhāva* bhāva, each of which is fiftyfold with reference to *Śakti*, *tantra*, *tonna*, *mantra* and *Śakti* and to their sub-divisions.

Jnana is that inspiration of *Bodhidatta* which is obtainable by intense, constant mental discipline (*sthirasā*), contemplation, meditation and the bodily action.

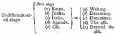
Vide is the name of that stage which is obtainable by the contemplation through the mind as the object of meditation accompanied by utterance.

Spandhana indicates the state which is produced by the deep and penetrative spiritual insight involving absolutely no mental concentration on any particular object.

All the above forms of inspiration are susceptible of being interpreted in the light of the fivefold state, waking, dreaming, deep sleep, the fourth and beyond the fourth. The following table is given to help the reader in tracing the period of states in the chain of standpoints undergoing a gradual realisation by two at each stage of perception —

From earth to matter.	}	I. <i>Samprapanchita</i> stage	} = all state
		(a) <i>Dravya-vikalp-sūtra</i> = waking state (<i>jagrat</i>).	
		(b) <i>Pratyakāśa</i> = dreaming state (<i>svapna</i>).	
		(c) <i>Vijānāśa</i> = deep-sleep state (<i>suṣupti</i>).	
		(d) <i>Maṇḍa, unstrāna</i> = 4th state (<i>maṇḍanamāna</i>).	
		(e) <i>Svatantra</i> = beyond the 4th state.	

From Parvata to Sata.	<p>1. Sahaja stage</p> <p>(a) Sahaja or waking state (b) (c) } As above. (d) }</p>
Principle of Maya.	<p>2. Pratyaksha stage.</p> <p>(a) Pratyaksha or waking state (b) Viprasanghata or dreaming state. (c) (d) } As above. (e) }</p>
Mayadharma.	<p>3. Pratyaksha stage.</p> <p>(a) Pratyaksha or waking state. (b) Mantra or dreaming state. (c) Mantra or dreaming state. (d) Mantramahana or the 4th state. (e) As above.</p>
Sattvartana.	<p>4. Mantra stage</p> <p>(a) Mantra or waking. (b) Mantram or dreaming. (c) Mantramahana or dreamless. (d) Sata or the 4th. (e) Sata or beyond the 4th.</p>
Ivata.	<p>5. Mantra stage.</p> <p>(a) Mantra or waking. (b) Mantramahana or dream- ing. (c) Mantramahana or dreamless. (d) } As above. (e) }</p>
Sakata.	<p>6. Mantramahana stage.</p> <p>(a) Mantramahana or waking. (b) Etyahata or dreaming. (c) Jantavahata or dreamless. (d) Etyahata or the 4th. (e) Sata or beyond the 4th.</p>

The synonyms of the states are :

- (a) Jagrat = Prabhata = Deshahabhinna.
- (b) Swapna = Padartha = Vyapti.
- (c) Susupta = Nivivrita = Mahavyapti.
- (d) Turva = Pratyak = Svarupa.
- (e) Turyata = Mahavyapti.

The triple manifestation of the transcendental self, as an average self, as energy and as Śiva, constitutes the triad of fundamentals forming the central theme of the Tantra Philosophy. It covers the entire field of Tattvas of the Śāivaites, the Ātmas overlapping as many as those beginning with earth and ending with the Vyākṛānta; Vidyā or Śakti, those from Mantra to Mantrōtara and the rest constituting the state of Śiva.

The fourfold classification of the Tattvas from the evolutionary standpoint is termed the earthly, the material, the subtle and the Subtle. Among these the first is pervaded by Dehādikā Kāik. It has only one Tattva, one

letter, one world, one mantra represented by 'light' and sixteen words. Aṅgīyā Kalā pervades the second. Twenty-three principles from water upwards and so many letters (36 and others) are assigned to it. Five words, five mantras and fifty-one worlds are included in it. The third is pervaded by the Bodhī Kalā. Seven principles, twenty-eight worlds, seven letters, two words and two mantras are found in it. The last is covered by Uṅgīyā and there are three principles, three letters, sixteen words, one word and one mantra in this class. The final principle is called Śiva. As such, it is under the Arakṣasī Kalā and has sixteen words, one mantra and one word. The above four classes are respectively presided over by Brahmā, Viṣṇu, Śakra and Śiva.

In giving the genesis of the sanskrit alphabet from 'a' to 'ka' there occurs a description as to how the inseparable Śakti of the Lord, at the cosmic stage, evolves as cognition and activity when He feels the holy impulse of bringing into manifestation the world as we see it. The faculty that gives the determinate knowledge, 'this is this and not otherwise', is known as jñānabala.

The *Śrīyāskārikā* denotes that faculty wherethrough the determination, 'let such and such thing come to light', is translated into action. As regards the universals of sound, *Śakti* appears as *Pāramāññikā* representing the alphabet from 'a' to 'loka'. *Aghora* is said to be translated into action by *Pāramāññikā* and at His desire he releases *akṣa* and from her essence various letters and these letters are the source of knowledge in general.

Although the *Śakti* of *Śiva* possesses infinite forms, she is chiefly known through her three aspects—(१) *spṛāṅ* or *ghoraśakti*, (२) *parīspṛāṅ* or *ghoṣṭā*, and (३) *parā* or *aghorā*. The *spṛāṅ* keeps always surrounding the *Indra* souls and pushes the *Jīvas* on the downward march by attaching them to sense objects. *Parīspṛāṅ*, like the former, hinders the progress of the *jīvas* towards their goal of life and brings about their attachment to the mixed fruit of pain and pleasure. Lastly, *parā* occupies herself in conducting the creature to the highest end of life, the attainment of *Śiva* stage. The *Uttarāññikā* in which also *Śakti* appears is referred to above.

The three respective mantras of the above triad are given in the physiology of the different parts of the human organism.

The allotment of the six systems of the path (adhvas) is substantially the same in the Uttaramūlā as in the Pīrvamūlā. The former in this respect differs from the latter inasmuch as the order of the alphabet is different to and other than that given for the former. 'Pā' is assigned to the principle of earth. From 'da' to 'jha' the twenty-three letters are respectively allotted to the corresponding 23 principles beginning with water and ending with radiant. The principles from parashā to māyā dhara, are each, the letters from 'cha' to 'a'; 'i' to 'jha' cover respectively the principles Śuktharīdyā, Śivara and Śaktīra. The principle of Śīra embraces the sixteen letters from 'ga' upto 'mā'.

For understanding the application of the three mantras of parā, apārā and parāparā, as regards the different principles, the reader is advised to consult the passage given on page 24 *Śūktotrījya*.

The knowledge of the acceptable as also of the avoidable is indispensable for the attainment of yoga which, as such, is the unification of the individual soul with the universal. Jñāna as well as yoga lead alike to the goal of life as referred to above. The former is theoretical as being based on what is heard, on contemplation and on living realisation of the reality. The first deals with it as death upon here and there in the sacred texts. The second involves a deeper study of those on their entirety with an eye to solving the fundamentals. The third marks the final stage of the seeker after truth and is possible only on the fulfilment of the previous steps.

Yogi also has to go through the four stages while on the path of Yoga. According to the degree of divine inspiration, he is called (1) Sampripta, (2) Gaurāṅgīna, (3) Siddha and (4) Siddhanta.

Sampripta is one who has received initiation through a line of teachers and is living upto it.

Gaurāṅgīna refers to him who agitates and agitates checks and protests his mind from the worldly influence and concentrates it up the truth.

By the continuity of efforts owing to the ever-increasing interest, he gets success in disciplining his mind into the concentration on that truth exclusively, and is called *Siddhayege*.

When getting totally identified with the highest principle so as to lose his individuality in the utter disregard of the circumstances he is placed in, he becomes *vidya*. In this stage alone he is really justified to exhibit the depressed humanity.

The *skhya* teacher is advised to purge his disciple of all the impurities peculiar to the different worlds numbering 18 which respectively cover the range of principles from *Prthivi* to *Sattvika* before he can lead him to find the reality in *Shiva*.

The purification of the soul is to be necessarily undergone not only in the above way but also in the body which microcosmically represents all the principles.

The *Mahatveyaga* has a set of *astakta* on the essence of which it lays a great stress and enumerates them as follows :—

(a) *Trishita*, (b) *Padma*, (c) *Sakti*, (d) *Chakra*, (e) *Vajra*, (f) *Danda*, (g) *Dakshya*.

(b) Māhāgṛha, (c) Mahāmadhā, (d) Kṛāgā-
 vāri, (e) Mahābhāgā, (f) Kāvā, (g) Kṛā-
 vāgā, (h) Kāvā, (i) Hā, (j) Pā, (k)
 Aśvā, (l) Ghā, (m) Tā, (n) Vā,
 (o) Ā, (p) Bā, (q) Kā, (r) Mā, (s)
 Dā, (t) Nā, (u) A, and (v) V.

These mantras are to be formed by prefixing
 the syllables ' om ' and ' Hriṣ ' and affixing the
 word ' namah ' at the end.

A follower of the Māhāt School, if and
 when he desires to perform a sacrifice, must
 have preliminary baths technically known as
 Bhāṅgā, Jāṅgā, Agāṅgā, Vāṅgā
 and Dīṅgā. Being thus purified he should
 gaze the sacrificial altar and offer worship to
 the deities of the entrance. He should consider
 himself as able to live in the form of light and
 should identify himself with the vital energy of
 consciousness consisting in ' I am He. ' He
 should identify his body with the sacrificial and
 each of the parts of his body to the
 corresponding letters of the alphabet according
 to the arrangement of the mantras. In the
 oblation which he has to observe after that,

he has to identify his body with the five *vidyas* alluded to above. Then he has to perform the mental sacrifice for the details of which the student is advised to consult the text p. 48 *Mahāvīryasūtram*.

As regards the physical worship the worshipper is to worship Ganesh as three-eyed, as elephant-headed and as dwarfish in stature. The posture Ganesh being erect, he has to contemplate Śiva as seated on the sixfold seat of *Amara*, *Dharma*, *Jñāna*, *Vairāgya*, *Ahimsya*, and *Karūṇā* and as bearing a sword, a shield, horns to look at, of great jaws, terrible and with his eyebrows bent together and surrounded by the eight deities (*astāvika*).

Then he should begin the sacrifice. Two vessels, one big and one small, formed of gold and full of perfumed water, should be placed with two pieces of white cloth over them. Indra and other deities of the quarters should be requested to watch the proceedings so as to ward off the malignant influences while the smaller vessel is passed round and its water allowed to drop. Then he should prepare a lamp for the fire. The fire should spontaneously be got either in

a copper vessel or in an earthen pot and should recite the several mantras of birth, etc. He should perform *homa* by uttering the *malamtra* one hundred times and the other standard mantras ten times. The *homa* being over, he may eat and go to sleep.

If he sees a good dream he may express it to his disciples and if otherwise he should perform the *homa*.

The vows that a Tantric disciple has to observe are :—(A) that he should always offer worship (a) to his deity, (b) to the fire, (c) to the spiritual teacher and (d) to the goddesses; (B) that he should not eat without offering his food to them; (C) that he should refrain from using the property dedicated to the deity, the guru and *Cañdi*; (D) that he should not even for a moment engage himself in idle and wandering pursuits and lastly (E) that he should either be fixed in the practice of yoga or in that of the mantras.

When by the proper and satisfactory discharge of the duties prescribed for him, the disciple gives an unmistakable proof of his

ardent admiration for the Śaivism and when consequently the Śaiva teacher also feels justified in initiating him in its mysteries by his own conviction in the depth and genuineness of the disciple's longing for the same, the latter should have the mystic diagram drawn on the carefully selected piece of ground in conformity with the rules and regulations detailed in the *Māhātmya-sūtram*. In their centre he should invoke Śaivism and perform the *pūjā* to Him. Thereupon, he should approach Him with the following—'At Thy desire, O Lord, I have been installed in the position of a preceptor. The disciples are fully under the mortifying influence of Śaivism. They, as such, deserve Thy favour. They have sought Thy help in securing it. Therefore, O Lord, I pray, be kind to me and let my body be anointed by Thee so that I may be qualified to render them due assistance.'

The prayer being over, he should believe and feel that the six kinds of the *Pañc* are presided over by Śaivism and that his body has veritably been penetrated into by the divine spirit and the shocks of mala that occurred his

kinship with Śiva have fallen one by one laying it entirely bare to him. In this stage he should identify himself with his disciple and with the path in which the disciple is to be initiated by the holy book, 'I stand not the supreme reality; this whole universe is in me; I am the stay and support of this all.'

The unification of the Śiṣya, the teacher and the rest of the world into the one ultimate reality is the Nirvāṇa. This is as regards the outer aspect of initiation.

As regards the inner side, the teacher has to bring in the Jiva of his disciple from the outside into his own self and then he has to awaken the serpent force in him, and move it up from centre to centre till it reaches the Śrotronic aperture in the head. The disciple, that is thus united with the supreme principle by his own spiritual teacher, witnesses the destruction of his bondage of māyā and āveś, therewith, takes his birth and becomes a param.

If the disciple after receiving initiation, feels a strong impulse to acquire the mystic powers, he may repair to his guru and obtain inaugura-

class from him regarding the performance of certain postures leading to that end.

In case the Śikhaia aspires after the attainment of the stage of *Ācārya*, he must acquire a higher mode of initiation leading to enjoyment both here and hereafter. The formation of the diagram and the brahma and such other external regulations have no significance in it. He has only to consider and really believe that his body has been burnt by the bright fire of energy extracted from the tip of his toe up to the crown through the help of *maṇḍala*. After that he has to consider himself as possessed of an ethereal form purged of the impurities closely accompanying the principle of materiality.

The inspiration of Śivaliakti as revealed in him is determined by the particular movement of *Dantakāya*. The reception of the divine inspiration is bestowed by the five states of (1) happiness, (2) the awakening of the serpent force, (3) the bodily translation, (4) sleep and (5) intoxication. In this initiation six-four lamps are to be lighted and the *manjira* or *Siva* is offered in a vessel full of herbs and perfumed water with which the Śikhaia is assisted towards the close of the ceremony.

A spiritual teacher, who has already obtained control over the different principles constituting the world, must very well ascertain the tendency of the disciple towards a particular principle, before he instructs him in the way to achieve success in securing the conquest thereof. He should never allow him to swerve from that with which he has made an effort already to ally himself. He is sure to get union with Brahma through that after enjoying particular privileges peculiar thereto.

But the place must invariably be in all cases very well chosen for entering upon the yoga practices. It must either be a cave or a cell with no din of the world and perfectly changing as regards scenery. It must be a safe retreat from all evil communications.

Such a place very well serves the purpose of the yogi who has habituated himself to a particular posture day and night. A man of the street or a man of the field cannot take to yoga and profit by that. A candidate for that must have curbed his passions to the entire subjugation of the mind. He must have had an

established practice in the suppression of breath. All the sense activities must be under his control. He must have overcome sleep, anger, and the mental restlessness and must be altogether imperturbable in pain.

A candidate with such qualifications is entitled to yoga practice and if he continues to follow the methods adopted for different dhyanas, he is sure to win his conquest of the entire cosmos. The path of the glory attendant upon the success in each dhyana from earth to Brahma is very well described in the latter portion of the *Bhakti-rāja*. If the seeker after truth dives deeper in the mysteries of these, he will himself estimate the truth of the statements made so often in connection with the dhyana. His patience will not be exhausted by the minute details recorded in relation to the dhyana because the success in one particular dhyana will repay the trouble in an innumerable way.

Shriyama, Kmr. }
February 2, 1922. } MADHUSUDAN KAUL.

कालः सुदूरतः सौख्यः सति । इति सुदूरतः सुखी कालः
 विदितः । कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।
 सुदूरतः सुखी कालः । कालोऽयं—सकलकालोऽयं
 इति विदितः । कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति
 विदितः । कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति
 विदितः । कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति
 विदितः ।

कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।
 कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।
 कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।
 कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।
 कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।
 कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।
 कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।
 कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।
 कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।
 कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।

कालः ११-१-११-११	} } }	कालोऽयं—सकलकालोऽयं इति विदितः ।
--------------------	-------------	---------------------------------

॥१॥

साहित्यीश्वरयोगे लम्बे श्रुतपञ्चविंशत्

१०	१०	अधिका	दुष्टिः
११	११	अधिका	अधिका
१२	१२	बोला	बोला
१३	१३	अधिका	अधिका
१४	१४	अधिका	अधिका
१५	१५	अधिका	अधिका
१६	१६	अधिका	अधिका
१७	१७	अधिका	अधिका
१८	१८	अधिका	अधिका
१९	१९	अधिका	अधिका
२०	२०	अधिका	अधिका
२१	२१	अधिका	अधिका
२२	२२	अधिका	अधिका
२३	२३	अधिका	अधिका
२४	२४	अधिका	अधिका
२५	२५	अधिका	अधिका
२६	२६	अधिका	अधिका
२७	२७	अधिका	अधिका
२८	२८	अधिका	अधिका
२९	२९	अधिका	अधिका
३०	३०	अधिका	अधिका

सू०	सं०	अध्यायः	शुद्धिः
२५	६	सुख	द्विष
२५	१५	श्री वाचसीजयम्	श्री वाचसायाम्
३१	१०	संज्ञा	संज्ञा
३५	८	अभिज्ञा	अज्ञा
३५	१३	निष्ठा	निष्ठा
३६	१०	सुखे	सुखे
५०	८	सुखे	सुखे
५१	३	सं वेति	संसां न
५१	८	सर्वी	सर्वी
५२	५	सर्व	सर्व
५२	८	सर्वी	सर्वरीः
५३	५	सर्व	सर्व
५३	१३	सर्वी	सर्वी
५४	१५	सर्व	सर्व
५४	३	सुखे	सुखे
५४	१	सर्वी	सर्वी
५५	१५	सर्व	सर्व
५५	१३	सर्व	सर्व
५५	१०	सर्व	सर्व
५५	३	सर्व	सर्व

सू०	सं०	अनुच्छेदः	श्रुतिः
७३	५	वेदि	वेदं
७४		वा ३	वामा
७५	५	वासा	वासा
७६	१५	वाद्	वद्
७७	८	वज्रात्मजम्	वज्रात्मिजम्
७८	५	वज्रात्मन्	वज्रात्मन्
७९	५	विद्	विद्
८०	८	विषय	विषय
८१	१०	विद्या	वीद्या
८२	३	वदन्ति=वदन्ति=वदन्	वदन्ति=वदन्ति=वदन्
८३	५	विद्याः	विद्याः
८४	३	वच	वद्
८५	१५	वेद्यु	वेद्यु
८६	५	वदन्ति	वदन्ति
८७	८	वदन्ति	वदन्ति
८८	१५	वदन्ति	वदन्ति
८९	५	वदन्ति	वदन्ति
९०	१५	वदन्ति	वदन्ति
९१	५	वदन्ति	वदन्ति
९२	१५	वदन्ति	वदन्ति
९३	१५	वदन्ति	वदन्ति
९४	१५	वदन्ति	वदन्ति
९५	१५	वदन्ति	वदन्ति
९६	१५	वदन्ति	वदन्ति
९७	१५	वदन्ति	वदन्ति
९८	१५	वदन्ति	वदन्ति
९९	१५	वदन्ति	वदन्ति
१००	१५	वदन्ति	वदन्ति

(४)

सूच	सं०	व्युत्पत्तिः	व्युत्पत्तिः
६३१	६३	अपत्यम्	अपत्यम्
६३२	६४	भेदा	भेदा
६३३	६५	दुर्गे	दुर्गे
६३४	६६	अप	अप
६३५	६७	अप	अप
६३६	६८	अप	अप
६३७	६९	अप	अप
६३८	७०	अप	अप
६३९	७१	अप	अप
६४०	७२	अप	अप
६४१	७३	अप	अप
६४२	७४	अप	अप
६४३	७५	अप	अप
६४४	७६	अप	अप
६४५	७७	अप	अप
६४६	७८	अप	अप
६४७	७९	अप	अप
६४८	८०	अप	अप
६४९	८१	अप	अप
६५०	८२	अप	अप
६५१	८३	अप	अप
६५२	८४	अप	अप
६५३	८५	अप	अप
६५४	८६	अप	अप
६५५	८७	अप	अप
६५६	८८	अप	अप
६५७	८९	अप	अप
६५८	९०	अप	अप
६५९	९१	अप	अप
६६०	९२	अप	अप
६६१	९३	अप	अप
६६२	९४	अप	अप
६६३	९५	अप	अप
६६४	९६	अप	अप
६६५	९७	अप	अप
६६६	९८	अप	अप
६६७	९९	अप	अप
६६८	१००	अप	अप

	श्री-	पृ-		श्री-	पृ-
सर्वे विद्यापीठान्तु	५०	११५	सर्व सुखसाधनेति	१०	११०
सर्वत्र बलिभ्यः सर्वैः	५०	५०	सर्व लक्षणं बलिभ्यः	१०	१०
सर्वत्रिंशत् ब्रह्मणो	१५	१००	सर्वसाधनेष्वर्थः	१५	१०५
सर्वत्रिंशत् ब्रह्मणो	१५	११५	सर्वसाधनेषु	५	५०
सर्वसाधनेष्वर्थः	१५	५५	सर्वस्य सुखसाधनं	१०५	११५
सर्वसाधनेषु	१५	५५	सर्वस्य ब्रह्मणो	१	५०
सर्वसाधनेषु बलिभ्यः	१५	५	सर्वस्य दुर्लभेति	५०	११५
सर्वसाधनेषु ब्रह्म	१५	११५	सर्वसाधनेषु	१०	५
सर्वस्य ब्रह्मणो	१५	५०	सर्वस्य विद्याभ्यः	५	५०
सर्वसाधनेषु बलिभ्यः	१५	११०	सर्वस्य विद्याभ्यः	५५	११५
सर्व सुखसाधनेषु	१५	५५	सर्वस्य लक्षणे	५	११०
सर्व विद्यां ब्रह्मणो	५	१०५	सर्वसाधनेषु	१५	५५
सर्व विद्यां ब्रह्मणो	५	११०	सर्वसाधनेषु	१०	११०
सर्व वेदाः ब्रह्मणो	१५	५५	सर्वेषुः सर्वे सुखे	५५	५०
सर्व वेदाः विद्याभ्यः	५०	११५	सर्वेषुः सर्वेषु	१५	५०
सर्व वेदाः विद्यां सुखे	५०	१०५	सर्वसाधनेषु	१०	५०
सर्व सर्वे विद्यां सर्वे	१५	१००	सर्वसाधनेषु	१५	५५
सर्वे विद्यां ब्रह्मणो	१५	१००	सर्वसाधनेषु	१०	११०
सर्वसाधनेषु	१५	१००	सर्वसाधनेषु	१५	१०५
सर्व सुखसाधनेषु	१५	५५	सर्वसाधनेषु	१५	१०५
सर्व साधनेषु	१५	११५	सर्व साधनेषु	५५	११५
सर्व साधनेषु सर्वे	५	१००	सर्व साधनेषु	५५	११५
सर्वसाधनेषु	१५	११५	सर्वसाधनेषु	५५	११५
सर्व विद्यां सुखे	१०	११०	सर्वसाधनेषु	५५	११५

५५

मास्तिनीविजयोत्तरे श्लो

प्रथमोऽधिकारः ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

कल्पि कपटानन्दविकटवपुष्पाः ।
सर्वैश्चक्षुषीदुःखानन्दवनीश्वरः ॥ १ ॥
कन्दर्पवपुष्पाणां शरवर्षे कपटानन्दकम् ।
सकलपुष्पाश्चकनकानात्वनन्दयाः ॥ २ ॥
सकलपुष्पसमोर्षीर्षीसिद्धया सर्वैश्वरः ।
विद्याशक्तः सर्वैः सर्वैः विद्याशक्तुमुसीकताः ॥ ३ ॥
सकलपुष्पैः सिधामेव वै सद्गुरुः सद्गिताः ।
कल्पन्तेनर्षीसिद्धिस्तुषी कपटानन्दः ॥ ४ ॥
तां च योगं विद्या कपटाय शैलशरीरं सद् ।
सर्वविषयीनिश्चयिः स सर्वैश्चक्षुदाहृतः ॥ ५ ॥
सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः ।
सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः ॥ ६ ॥
सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः ।
सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः सद्गुरोः ॥ ७ ॥

कलाकलावद्वया देवी कल्पितेदमवतीम् ॥
 सिद्धयोपीनीतसौ नवेपीयविसलम् ॥ ८ ॥
 कल्पया कल्पितं पूर्वं वेदमप्यनिलम् ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितेकल्पिते ॥ ९ ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ १० ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ ११ ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ १२ ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ १३ ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ १४ ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ १५ ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ १६ ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ १७ ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ १८ ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ १९ ॥
 कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ २० ॥

१. १०- कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ १० ॥

२. ११- कल्पितोपिजये कल्पे कल्पितोपिजये ॥ ११ ॥

वृत्तहात्या वरिष्ठान् सवैरिष्टिपुत्रं कवेम् ।
 त्रिवेगः सवैकुण्ठान्ताः सर्वाः सर्वकुलवृद्धाः ॥ १७ ॥
 सप्तमे विष्णुसोम्याय वरिष्ठान्त्वम वदिस्य ॥
 स विष्णुर्देवतुष्टेःशरणेन निवेद्यथा ॥ १८ ॥
 विष्णुनेत्यथमहो वीर्यामात्रं द्रुपदम् ।
 कवीः कवी घोरो वीरकण्ठशरणाः ॥ १९ ॥
 भीष्म वीर्यानि कवः विष्णुतथा ।
 वृत्तमहो विष्णुर्देवतुष्टेःशरणेन ॥ २० ॥
 कवेकवे-भोवामे वरिष्ठान्त्वम वदः द्रुपः ।
 कण्ठपापकण्ठवृत्तं कोटीः कण्ठलाः ॥ २१ ॥
 कौशलेषु वृत्तानेषु कथाः सर्वदलवृद्धाः ।
 व्यासा चतुर्विधे देवदत्त विष्णुनेत्यथ ॥ २२ ॥
 वरिष्ठद्रुपदवृत्तमर्षितुः कण्ठनेत्यथः ।
 वसुधावनिष्कानि कथनाद्गुणपानम् ॥ २३ ॥
 कवीर्षीण्यं कर्षं द्रुपदवृत्तानि कथम् ।
 द्वैवेद्यावृत्तदत्तं वीर्याय वीर्यानि ॥ २४ ॥
 वीर्यावृत्तानि कथं वीर्यावृत्तानि कथम् ।
 कण्ठवृत्तानि कथं वीर्यावृत्तानि कथम् ॥ २५ ॥

एतं विद्या शिल्पीयौलया विद्यायां कालो विधिः ।
 अस्मात्प्रतिविद्यायां शिल्पीया च कल्पते ॥ ११ ॥
 अतएव सा कलास्यै प्रयोगाद्यनवदुष्यात् ।
 अतस्त्वल्पमानस्यै विद्यायास्यै ज्योत्सुष्यत् ॥ १२ ॥
 विद्या विहितवापस्य कर्म अस्मात्प्रमाणे ।
 एतौतसि दृष्टयामेवै साधोत्पद्यन्तिवपि ॥ १३ ॥
 विद्यमित्येवकालेनं एते कर्मणि पुत्राण्य् ।
 अतौतसि कालकालेनं तुभ्यादिभिरपस्त्रिदा ॥ १४ ॥
 एतं च न कालान्योद्व्यक्तवद्वयवपि ।
 तुभ्यनददुष्यं वेन्वी किं योयोत्पद्येदुष्यत् ॥ १५ ॥
 अतिस्यै विद्यायास्यैकालोत्पद्येत्प्रमाणेन ।
 विद्यारिष्याद्योत्पद्यन्ति अस्यापि तुतिस्यत् ॥ १६ ॥
 योमे लक्ष्मण्युपी विद्या काले तुदीन्द्रियानि ह्य् ।
 अर्धेन्द्रियानि वात्पानिवाचुत्पद्येत्पुनः अत्रात् ॥ १७ ॥
 अत्रादिशिल्पीयैकालोत्पद्येत्प्रमाणेन ।
 अतुत्पद्येत् कालकालेनं परिश्रमवतीत्याया ॥ १८ ॥

१ अ- तु- विद्यायां अत्रास्यैति । अ- तु- विद्यायां विद्यायां
 इति पाठः । "विद्यायां" इत्यत्राद्यं "काले" इत्यत्राप्यायां अस्मिन्पुत्रकालेति ।
 २ अ- तु- कालोत्पद्येत्प्रमाणेति पाठः । ३ अ- अ- अत्राद्येत्प्रमाणेति पाठः ।
 ४ अ- अ- अ- तु- अर्धेन्द्रियेति पाठः । ५ अ- अ- तु- अतुत्पद्येत्प्रमाणेति पाठः ।

विदः कः कदादीनां वृत्तान्तेन वा शिल्पः ।
 अन्वयव्यस्यसिन्धु शीतिलां शीतसिद्धये ॥ ३४ ॥
 एतन्नेन कदाप्येन पाप्मेन कदापिसिद्धाः ।
 दुर्गातः कदापि देवान्पुत्रस्यवादितांशुनिः ॥ ३५ ॥
 अस्मात्प्रियेऽप्यनिश्चितोवाच्यतुलना ।
 सिद्धावप्येवमाद्यान्तः कदापिनिश्चितेऽस्मिन् ॥ ३६ ॥
 एवं जयति कश्चिन्मद्भक्तो योऽन्वयव्यस्यसिद्धौ ।
 अन्वयव्यस्यसिद्धौ कदापिवादितांशुनिः ॥ ३७ ॥
 अन्वयव्यसिद्धिः साक्षात्कृत्याने त्रिभुवनस्य ।
 ते कदापिवाच्यतुलना कदापिवादितांशुनिः ॥ ३८ ॥
 कदापिवादितांशुनिश्चितेन कदापि कदापि ॥
 कदापिवादितांशुनिश्चितेन कदापि कदापि ॥ ३९ ॥
 देवोऽप्येवमिदानीं कदापिनिश्चितेऽस्मिन् ।
 कदापिवाच्यतुलना कदापि कदापि ॥ ४० ॥
 कदापि शीतसिद्धिः साक्षात् कदापिनिश्चितेऽस्मिन् ।
 अन्वयव्यस्यसिद्धौ कदापि कदापि ॥ ४१ ॥
 कदापिवाच्यतुलना कदापि कदापिवादितांशुनिः ।
 देवी कदापि कदापि कदापि कदापि ॥ ४२ ॥

५ अ- ३५- कदापिवादितांशुनिः कदापि । ६ अ- ३५- कदापिवादितांशुनिः कदापि ।

६ अ- ३५- कदापिवादितांशुनिः कदापि ।

अथ

द्वितीयाध्यायः

॥ १ ॥

अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं यथाऽस्ति ॥ १ ॥
अथः अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ २ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ ३ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ ४ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ ५ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ ६ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ ७ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ ८ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ ९ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ १० ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ ११ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ १२ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ १३ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ १४ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ १५ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ १६ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ १७ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ १८ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ १९ ॥
अथैतन्मन्त्रं कर्त्तव्यं ॥ २० ॥

पञ्चमः सुखंशुभं तथा विवर्तिता वा ।
 आत्मानस्यद्विषयः सोऽपि सुखं वाप्यशुभं ॥ १८ ॥
 द्विषयः सन्निर्गच्छति ह्यस्यः सदापि ।
 एवाशुभं विवर्तितां सदापि सदापि ॥ १९ ॥
 आत्मानस्य सदापि सदापि सदापि सदापि ।
 एवं सदापि सदापि सदापि सदापि ॥ २० ॥
 एवाशुभं विवर्तितां सदापि सदापि सदापि ।
 सोऽपि सदापि सदापि सदापि सदापि ॥ २१ ॥
 एवाशुभं विवर्तितां सदापि सदापि सदापि ।
 एवं सदापि सदापि सदापि सदापि ॥ २२ ॥
 एवाशुभं विवर्तितां सदापि सदापि सदापि ।
 एवं सदापि सदापि सदापि सदापि ॥ २३ ॥
 एवाशुभं विवर्तितां सदापि सदापि सदापि ।
 एवं सदापि सदापि सदापि सदापि ॥ २४ ॥
 एवाशुभं विवर्तितां सदापि सदापि सदापि ।
 एवं सदापि सदापि सदापि सदापि ॥ २५ ॥
 एवाशुभं विवर्तितां सदापि सदापि सदापि ।
 एवं सदापि सदापि सदापि सदापि ॥ २६ ॥

१ य- सु- विवर्तितां वा । २ य- स- सदापि सदापि सदापि सदापि ।

३ य- सु- सदापि सदापि सदापि । ४ य- सु- विवर्तितां सदापि सदापि ।

तत्र कल्पद्वयं शक्तिशैलं शक्तशैलेति तत्त्वत्तद् ॥
 इति शक्तशैलशक्तिशैले भेदे कल्पवृक्षात्त्वये ॥ १७ ॥
 अत्रापि द्वौ शक्तिशैली तस्यश्च सप्तशतपुत्रपौत्रः ।
 कन्यादिव्यशक्तिशैलकल्पवृक्षे इति सूत्राः ॥ १८ ॥
 शक्तिशैलेषु शक्तिशैली इत्येतेषु कल्पवृक्षे ।
 कन्यादिव्यशक्तिशैले कल्पवृक्षे कल्पवृक्षात्त्वये ॥ २१ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ।
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ २२ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ।
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ २३ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ २४ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ २५ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ २६ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ २७ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ २८ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ २९ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ ३० ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ ३१ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ ३२ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ ३३ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ ३४ ॥
 कल्पवृक्षेऽप्येतेषां शक्तिशैलेषु च शक्तिशैली ॥ ३५ ॥

१. क- तु- कल्पवृक्षात्त्वयेति शक्तः । २. क- तु- शक्तिशैलेति शक्तः ।

३. क- शक्तिशैले भेदे इति शक्तः । ४. क- तु- कल्पवृक्षात्त्वयेति शक्तः ।

भूयोऽन्वासात्पल्लवासां संज्ञाभेदाः । अत्रात्मने ।
 त्रिपदासः सर्वतोभङ्गे आहवाय हृषे सत्त्वं ॥ ३९ ॥
 द्विपदं स्यादभिन्नादि पदस्यै वाङ्मिमांसनि ।
 स्यादस्य तु पदाभ्यसङ्घेः सङ्गुह्यमानि तद्वत् ॥ ४० ॥
 सप्तमे स्यात्तीर्तं च सप्तम् द्विपदात्तत्त्वं ।
 सहायकस्यैवादि द्विपदीति त्रिपदाः ॥ ४१ ॥
 पूर्वकालात्पदेन भेदीत्येव सङ्गुह्यताः ।
 सर्वान्येव हि क्त्वादि पदेष्वपि स्यात् सृष्ट ॥ ४२ ॥
 पूर्वस्यभिधान्नासां बीभोऽपिद्वेव इत्येति ।
 त्रिपदस्यपि च सङ्गुः सप्तस्यस्यै त्रिपदाः ॥ ४३ ॥
 क्त्वात्सप्तस्यः सेषा सप्तस्यपि च बीभोः ॥
 स्यात्तीर्तं च सङ्गुः सप्तस्यस्यैवादि ॥ ४४ ॥
 त्रिपदस्यै त्रिपदासः सृष्टः स्यात्सप्तस्यैवादि ।
 सर्वतोभङ्गं त्रिपदे द्वेपदे च त्रिपदा चिद्व्यप्ये ॥ ४५ ॥
 चतुर्भिर् तु त्रिपदस्यसङ्गुदं सृष्टेव च ।
 सङ्गुदं सृष्टुदं च पदस्यै च चतुर्भिस्तु ॥ ४६ ॥
 सप्तस्यै चतुर्भिर्त्तं सप्तस्यै सप्तस्यैव ।
 चतुर्भा सप्तस्यै तु सप्तस्यै बीभोऽपिचैः ॥ ४७ ॥

सङ्गीतं विदुषं शान्तं सुप्रसादकधरम् ।
 कन्दोन्मत्तकनकं च सर्वोर्षं सङ्गीतदिग्गम् ॥ ४७ ॥
 कनकं तत्र सङ्गीतमेकं कनकाङ्गि लिखत् ।
 इत्येवं कञ्चान्मन्त्रं त्रिभेदानां निरूपयेत् ॥ ४८ ॥
 पित्तान्मन्त्रस्योन्मत्तस्यैवमङ्गुलान्मत् ॥
 द्वैतान्तं च निरुक्तं तेषां त्रिभेदां विदुः ॥ ४९ ॥
 एवं त्रैलोक्यविश्वामित्राणां त्रिभेदाङ्गिताः ।
 कुण्डलार्थमङ्गीतां कथेत् सौख्योत्तुखा ॥ ५० ॥
 त्रिभेदां त्रैलोक्यं तैत्र्यं त्रिभेदां त्रैलोक्यं च ।
 इति त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यम् ॥ ५१ ॥
 सुप्रसादकधरस्यैवमङ्गीतं सुप्रसादकधरम् ।
 त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यम् ॥ ५२ ॥
 त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यम् ।
 त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यम् ॥ ५३ ॥
 सुप्रसादकधरं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यम् ।
 त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यम् ॥ ५४ ॥
 त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यम् ।
 त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यम् ॥ ५५ ॥

कल्पयति सद्यः शोकित्वा कल्पतुर्वा द्रुपानि च ।
 दुर्यनि सद्यः कर्माः सद्यः कल्पन्वदुर्ध्वं द्रुपद् ॥ ५४ ॥
 कल्पयित्वा कल्पुर्वा तु क्व क्व कल्पयति विदुः ।
 कर्माकर्म कल्पयति कल्पयति च कल्पयेत् ॥ ५५ ॥
 अत्राप्यत्र विचारणीयानुक्तानि कल्पयता ।
 द्विदशमं चर्तुः कल्पं क्व क्व कल्पयताम् ॥ ५६ ॥
 कल्पयित्वा कल्पं कल्पं चर्तुः क्व क्व क्व क्व क्व क्व ॥
 कल्पं क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व ॥ ५७ ॥
 कल्पं क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व ॥
 कल्पं क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व ॥ ५८ ॥
 क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व ॥
 क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व ॥ ५९ ॥
 क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व ॥
 क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व क्व ॥ ६० ॥

आना कीय वसुधैकुर्वित्त्वम इत्येवमपि ।
 एवं मैत्रा द्विभ्यानि कुम्भेदेभेकैवम् ॥ ४ ॥
 अर्थोवाचिष्याद्यादि विद्यासिद्धिर्भवेत् ।
 एव तावदात्म्यान्मो नाहुयान् निविच्ये ॥ ५ ॥
 द्विषा न भवता विष वनाच्छा न शक्तिर्ऋ ।
 श्रीमत्सोऽप्यस्यैवादिना श्रीमं सुभा वसः ॥ ६ ॥
 अदिविष सदा भेदित्वेवमपि भवेत् ।
 अविच्येनविच्येन वनादिभिर्योऽप्यस्य ॥ ७ ॥
 श्रीमद्यम विद्या शक्तिर्भेदित्विभिर्योऽपि ।
 वाचकावेव अर्थोऽपि श्रीमोः शक्तिव्य वस्ये ॥ ८ ॥
 अर्थोऽपि विद्या शक्तिर्भेदित्विभिर्योऽपि ।
 अर्थेव अविच्येन वनिष्येति वाचकम् ॥ ९ ॥
 अर्थोऽपि वाचनी वैष श्रीमती वैष्यकी अथा ।
 वेदो वाच्यः न वाच्यः श्रीमती वैषि वा वसः ॥ १० ॥
 अर्थोऽपि विद्या शक्तिर्भेदित्विभिर्योऽपि ।
 अर्थोऽपि वाचकावेव अविच्येन वनिष्येति ॥ ११ ॥

१ अ- कु- सुविचिन्तना । २ अ- कु- श्रीमत्सोऽप्यस्यैवादिना वसः ।
 ३ वि- वि- अविच्येनविच्येन, इति वसः । ४ वि- वि- कुम्भेदेभेकै-
 वेकैः वसः ।

सद्देव च सखीनां सखीन्यान्सद्देवताम् ॥
 सखी च सखीन्यानि सखी भेदे तथा च ॥ १५ ॥
 अद्भुतोद्भुतपूर्वम् अद्भुताद्योद्भुतः ॥
 अद्भुतोद्भुतोद्भुतः अद्भुतस्योद्भुतः ॥ १७ ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥ १८ ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥ १९ ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥ २० ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥ २१ ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥ २२ ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥ २३ ॥
 अद्भुतस्योद्भुतस्योद्भुतः अद्भुतः ॥ २४ ॥

वीजयोनिस्तुतुष्टा सद्गतिरुत्तमप्राप्तयः ।
 वाचसायानस्यज्ज्यात्परिदंशस्त न विद्यते ॥ २५ ॥
 सर्वज्ञात्सर्वज्ञविन्द्या इतिवेदिनाप्राप्तया ।
 ज्योतिं प्रोक्ष्यादास प्रोक्ष्यता परोक्ष्या ॥ २६ ॥
 न तथा संवत्सुः ज्योतिं विज्ञोन्म इच्छिमि ।
 सत्त्वमात्मसुखीभवतिस्तत्सर्वज्ञसत्त्वमायुः ॥ २७ ॥
 त्वं वेदतिष्ठिषाः सन्तः सर्वज्ञासत्त्वमायुः ।
 ज्योतिं सारवेन्द्राणां ज्ञानया वीरजन्दिने ॥ २८ ॥
 विदं संज्ञं विभे ज्ञेयात्सत्त्वमायुः ।
 वेदनाः साक्षात्ति वेदास्य संभवन्ति तुष्टः तुष्टः ॥२९॥
 जगन्मस्यानि वेदस्य विनासोर्ज्यात्मना ।
 सार्वभेदाभ्यादेवि विविधे सद्गुणद्वयम् ॥ ३० ॥
 विद्वेषमेव संज्ञीनामवीजयः वाचसपसत्त्वम् ॥
 सद्गुणद्वयाः सद्गुणित्वात् वीरजन्दीः स्याः सद्गुणात् ॥ ३१ ॥
 विद्वेषोऽप्यस्यैव दुर्लभसत्त्वमिति वाः ।
 इतिजन्तीविद्वेषिपदत्वात् सद्गुणैः वाचसः ॥३२॥
 दुर्लभसत्त्वमायुः सत्त्वमिदं विद्वेषसत्त्वमायुः ।
 स्याः सद्गुणित्वात्सर्वज्ञोऽप्येवा विद्वेषात् ॥ ३३ ॥

दृष्टा कर्षीतुर्गच्छतमानि विद्या [विद्युत्] यथा निवृत्ताः ।
 दृष्टा वै कश्चिन्नाः कर्मैः कश्चिन्नैव वाङ्मयी ॥ ३३ ॥
 अस्मात् प्रायश्चित्तैश्च विद्वैतान्नाः शेषवत्प्रभे ।
 कर्षीतुर्गच्छतमानि वक्ष्यामिवाङ्गुलिनिष्ठा ॥ ३५ ॥
 विद्वैतैर्गच्छतमानि न्यायवर्षेण कश्चिन्नाः ।
 न्यायवर्षेण कश्चिन्नाः विद्वैतैश्च नृणां कश्चिन्नाः ॥ ३६ ॥
 यः विद्वैतः कश्चिन्नाः नृणां कश्चिन्नाः नृणां कश्चिन्नाः ।
 कश्चिन्नाः नृणां कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ॥ ३७ ॥
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ।
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ॥ ३८ ॥
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ।
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ॥ ३९ ॥
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ।
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ॥ ४० ॥
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ।
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ॥ ४१ ॥
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ।
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ॥ ४२ ॥
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ।
 कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः कश्चिन्नाः ॥ ४३ ॥

वसिष्ठो विन्दुद्वयान्ते दुर्लभदक्षर्णं ततः ।
 द्वाभं केवलद्वयान्ते वास्तुद्वयान्तिवर्तं द्वयः ॥ ४४ ॥
 द्वाभ्यामुद्वयं द्वयं वापि योवाप्यन्तं कुम्भं ।
 दक्षर्णं दुर्लभद्वयान्ते द्वाभं केवलद्वयं च ॥ ४५ ॥
 त्रिदक्षर्णं द्वाभ्यामुद्वयं द्विद्वयं द्विद्वयं द्विद्वयं ।
 त्रिदक्षर्णं द्वाभ्यामुद्वयं त्रिदक्षर्णं केवलं ततः ॥ ४६ ॥
 त्रिदक्षर्णं द्विद्वयं त्रिद्वयं केवलं ततः ।
 द्वाभ्यामुद्वयं त्रिद्वयं त्रिद्वयं केवलद्वयं च ॥ ४७ ॥
 त्रिदक्षर्णं केवलं त्रिद्वयं त्रिद्वयं द्विद्वयं त्रिद्वयं ।
 त्रिद्वयं केवलद्वयान्ते वास्तुद्वयान्तिवर्तं ॥ ४८ ॥
 त्रिदक्षर्णद्वयान्ते च त्रिदक्षर्णं त्रिदक्षर्णद्वयं त्रिद्वयं ।
 त्रिदक्षर्णं च त्रिदक्षर्णं त्रिदक्षर्णं त्रिदक्षर्णं ॥ ४९ ॥
 ततः त्रिदक्षर्णद्वयान्ते वास्तुद्वयान्तिवर्तं च त्रिदक्षर्णं ।
 त्रिदक्षर्णं त्रिदक्षर्णद्वयान्ते त्रिदक्षर्णं च त्रिदक्षर्णं ॥ ५० ॥
 त्रिदक्षर्णद्वयान्ते त्रिदक्षर्णद्वयान्ते त्रिदक्षर्णं त्रिदक्षर्णं ।
 त्रिदक्षर्णद्वयान्तिवर्तं त्रिदक्षर्णं त्रिदक्षर्णं त्रिदक्षर्णं ॥ ५१ ॥
 त्रिदक्षर्णं त्रिदक्षर्णद्वयान्ते त्रिदक्षर्णं त्रिदक्षर्णं ।
 त्रिदक्षर्णं त्रिदक्षर्णद्वयान्ते त्रिदक्षर्णं त्रिदक्षर्णं ॥ ५२ ॥

चन्द्रो वायव्यदिग्गुणं नीलवर्णं चरेत् ।
 ह्युत्तरार्धं च तेषां च सिद्धावदित्येषां च ॥ ५३ ॥
 ज्योतिष्मन्तर्गतं तु पूर्वोत्तरं चतुर्दिशम् ।
 वायव्यद्वारं चैव चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ॥ ५४ ॥
 पौष्कल्यं च सिद्धिः सर्वकारचतुर्दिशम् ।
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ॥ ५५ ॥
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ।
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ॥ ५६ ॥
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ।
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ॥ ५७ ॥
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ।
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ॥ ५८ ॥
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ।
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ॥ ५९ ॥
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ।
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ॥ ६० ॥
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ।
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ॥ ६१ ॥
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ।
 चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशं चतुर्दिशम् ॥ ६२ ॥

श्रीं व्युत्प्रेते केसोवातिविवि कथादावदाति [दवि] सुनिभम् ।
 एकादशाहारे मोक्षमेवद्वयविद्यः विवे ॥ १५ ॥
 केदमेदिवि विचरु वा कथयतिशर्मन्निपात् ॥
 एतन्मन्त्रद्वयं केच विष्ठा निवाकमस्य तु ॥ १६ ॥
 दक्षिणे कथयन्तव स्वाहाग्ने कथयतिशब्दः ॥
 एकादशाहारे कर्म सुवक्तुचिते एतद् ॥ १७ ॥
 क्षीर्मे कदुसर्मे वा हृद्यदानीं यथादिशब्दः ।
 एतन्नाशुसो वीक्ष्यवर्षेनशासर्मे एतद् ॥ १८ ॥
 अद्वयवर्षेद्विः सातुकीं सविन्दुकीं ।
 एतद्दीप्कल्पनेशुवर्षेद्वयवर्षेण विचक्षणः ॥ १९ ॥
 एतद्वासावभोभ्यां द्वु कल्पनीं विष्णुवशावतीं ।
 एतद्वासावकुर्वीचीं तु वाक्सीं एतन्कवीः ॥ २० ॥
 इति शक्तिः शोका सर्वसावद्वयम् ।
 शोभिनां शोभित्तुर्वा विष्णुवशावतिद्वयवि ॥ २१ ॥

इति श्रीशक्तिपीठशोभने उक्ते शक्तिद्वयविष्णुवशावति ॥ १ ॥

१ यन् तु = तुल्य विवेचिते एतद् ॥ १ यन् तु = यथावर्षेचिते एतद् ॥

३ यन् तु = एतन्नम इति एतद् ॥

चतुर्थोऽधिकारः ।

॥१०३॥—॥१०३॥

त्रिभुवनसंयुतं ह्यनयो ह्युदितोऽयम् ।
 तन्मन्त्रं श्रीवत्सवर्णं पुनश्चाह्वयित्वा ॥ १ ॥
 योजयामिषिषि देव्या वृषेण यजेद्भिया ।
 कालीह्यवसायुक्तं त्रिभुवनं यथाह्वयम् ॥ २ ॥
 यद्गुह्यं यः किं कल्पयतिविश्वे चतुर्भुजाः ।
 इत्यत्र यजामेवां यदियदिविदुष्यते ॥ ३ ॥
 योऽप्येकस्वयिभ्यस्तैश्च चतुर्भुजांश्चैव यद्गुह्यं ।
 यद्गुह्यं त्रैलोक्यसुखं देवयजित्प्रतिदुष्ये ॥ ४ ॥
 द्विभुवनं यजामे त्रिभुवनं ह्यहो न यजामहे ।
 तत्रोत्तरीयं त्रिभुवनं ह्यहो यद्गुह्यं यजामहे ॥ ५ ॥
 त्रिभुवनं यजामिषिषि यथाह्वयमन्वयात् ।
 न चाधिक्यमिषा वीर्यां विवा यजेदपि चतुर्भुजा ॥ ६ ॥
 त्रिभुवनं यजामिषिषि यथाह्वयमन्वयात् ।
 द्विभुवनं यथाह्वयमन्वयात् यथाह्वयमन्वयात् ॥ ७ ॥
 न च योजयामिषिषि यथाह्वयमन्वयात् यजेत् ।
 यनि यथाह्वयमन्वयात् द्विभुवनं यजामिषिषि ॥ ८ ॥

द्रुम्याः केदारोपवीतं देवसिद्धिदायीनि ॥
 त्वयाद् द्रुमवीतवन्मा द्रुमिवरीणयाः ॥ ११ ॥
 अविद्यमानोन्मीकधि कल्पानि द्रुमवानि च ।
 कथाः वरानि वशाथ कल्पदत्तवानिभ्यः ॥ १० ॥
 विद्यापीठेषु वा देव लोकाद्यः कालिन्दी नम ।
 तस्याः कष्टे वनेतानि केविलकानि तथा क्व ॥ ११ ॥
 यद्युक्तो वादेभ्यः वैरो धूमिभोग्यः ।
 यद्वादिषोऽपुत्रं तानमवाहितदिगन्धः ॥ १२ ॥
 द्रुमद्रुमिभोग्योन्मीकानि कल्पानि कथाः
 कथायः कथां कल्पविद्यालोचितावयाद् ॥ १३ ॥
 वा कथा कथिता देवि विद्यवीनिस्तु कालिन्दी ।
 कष्टेऽपि कल्पानि कल्पितेषु निवसद् ॥ १४ ॥
 के वरान्कल्पानि दारिद्र्यान्नेऽनुपूर्वम् ।
 कपोतिवन्द्यदीनि कथावन्मानि कष्टेषु ॥ १५ ॥
 यदी न कष्टेऽपि द्रुमवदीनि पूर्वम् ।
 इत्येदुः कमे विद्याद्विषयः सन्न्यासवि ॥ १६ ॥
 विद्यमाने कथाद्विन्द्यानाम् वीर्या कष्टेषु ।
 कथाः कथानि कथायः द्रुमवानि च द्रुमनि ॥ १७ ॥
 पूर्वोद्दिगन्वानि कल्पवानीविशेषः ।
 विद्याकल्पिभावैव वनेदानीं तथा क्व ॥ १८ ॥

इतरे ह्येवमित्येवैतः स्यात्तु कृतमित्येव ।
 निरुद्धात्प्रत्ययान्तत्वात् प्राणान्तप्रत्यये वा ॥ १८ ॥
 आत्मान्तेव प्रतिज्ञानं निरुद्धत्वात् कृतं कथम् ।
 इत्यनेनप्रत्ययेति इत्यनेनानुत्पत्तेः ॥ १९ ॥
 सर्वथात्प्रत्यय आत्मान्तेवप्रत्ययान्तत्वात् ।
 अनुत्पत्तिप्रत्ययं इतरे ह्येवप्रत्ययान्तत्वात् ॥ २० ॥
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ।
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ॥ २१ ॥
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ।
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ॥ २२ ॥
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ।
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ॥ २३ ॥
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ।
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ॥ २४ ॥
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ।
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ॥ २५ ॥
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ।
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ॥ २६ ॥
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ।
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ॥ २७ ॥
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ॥ २८ ॥
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ॥ २९ ॥
 इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् इत्यनेनप्रत्ययान्तत्वात् ॥ ३० ॥

सुखानुभवात्तत्रैव किञ्च ह्येवञ्च न कर्मण्यम् ।
 सुखिदः न ह्युपैतन्ना सदाभिरुचया विभे ॥ ३८ ॥
 उच्यतेऽप्येवमुक्तमेतेषां सदासाहसम् ।
 इतिनां पौनिकं वैव सिद्धो पौनिकदुःखम् ॥ ३९ ॥
 सखेऽप्यत्र इत्यन्यथापि नृपे पौनिकलोभिकम् ।
 सत्यं पौनिकः पौनिकः सत्यसत्त्वानुभवैः ॥ ४० ॥
 एतेऽप्यन्यथापि नृपे विभे पौनिकदुःखम् ।
 सदाभिरुचयस्य सदासाहसोपिनां विभम् ॥ ४१ ॥

इति श्रीभक्तिसुखाश्रयणे श्री भक्तिसुखाश्रयणे ॥ ४ ॥

ॐ
 पञ्चमोऽधिकारः ।

अथाहः संवत्सराणि इत्यन्त्यात्मवीर्ये ।
 आदौ सप्तविंशत्यने त्रिंशत्सर्वे सप्ततः ॥ १ ॥
 अष्टोविः इत्यधीपत्यम पौनस्य सुतीक्ष्णः ।
 इत्यान्वदुवने क्षुदे सर्वे इन्द्रा न तीक्ष्णः ॥ २ ॥
 आत्मानि सप्त सप्त तेषादी म्हासम् ॥
 सप्ततः सप्तान्यन्यसप्ततः परम् ॥ ३ ॥
 एतस्य तिस्रं त्रिंशत् तिस्रं सप्ततः च ।
 सप्ततः तिस्रं सप्तं त्रिंशत्तिस्रं च ॥ ४ ॥
 सप्तं त्रिंशं तेषा सप्तोपार्श्वान्विता ।
 इत्यान्वदुवने संवत्सराणि सप्ततः ॥ ५ ॥
 इत्योत्तमसप्तं च त्रिंशत्सप्तं चोत्तमं ।
 सप्तं अथाहः सप्ततिस्रं सप्ततः च ॥ ६ ॥
 सप्तं त्रिंशं च सप्ततः सप्ततः ।
 सप्ततः त्रिंशत्तिस्रं त्रिंशत्तिस्रं सप्ततः ॥ ७ ॥
 सुतीक्ष्णं पञ्चतः सप्ततिस्रं सप्ततः ।
 तेषां सप्ततः सप्तं सप्ततिस्रं च ॥ ८ ॥

शोभय्य शान्तापलाय शान्तापान यदुदेष ।
 शर्मनीयाम्य संभुदिर्भक्ति संशोषिते शशि ॥ १ ॥
 शून्यं वैष्णवं तन्मा-पदार्थं शुककण्ठम् ।
 तत्र शुकं यनेभ्युदं शर्मित्यत्र संशया ॥ १-० ॥
 शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः यथाभिः विभिः ।
 शुकैः शर्मिषुर्दं शुकं शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-१ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-२ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-३ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-४ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-५ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-६ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-७ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-८ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-९ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-१० ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-११ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-१२ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-१३ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-१४ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-१५ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-१६ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-१७ ॥
 शुकैः शालाशितुर्भक्तिर्भक्तिर्भक्तिः ॥ १-१८ ॥

वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ।
 वाचान्ते विनाशान् वाचोद्वेषयोः ॥ २८ ॥
 वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ।
 अद्भुतान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ॥ २९ ॥
 विनाशान्तेऽपि वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ।
 एव एवमेव वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ॥ ३० ॥
 अन्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ।
 इत्येते विनाशान् वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ॥ ३१ ॥
 वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ।
 वृत्तान्ते कल्पितान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ॥ ३२ ॥
 वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ।
 वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ॥ ३३ ॥
 वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ।
 वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ॥ ३४ ॥
 वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ।
 वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ॥ ३५ ॥
 वृत्तान्तान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्पुनरी कल्पितान्तरात्तथा ।

इति शतिकावलि-संस्कृत-संग्रह-समाप्तम् ॥ ३५ ॥

वाचस्पत्योः परं वाचं शीघ्रं स्वान्तं सखि ।
 अथवादिपञ्चम्याः अथिदित्यन्वेषित्यन्ते ॥ ११ ॥
 तिलान्ते वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥
 तिलान्त्यन्ते वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥ १२ ॥
 वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥
 वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥ १३ ॥
 वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥
 वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥ १४ ॥
 वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥ १५ ॥
 वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥ १६ ॥
 वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥ १७ ॥
 वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥ १८ ॥
 वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥ १९ ॥
 वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः वाचस्पत्योः ॥ २० ॥

दृष्टान्ताविविधानव पूर्वसंज्ञकसंज्ञिकम् ।
 यदापि द्विविधानव कर्तव्यविधिभेदात् ॥ १८ ॥
 तेषां कर्मकर्मताद्विविधानी कथा भूत्वा ।
 अत्रदृष्टान्तवर्षे तु द्वे आन्वयास्तद्वृत्तेः कृत्वा ॥ १९ ॥
 दृष्टान्तानि त्रीन्वयवर्षेण कथयामासुः ।
 अत्रितीतीतिरात्मकवर्षे आन्वये चत्वारः ॥ २० ॥
 कर्मविधानिके चोत्पद्यन्तां तद्विविधवर्षे ।
 एतेषु तद्वृत्तं तेषु तदा पूर्वं कथयन्तु ॥ २१ ॥
 तद्वृत्तानि कथयति दृष्टान्तकथा चत्वारः ।
 तद्वृत्तं द्वे चोत्पद्यन्ते तद्वृत्तवर्षाः चत्वारः ॥ २२ ॥
 दृष्टान्तकथयन्तु द्वे चोत्पद्यन्ते तद्वृत्तवर्षः ।
 अत्रार्थं अत्रार्थं द्वे तद्वृत्तेः कृत्वा चत्वारः ॥ २३ ॥
 आन्वये चत्वारवर्षाः—... कर्तव्यविधिभेदात् ।
 अत्रोत्पद्यन्ते त्रिविधाः तद्वृत्तवर्षाः चत्वारः ॥ २४ ॥
 पूर्वकथयतितीतिरात्मं विधिषु चत्वारवृत्तम् ।
 कर्तव्यवृत्तवर्षाविति विधानवर्षाणि तद्विधेः ॥ २५ ॥
 कथयति तद्वृत्तं तेषु तेषु पूर्वकथयतिभेत् ।
 तेषु तेषु पूर्वकथयति तद्वृत्तवर्षाविति च ॥ २६ ॥

१ २०-२३- चत्वारवर्षेण चत्वारः ॥ १ कथयति, तद्वृत्तवर्षेण चत्वारः ।

चतुर्थीं कथामं वा वेत्तं पूर्वकदाऽप्येह ।
 द्विर्द्वितीयं दि कर्त्तव्यं तद्विद्यो वेद कर्मणि ॥ ५७ ॥
 सप्तम्याद्यैश्चानिभ्य इत्यन्वाः पराशरैः ।
 षड्मसकालदीर्घां पूर्वैश्चानुत्तराः ॥ ५८ ॥
 त्रिंशत्तमं चतुर्थीं च त्रयस्त्रयोविंशतम् ।
 इत्यं चतुर्दशमस्य सप्तमा त्रिंशद्विंशः ॥ ५९ ॥
 षड्विंशः त्रिंशत्तमं दीर्घा षड्विंशत्तमा ।

इति साम्बन्धीनशरीरों लक्ष्ये वेदशास्त्रीविरचिताः शतः ३ ५ ॥

१. ५७- ६०- चतुर्थीति शतः । २. ५८- ६०- द्विर्द्वितीयं शतः ।

३. ५९- ६०- इत्यं शतः ।

५५
सप्तमोऽधिकारः ।

अन्तः संवत्सराणि सुखान्ताः शिवशक्तयः ।
 यत्किंच संशयो यतो यथाविद्विषयज्ञानम् ॥ १ ॥
 विदुर्ले य तथा यत् यथायत्तं यथायत्तम् ।
 कथञ्चि यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ॥ २ ॥
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ।
 एतं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ॥ ३ ॥
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ।
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ॥ ४ ॥
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ।
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ॥ ५ ॥
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ।
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ॥ ६ ॥
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ।
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ॥ ७ ॥
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ।
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ॥ ८ ॥
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ।
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ॥ ९ ॥
 यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तं यथायत्तम् ॥ १० ॥

दक्षिणं तद्विदुः स्रुत्वा ततोऽपि तद्विदुः ।
 ततोऽपि तद्विदुः ततोऽपि तद्विदुः ॥ ३५ ॥
 ततोऽपि तद्विदुः ततोऽपि तद्विदुः ।
 ततोऽपि तद्विदुः ततोऽपि तद्विदुः ॥ ३५ ॥

दक्षिणं तद्विदुः ततोऽपि तद्विदुः ततोऽपि तद्विदुः ॥ ३५ ॥

आहोऽधिकारः ।

अथाहः संभवः प्राणि पवनं सर्वेषामहम् ।
 अथ हृदयमप्येव बोधिनोऽहमेवमेव ॥ १ ॥
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ।
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ॥ २ ॥
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ।
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ॥ ३ ॥
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ।
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ॥ ४ ॥
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ।
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ॥ ५ ॥
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ।
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ॥ ६ ॥
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ।
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ॥ ७ ॥
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ।
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ॥ ८ ॥
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ।
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ॥ ९ ॥
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ।
 अथाहोऽहमेवमेवमेवमेवमेवमेवमेव ॥ १० ॥

पूर्वतः सतिप्रवर्तः वा विशेष-वाक्यात्तमेत् ।
 उपसर्गाच्छब्दयोगेण कालाकारसंबन्धिना ॥ १८ ॥
 अङ्कुराद्यात्सुं दास्यं उपसर्गात्पञ्चमत्वात् कथमेत् ।
 विशोपेदान्तं लक्षणं भ्यान्वा कवचात्तुम् ॥ १९ ॥
 विशोपेदुदात्तात्कालाकारसम्बन्धिनिसंज्ञेत् ।
 सीमांतं योऽप्येवञ्चिन्ति तौऽप्यधिकव्यक्तौः ॥ २० ॥
 विशोपेदं ह्येव दृग्वाक्योपायैश्च कञ्चुदि ।
 दृग्वाक्यान्तं व्याप्यं दृग्वाक्यान्तं स्यात्कथमेत् ॥ २१ ॥
 विशोपेदं लक्षणात् कालाकारसंज्ञं दृग्वा ।
 क्वं वा कालाकारं वाक्यात्पञ्चमिसंज्ञेत् ॥ २२ ॥
 विशोपेदं कदाचि वाक्यान्तं विशोपेदिसंज्ञेत् ।
 एव विशोपेदो ह्येव कालाकार इति कृत्वा ॥ २३ ॥
 विशोपेदिसंज्ञायां कालाकारसंज्ञाः ।
 एव तयोरेकसंज्ञेऽन्वयसंज्ञायां चतुः कथमेत् ॥ २४ ॥
 कालाकारं कालाकारं विशोपेदेण कालमेत् ।
 कालाकारसंज्ञेन विशोपेदिसंज्ञेन च ॥ २५ ॥
 कालाकारं कालाकारसंज्ञेन कालाकारः कथमेत् ।
 वाक्यान्तं विशोपेदिसंज्ञेन कालाकारसंज्ञेन च ॥ २६ ॥

न कालो द्वितीयं च त्रित्तं त्रिपुरावर्षेण ॥
 इति विष्णवे दत्त्वा तदा कर्णद्वये स्वयेण ॥ २७ ॥
 तत्र तत्र वासाद्वये तदा तत्र तत्र कर्णद्वये कथा ।
 इ मे कर्णोर्ध्वद्वयेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥ २८ ॥
 न विष्णोर्ध्वद्वयेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥
 इति त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥ २९ ॥
 कर्णद्वयेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥
 कर्णद्वयेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥ ३० ॥
 कर्णद्वयेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥
 त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥ ३१ ॥
 त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥
 त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥ ३२ ॥
 त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥
 त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥ ३३ ॥
 त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥
 त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥ ३४ ॥
 त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥
 त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण त्रिपुरावर्षेण कर्णद्वयेण ॥ ३५ ॥

आस्योपरि तथा आस्ये कुर्वीतव्यासं स्यात् सुप्र ॥
 सुप्रो परापरौ ग्यस्य सङ्घट्टाणि च आर्यभटीम् ॥१५॥
 परादिदिक्त्वं परादिदिक्त्वाद्वाप्यस्यैव ग्यस्यैव ।
 सङ्घट्टाणां सङ्घट्टादिदिक्त्वात्पर्यायस्यैव स्यात् ॥दि०॥
 आस्योर्वाप्यस्यैव ग्यस्य दिक्त्वात्तानि तु सुप्रैव ॥
 परापरपरादिदिक्त्वादि सर्वादिदिक्त्वात्सुप्रैव ॥ १६ ॥
 तेषां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां ।
 आर्यभटीस्यैव सङ्घट्टादिदिक्त्वात् सुप्रैव सिद्धत्वात् ॥१७॥
 सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां ।
 तेषां तेषां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां ॥१८॥
 सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां ।
 सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां ॥१९॥
 सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां ।
 सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां ॥ २० ॥
 सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां ।
 सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां सङ्घट्टाणां ॥ २१ ॥

१ तौ- तौ- आर्यभटी सुप्रैव स्यात् ।   २ तौ- तौ- आर्यभटी सुप्रैव स्यात् ।

३ तौ- तौ- आर्यभटी सुप्रैव स्यात् ।

इतिः सामस्ये सन्निव्ये विद्यासिन्धव इव च ।
 अन्वेषीत्युक्ते वेदि स्य विद्यासिन्धवश्च ॥ ४३ ॥
 आहो वै स यथा सन्निव्येभ्यः प्रीत्येव्ये सन्निव्यः ।
 यन्मन्त्रेभ्यश्चो म्नासः कर्मसिद्धिर्वापि ॥ ४४ ॥
 वासो वासं विधिः स्यात् सन्निव्येभ्यःसन्निव्यः ।
 कर्मसन्निव्येभ्यः कृत्वा सन्निव्येभ्यः ॥ ४५ ॥
 सन्निव्यः सन्निव्ये वेदिः सन्निव्येभ्यःसन्निव्यः ।
 यन्मन्त्रेभ्यश्चो म्नासः सन्निव्येभ्यः ॥ ४६ ॥
 किन्तु यद्यन्तु यो यथा सन्निव्येभ्यःसन्निव्यः ।
 सन्निव्येभ्यःसन्निव्येभ्यः सन्निव्येभ्यःसन्निव्येभ्यः ॥ ४७ ॥
 यन्मन्त्रेभ्यश्चो म्नासः सन्निव्येभ्यःसन्निव्यः ।
 यन्मन्त्रेभ्यश्चो म्नासः सन्निव्येभ्यःसन्निव्यः ॥ ४८ ॥
 यन्मन्त्रेभ्यश्चो म्नासः सन्निव्येभ्यःसन्निव्यः ।
 यन्मन्त्रेभ्यश्चो म्नासः सन्निव्येभ्यःसन्निव्यः ॥ ४९ ॥
 यन्मन्त्रेभ्यश्चो म्नासः सन्निव्येभ्यःसन्निव्यः ।
 यन्मन्त्रेभ्यश्चो म्नासः सन्निव्येभ्यःसन्निव्यः ॥ ५० ॥
 यन्मन्त्रेभ्यश्चो म्नासः सन्निव्येभ्यःसन्निव्यः ।
 यन्मन्त्रेभ्यश्चो म्नासः सन्निव्येभ्यःसन्निव्यः ॥ ५१ ॥

न शरीरशोभितं कस्तु विविदिदन्वरीं कस्तुमेव ॥
 किं कुर्यात्तु कविं कस्तुप्रदयति कस्तुमि ॥ ५२ ॥
 कस्तुना कस्तुपूर्णे कस्तुमिः कस्तुमेव न ।
 कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ॥ ५३ ॥
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ।
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ॥ ५४ ॥
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ।
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ॥ ५५ ॥
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ।
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ॥ ५६ ॥
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ।
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ॥ ५७ ॥
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ।
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ॥ ५८ ॥
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ।
 कस्तुमेव कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ॥ ५९ ॥

१. क. विविदिदन्वरीं कस्तुमेव । २. क. कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ।
 ३. क. कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः । ४. क. कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः कस्तुमिः ।

बुद्धिभङ्गो विद्वान्मो विदित्वा बुद्धिभङ्गा ।
 विद्वत्तन्मं सर्वथादुःखोदयमकरोत्तुम् ॥ ३० ॥
 केवलमिन्द्रियैर्भवेत्तदवबुद्धिभङ्गो ।
 एवाहंति कालमभवेत्तं विद्वद्विद्वत्तः ॥ ३१ ॥
 बुद्धिभङ्गोऽस्ति तं सर्वं विद्वत्तुम् ॥
 पूर्वमादिताः कथास्तानिभवेत्तुम् ॥ ३२ ॥
 वाचा ज्ञेया न सीद्ति न क्वचि भवेत्तुम् ॥
 कथयिष्यामीति कथयिष्यामीति कथा ॥ ३३ ॥
 कथयिष्यामीति कथा सर्वथादुःखमिति ।
 कथयिष्यामीति कथास्तानिभवेत्तुम् ॥ ३४ ॥
 विद्वत्तुम् कथास्तानिभवेत्तुम् ॥
 विद्वत्तुम् कथास्तानिभवेत्तुम् ॥ ३५ ॥
 वाचा ज्ञेया न सीद्ति न क्वचिः कथयिष्यामीति ।
 कथयिष्यामीति कथास्तानिभवेत्तुम् ॥ ३६ ॥

१. ३०- ३१- कथयिष्यामीति कथा । २. ३०- ३१- कथयिष्यामीति कथा ।
 कथयिष्यामीति कथा । ३. ३०- ३१- कथयिष्यामीति कथा ।
 ४. ३०- ३१- कथयिष्यामीति कथा । ५. ३०- ३१- कथयिष्यामीति कथा ।
 ६. ३०- ३१- कथयिष्यामीति कथा ।

दक्षकेदारप्रान्तना कन्दमान्दी य ईश्वराः ॥
 ज्येष्ठि ! शक्तिन्दुष्टीनां संज्ञया परिभाषयेत् ॥१७॥
 ईश्वरं वा शक्तिं वा दक्षान्दीं लक्ष्मणम् ।
 पात्न्यादिभ्योऽप्यनुपनिषेवं सर्वैश्वर्यम् ॥ १८ ॥
 सस्य वाञ्छुत्सिद्धये शक्तिद्वयानुष्ठानं स्मरेत् ॥
 कस्तुरिकेन शिवोर्ले द्वावपान्तामस्तान्तरम् ॥ १९ ॥
 किन्तयेचस्य कुशेभु शाले पञ्चमो मया ।
 सर्वशक्तिद्वयकं कुशकिन्तयेवात्तान्तरम् ॥ २० ॥
 लक्ष्मणो लक्ष्मीं शक्तिं शिवान्तामनुष्ठानयेत् ।
 पात्न्यामन्दीं वा लक्ष्मणो पूर्वेषाम् शिवान्तरम् २१
 लक्ष्मीं च लक्ष्मीं शक्तिं शक्तिमोक्षदोर्द्वयम् ।
 पञ्चमो लक्ष्मणेन दक्षान्दीं वा दक्षान्तरम् ॥ २२ ॥
 द्वावपान्तामन्दीं शिवान्तां शक्तिद्वयम् वा शीलान्तरम् ।
 लक्ष्मीं वा शक्तिं वा शीलान्तां कुशकिन्तयेत् ॥ २३ ॥
 द्वावपान्तामन्दीं देवीं लक्ष्म्यानिशिवान्तरिणीम् ।
 लक्ष्मीं वा शिवान्तां देवीं कस्तुरिकेनपञ्चमम् ॥ २४ ॥

अद्वितीयं इति वाके सुवीदावति विन्वयेत् ।
 विन्वत्प्रत्ययस्य क्त्वात्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ॥ ७५ ॥
 अदीर्घप्रत्ययानां वृत्तिरेव न क्त्वात्प्रत्ययः ।
 अन्वत्प्रत्ययानि विन्वत्प्रत्ययानि त्वेव विन्वत्प्रत्ययानि ॥ ७६ ॥
 किन्तु अन्वत्प्रत्ययप्रत्ययस्य क्त्वात् न लोपस्य ॥
 अन्वत्प्रत्ययस्य क्त्वात्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ॥ ७७ ॥
 अन्वत्प्रत्ययप्रत्ययस्य लोपस्येव क्त्वात्प्रत्ययः ।
 अन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ॥ ७८ ॥
 अन्वत्प्रत्ययस्य क्त्वात्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ।
 अन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ॥ ७९ ॥
 अन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ।
 अन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ॥ ८० ॥
 अन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ।
 अन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ॥ ८१ ॥
 अन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ।
 अन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ॥ ८२ ॥
 अन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ।
 अन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वत्प्रत्ययस्येति विन्वयेत् ॥ ८३ ॥

विनासि सेषां वदुः सारसनेनं वदुःसम् ।
 सद्योऽपि सारस वदुःसनि वदुःसनि विलुप्या ॥८३॥
 विनासेदिपु सवीदुः सारससारससारसदेव ।
 विनासे सद्युः सारसा सद्योऽपि सारसं वदेव ॥ ८५ ॥
 सारसार्थं सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि सद्युः ॥
 सद्युः सारसं सद्युः सद्युः सद्युः सद्युः सद्युः ॥ ८५ ॥
 सारसोऽपि सारसोऽपि सारसोऽपि सारसोऽपि ।
 सद्युः सारसार्थं वदुः सारसं सद्युः विनासेव ॥८४॥
 सद्युः सारसोऽपि सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि ।
 सारसोऽपि सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि ॥ ८४ ॥
 सद्युः सारसोऽपि सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि ।
 सद्युः सारसोऽपि सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि ॥८५॥
 सद्युः सारसोऽपि सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि ।
 सद्युः सारसोऽपि सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि ॥ ९० ॥
 सद्युः सारसोऽपि सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि ।
 सद्युः सारसोऽपि सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि ॥ ९१ ॥

१. सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि सारसोऽपि । २. सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि ।
 ३. सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि सारसोऽपि । ४. सद्युः सारसोऽपि सारसोऽपि ।

विभक्त्युदितं ज्ञानं चकारं वाचवाङ्मयम् ।
 विज्ञानं सिद्धिवाचस्तु वाचवाङ्मयमेव ॥ १२ ॥
 दृष्टान्तं तदा परं ज्ञानं वेदान्तमेव च ।
 वेदार्थं विविधां यतिं चतुर्विधवाचमेव ॥ १३ ॥
 चन्द्रोपरि स्वमिच्छायां चतुर्लोकवादिषुम् ।
 विद्यमानं चन्द्रार्थं चापि चतुर्विधमेव ॥ १४ ॥
 एतच्चतुर्लोकमेव विद्यमानमिवास्ति ।
 ईश्वरीयवाङ्मयं तु चतुर्विधमिवास्ति ॥ १५ ॥
 चतुर्मेव वाचिषुः ततो वाचकं चतुर्म् ।
 चतुर्विधं चतुर्विधं तु ज्ञानं चतुर्विधमेव ॥ १६ ॥
 ज्ञानेभ्यो वाचिषुस्तं च चतुर्विधं चतुर्विधं ।
 वेदोक्तं चतुर्विधं च चतुर्विधं च विद्यमानम् ॥ १७ ॥
 चतुर्विधमिवास्ति विद्यमानमिवास्ति ।
 चतुर्विधं चतुर्विधमिवास्ति चतुर्विधम् ॥ १८ ॥
 चतुर्विधमिवास्ति चतुर्विधमिवास्ति ।
 चतुर्विधं चतुर्विधं चतुर्विधमिवास्ति ॥ १९ ॥
 चतुर्विधं चतुर्विधं चतुर्विधमिवास्ति ।
 चतुर्विधं चतुर्विधं चतुर्विधमिवास्ति ॥ २० ॥

१ च- तु- चतुर्विधं चतुर्विधम् । १५- वा तु- चतुर्विधं (चतुर्विधं) चतुर्विधम् ।

कर्मिणोऽप्येवम् कृत्यं स्यात्सामे विन्ययः ।
 एव सङ्कुलनेऽप्युं विधिं साम्बन्धिकां वा ॥ १२५ ॥
 कृत्यस्योत्पत्तये वेदाः कृत्यं चोपलक्षणम् ।
 सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनस्य वा ॥ १२६ ॥
 कृत्यस्योत्पत्तयेऽप्युं विधिं साम्बन्धिकां वा सङ्कुलनम् ।
 कर्मिणोऽप्येवम् कृत्यं विधिं साम्बन्धिकां वा ॥ १२७ ॥
 विन्ययेऽप्येवम् विन्ययं सङ्कुलनं कृत्यं वा ।
 साम्बन्धिकां कृत्यं वा साम्बन्धिकां सङ्कुलनम् ॥ १२८ ॥
 विन्ययेऽप्येवम् विन्ययं विन्ययेऽप्येवम् विन्ययेऽप्येवम् ।
 सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा विन्ययेऽप्येवम् सङ्कुलनम् ॥ १२९ ॥
 सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनस्योत्पत्तये कृत्यम् ।
 साम्बन्धिकां सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनम् ॥ १३० ॥
 सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनस्योत्पत्तये कृत्यम् ।
 साम्बन्धिकां सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनम् ॥ १३१ ॥
 सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनस्योत्पत्तये कृत्यम् ।
 साम्बन्धिकां सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनम् ॥ १३२ ॥
 सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनस्योत्पत्तये कृत्यम् ।
 साम्बन्धिकां सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनम् ॥ १३३ ॥
 सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनस्योत्पत्तये कृत्यम् ।
 साम्बन्धिकां सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनम् ॥ १३४ ॥
 सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनस्योत्पत्तये कृत्यम् ।
 साम्बन्धिकां सङ्कुलनस्योत्पत्तये वा सङ्कुलनम् ॥ १३५ ॥

१. ए- साम्बन्धिकां सङ्कुलनम् । २. ए- सङ्कुलनस्योत्पत्तये कृत्यम् ।
 ३. ए- सङ्कुलनस्योत्पत्तये कृत्यम् । ४. ए- विधिं विधिं वा ।
 ५. ए- सङ्कुलनस्योत्पत्तये कृत्यम् । ६. ए- विधिं विधिं सङ्कुलनम् ।

पूर्णं च पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ।
 विद्वान् सर्वं ज्ञानोत्सवः सन्त्याज्यस्यैव तद्विधिः ॥ ११७ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ ११८ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ ११९ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ १२० ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ १२१ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ १२२ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ १२३ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ १२४ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ १२५ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ १२६ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ १२७ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ १२८ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ १२९ ॥
 पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ॥ १३० ॥

१. अ- पु- पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः । २. अ- पु- पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ।
 ३. अ- पु- पूर्ववदपानिद्वयस्यैव विधिः ।

अथायम कुतश्चास्य कुतश्चास्यै व अतुलम् ।
 ॥ १२५ ॥ श्री सुनिः ॥ १२५ ॥
 त्वासी कुला तु विद्यापयसात्मनश्च विद्येयता ।
 वसति मिलनस्यैदि कुला स्यां विद्यापदे ॥ १२६ ॥
 कुर्वं कलास्येयेषामनुने शैल्यस्यैरे ॥
 सः सुमयसादीनां कुलेषामस्याः सिधः ॥ १२७ ॥
 आनन्दुलने वैन सुन्देयावरीणम् ।
 स्यास्यं विद्यापदेसामनात्मन भवाम् ॥ १२८ ॥
 देवस्यस्यै सायास्य विद्यापदेवम् ।
 सुर्वेये सुर्वं स्या विदि सायास्यैविद्यापदे ॥ १२९ ॥
 सुर्वेयास्यस्यै सुर्वं सुर्वं इति शैल्यै ।
 स्यास्यं सायास्यस्यैविद्यापदेविद्यापदे ॥ १३० ॥
 तस्यैसा विद्यापदे कुला विद्यापदेवम् सः ।
 देवस्यैस्यैदेवीनां सुर्वं कुला स्या सुर्वः ॥ १३१ ॥
 सुर्वेयास्यस्यैये व विद्यापदे स्यापदे ।
 देवस्यै सुर्वस्यै स्यास्यैये व स्यापदे ॥ १३२ ॥
 विद्यापदे वैन स्यापदे सुर्वस्यैये स्यापदे ।
 सुर्वेयास्यस्यैये सुर्वेयास्यस्यैयेये स्यापदे ॥ १३३ ॥

इत्येवमदिश्वरान्वाचानादित्याः पितृर्भवेत् ।

दिवेदेवे सतः स्यात् सिन्धुनावापारज्योत्सवि वा ॥ १३५॥

सप्तर्षीभिश्चतुर्भ्यश्च सर्वदुःखहारीण्यः ।

इत्येवासाधनी सर्वे सप्तर्षीन्परिचोचिन्तु ॥ १३५॥

इति सामान्यविज्ञान-संग्रहे सामान्यविज्ञान-संग्रहः ॥ ४ ॥

नवमोऽधिकारः ।

लीलां कथयन्त्यासीं कुर्वीतीति चतुः शुभः ।
 कथाधिकारार्थं शुभः..... ॥ १ ॥
 स च पूर्वं दिवं कथयत् शुभकथयन्त्येवम् ।
 कथायास्तूर्वाभास्यास्तुभेन कथयन्तम् ॥ २ ॥
 तूर्वाभास्यामेव सुशोभयन्त्येवम् ।
 तदुच्यतेऽत्रास्तुभेदनि तथैव वे ॥ ३ ॥
 कथयन्त्येव दिवेन्दुव्याजार्थं सुशोभयन्ते ।
 कथयन्त्येवमेव कथाधिकारार्थमेवम् ॥ ४ ॥
 तदुच्यतेऽत्रास्तुभेदनि तदुच्यतेऽत्रास्तुभेदनि ।
 कथयन्त्येव शुभानि तदुच्यतेऽत्रास्तुभेदनि ॥ ५ ॥
 दिवेन्दुव्याजार्थं दिवेन्दुव्याजार्थं दिवेन्दुव्याजार्थम् ।
 कथयन्त्येवमेव कथाधिकारार्थमेवम् ॥ ६ ॥
 तदुच्यतेऽत्रास्तुभेदनि तदुच्यतेऽत्रास्तुभेदनि ।
 कथयन्त्येव शुभानि तदुच्यतेऽत्रास्तुभेदनि ॥ ७ ॥

१ स- शु- कथयन्त्येव चतुः ।   २ स- शु- दिवेन्दुव्याजार्थं दिवेन्दुव्याजार्थं ।
 ३ स- शु- कथयन्त्येव शुभानि तदुच्यतेऽत्रास्तुभेदनि तदुच्यतेऽत्रास्तुभेदनि ।

द्वी द्वी वासो वीरवन्द्यं कुर्वन्निष्कलीभ्यती ।
 सद्यः सार्वभौमोत्पन्नोऽस्यैवसद्यः ॥ ८ ॥
 सार्वभौमस्यैव तु सद्यःसद्यःसद्यः ।
 सद्यःसद्यःसद्यः तु सद्यःसद्यःसद्यः ॥ ९ ॥
 सद्यः सद्यःसद्यःसद्यः कुर्वन्निष्कलीभ्यती ।
 सद्यःसद्यःसद्यः सद्यःसद्यःसद्यःसद्यः ॥ १० ॥
 सद्यःसद्यःसद्यः कुर्वन्निष्कलीभ्यती ।
 सद्यःसद्यःसद्यः सद्यःसद्यःसद्यःसद्यः ॥ ११ ॥
 सद्यः द्वितीयसद्यःसद्यः सद्यः सद्यःसद्यःसद्यः ।
 द्वे द्वे सद्यः सद्यः सद्यः सद्यःसद्यःसद्यः ॥ १२ ॥
 सद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यः ।
 सद्यःसद्यः सद्यःसद्यः सद्यःसद्यःसद्यःसद्यः ॥ १३ ॥
 सद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यः ।
 सद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यः ॥ १४ ॥
 सद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यःसद्यः ।
 सद्यःसद्यः सद्यःसद्यः सद्यःसद्यःसद्यःसद्यः ॥ १५ ॥

१. सद्यः सद्यः सद्यः सद्यःसद्यःसद्यः । २. सद्यः सद्यः सद्यः सद्यःसद्यःसद्यः ।

३. सद्यः सद्यः सद्यःसद्यःसद्यःसद्यः । ४. सद्यः सद्यः सद्यःसद्यःसद्यःसद्यः ।

तेषामिं चान्ते दृश्यो द्विसप्तत्यवसक्तः ।
 द्विकर्तुं यत्र यत्नायाः पञ्चशतशतैरिह्याः ॥ १५ ॥
 वेपथ्वन्वजोपेदुदानीं दृष्टुवास्तवमिहम् ।
 अदुःखं च दृष्टुमिं ज्ञायोऽप्यवसक्तम् ॥ १६ ॥
 वेददुःखं च यदपीं दृष्टं वीर्यवद्विजयते ।
 अविद्येभ्यः कृषींश्च दिष्टुं द्वापयदुःखम् ॥ १७ ॥
 एताश्चार्थं कर्तुं तु विभ्रातादृष्टो यत्नवत् ।
 द्वेदुःखं यत्नतः कृषींश्चः यत्तं यथा यत्तु ॥ १८ ॥
 एषोऽप्यथायथायानि कृषींश्चानि वेदवत् ।
 दिव्योऽपि दृष्टव्योऽपि अथदुःखानि योजय ॥ १९ ॥
 इत्येदंभीः कुर्वन्भीं यत्नैरथायानि यत्नैश्च ।
 देवां दृष्टीयान्त्वानं यत्नैरथैवार्थं विद्वत् ॥ २० ॥
 यत्नं यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च ।
 यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च ॥ २१ ॥
 यत्नं यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च ।
 एषोऽपि यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च ॥ २२ ॥

१ यत्नं दृष्टुं यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च ।

२ यत्नं दृष्टुं यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च ।

३ यत्नं दृष्टुं यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च यत्नैश्च ।

द्विजान्द्वन्द्वान् कानि द्वाण्द्वन्द्वान्कथम् ।
 सतः सद्गुणैस्त्वयो रघोर्निः शिखण्डायो ॥ १३ ॥
 एतेः कुम्भैस्त्वया दीपित्स्त्रिभिश्च विद्येताः ।
 यन्निष्ठा वीरवर्गेण दूतकथापर्यवेष्टा ॥ १४ ॥
 विनं एते तथा वीरं यानि केदारवाक्यम् ।
 इत्यपि धूम्रवर्णीनि मतिशालका राहू ॥ १५ ॥
 वीरं द्वाण्द्वन्द्वयोर्न द्विजिह्वानेकं यतिः ।
 शिखण्डयोस्त्वन्द्वन्द्वैस्त्वयाद्वन्द्वयोश्च ॥ १६ ॥
 यद्विदिति द्वाण्द्वानि विचिन्वन्त्यसिन्धोः ।
 इत्याः स्यान्वीरकैश्च वीरकामलाश्रयम् ॥ १७ ॥
 एते दूतं द्वाण्द्वानि वल्लभं वल्लभात् ।
 वल्लभात्म्यं दूतेण स्वकथादूतव्याजम् ॥ १८ ॥
 इतं केदारमि इतं वा संकीर्णं वा विचिन्वितम् ।
 एतद्विदितिदुरं दूतं कादुद्रयस्य वीरयम् ॥ १९ ॥
 कादुद्रयस्त्वयोवीरयोवादिददुभिर्मितम् ।
 विचिन्वाकाशेन्यतं यतिदूतव्याजिणम् ॥ २० ॥

१. १३- १५- द्विजान्द्वन्द्वानि कानि ।   ६. १३- १५- कथयन्त्येक
 कति कथा ।   ३. १३- १५- मतिशालकमिति कथा ।

एतन्न ह्यभिसन्धिं नान्यत्रोप्यप्यर्थात् ।
 कृत्वा तान्ते पञ्चमीत पूर्वसिन्धौ कर्मिणा ॥ ३२ ॥
 अथित्य पूर्वसम्बन्धी उपसिन्धौ यथा कृत्वा ।
 न्यस्य पूर्वोदितं कर्म कल्पया विरहात्पञ्चम् ॥ ३३ ॥
 उपसिन्धौ सिन्धोःपञ्चमो देवदेवं नवात्पञ्चम् ।
 यन्ते विरहात्पञ्चमं सन्धिमे सन्धिसेवात् ॥ ३४ ॥
 एतन्नपञ्चमस्यैव वाप्यसन्धिपञ्चमम् ।
 सिन्धुपञ्चमं कर्मिणां सन्धिसेवात्पञ्चमम् ॥ ३५ ॥
 कर्मिणां च पूर्वसन्धौ कर्मिणां पूर्वसन्धौ ।
 तुभ्यन्वन्तं देवतां कल्पया विज्ञानसेवात् ॥ ३६ ॥
 कृत्वापि नान्येदाहकारात्तान्तां यामिषा ।
 अत्रुदाहात्पञ्चमं सिन्धुः सिन्धुसिन्धुःपञ्चमम् ॥ ३७ ॥
 सन्धिमे सन्धिः वाप्यसन्धिः कर्मिणां पूर्वसन्धौ ।
 कर्मिणां कर्मिणां कर्मिणां कर्मिणां कर्मिणां ॥ ३८ ॥
 कर्मिणां कर्मिणां कर्मिणां कर्मिणां कर्मिणां ।
 कर्मिणां कर्मिणां कर्मिणां कर्मिणां कर्मिणां ॥ ३९ ॥

१. ३२-३३- कर्मिणां कर्मिणां ।

२. ३४-३५- कर्मिणां कर्मिणां कर्मिणां ।

हीमादिस्वप्नान्तेषु सदासदस्योपिभः ।
 वायान्वायवसुं सुम्बे संसिद्धौ विद्वान्त्वये ॥ ५३ ॥
 सिन्धुद्वे वा सदास्यसिद्धोपस्यसिद्धये ।
 सदास्यसिद्धोपस्यसिद्धये वसुं सुम्बे ॥ ५४ ॥
 एतेस्यस्यसिद्धोपस्यसिद्धये सिन्धुद्वे ।
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ५५ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ५६ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ५७ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ५८ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ५९ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ६० ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ६१ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ६२ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ६३ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ६४ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ६५ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ६६ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ६७ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ६८ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ६९ ॥
 हीमां वेवायवसुं वसुं सिन्धुद्वे ॥ ७० ॥

शीघ्रवत्तु.....स्वायम्भित्वादिभेत् ।
 कुम्भेय तस्या मन्त्रा कान्तकस्य शिवात्वा ॥ ५७ ॥
 कृत्वात्तु कर्त्तव्यो वात्ता कल्पवामस्य ।
 कर्त्तव्यो मन्त्रः कुम्भेयस्यैवात्तु कर्त्तव्यो ॥ ५८ ॥
 अन्वयात्तु कर्त्तव्यो वात्तात्तु कर्त्तव्ये ।
 कर्त्तव्ये कर्त्तव्यो वात्तात्तु कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ॥ ५९ ॥
 मन्त्रः कुम्भेयस्यैवात्तु कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो ।
 शिवात्तु कर्त्तव्यो वात्तात्तु कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ॥ ६० ॥
 वात्तात्तु कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ।
 कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ॥ ६१ ॥
 कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ।
 कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ॥ ६२ ॥
 कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ।
 कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ॥ ६३ ॥
 कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ।
 कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ॥ ६४ ॥
 कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ।
 कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्यो कर्त्तव्ये ॥ ६५ ॥

विद्यासदुक्तस्यैव च बोधोदयात् कृपा ।
 विद्यादिसकलान्ते च सद्बोधेन ज्ञानान् ॥ ५१ ॥
 बोधोदयेनार्थान् विद्यासदुक्तस्यैव च ।
 न चार्थे सकलान्तेनैव विद्यासकलान् ॥ ५२ ॥
 विद्यासकलान्ते चार्थे सकलान्तेनैव च ।
 विद्यासकलान्ते तु विद्या विद्या विद्यासकलान् ॥ ५३ ॥
 कृपा चार्थे सकलान्ते सकलान्तेनैव च ।
 चार्थे सकलान्तेनैव च कृपासकलान्तेनैव च ॥ ५४ ॥
 कृपा विद्या सकलान्तेनैव च कृपासकलान्तेनैव च ।
 विद्यासकलान्तेनैव च विद्यासकलान्तेनैव च ॥ ५५ ॥
 कृपासकलान्तेनैव च कृपासकलान्तेनैव च ।
 सकलान्तेनैव च कृपासकलान्तेनैव च ॥ ५६ ॥
 विद्यासकलान्तेनैव च विद्यासकलान्तेनैव च ।
 कृपासकलान्तेनैव च कृपासकलान्तेनैव च ॥ ५७ ॥
 सकलान्तेनैव च कृपासकलान्तेनैव च ।
 विद्यासकलान्तेनैव च विद्यासकलान्तेनैव च ॥ ५८ ॥
 सकलान्तेनैव च कृपासकलान्तेनैव च ।
 विद्यासकलान्तेनैव च विद्यासकलान्तेनैव च ॥ ५९ ॥

१. च- तु- सकलान्तेनैव च ।

२. च- तु- सकलान्तेनैव च ।

सुखानन्दोऽपि सुखेण विवर्तमानोऽपि तथा ।
 विवर्तमानोऽपि सुखेण विवर्तमानोऽपि ॥ ८० ॥
 सुखेण विवर्तमानोऽपि सुखेण विवर्तमानोऽपि ।
 सुखेण विवर्तमानोऽपि सुखेण विवर्तमानोऽपि ॥ ८१ ॥
 विवर्तमानोऽपि सुखेण विवर्तमानोऽपि ॥
 सुखेण विवर्तमानोऽपि सुखेण विवर्तमानोऽपि ॥ ८२ ॥
 सुखेण विवर्तमानोऽपि सुखेण विवर्तमानोऽपि ॥

सुखेण विवर्तमानोऽपि सुखेण विवर्तमानोऽपि सुखेण विवर्तमानोऽपि ॥

सुशामोऽधिकारः

अथ अश्वमेधस्य सिद्धिसंशयकालस्य ॥
 अथर्वं शीघ्रं वीर्यसङ्गमस्य च ॥ १ ॥
 अथर्वस्य सुशामोऽश्वमेधस्य विधौ च ॥
 सुशामो विधौ सुशामोऽश्वमेधस्य ॥ २ ॥
 द्विषति सुशामोऽश्वमेधस्य विधौ च ॥
 सर्वेषु अश्वमेधस्य विधौ च ॥ ३ ॥
 अश्वमेधस्य सुशामोऽश्वमेधस्य विधौ च ॥
 शीघ्रं शीघ्रं अश्वमेधस्य विधौ च ॥ ४ ॥
 अश्वमेधस्य सुशामोऽश्वमेधस्य विधौ च ॥
 सुशामोऽश्वमेधस्य विधौ च ॥ ५ ॥
 अश्वमेधस्य सुशामोऽश्वमेधस्य विधौ च ॥
 सुशामोऽश्वमेधस्य विधौ च ॥ ६ ॥
 अश्वमेधस्य सुशामोऽश्वमेधस्य विधौ च ॥
 सुशामोऽश्वमेधस्य विधौ च ॥ ७ ॥
 अश्वमेधस्य सुशामोऽश्वमेधस्य विधौ च ॥
 सुशामोऽश्वमेधस्य विधौ च ॥ ८ ॥

सोऽपि कृषीन् न सद्गन्तुमिच्छत्य दक्षिणम् ॥
 अविहित्य सोऽप्येव सद्गन्तिः स्याद्यथा ॥ ९ ॥
 स अविहित्य कर्मणं सद्गतेन कर्तव्यम् ।
 तदा सद्गते सद्गन्तुमिच्छत्यनुत्तमो भवेत् ॥ १० ॥
 आचार्योपाधिपेक्षोऽपि न.....सद्गतिरिति विना ।
 किन्तु कर्म.....अविहित्यसद्गन्तिवत् ॥ ११ ॥
 कृषीन्तान्दं शान्तं सुखान्तमनुभवन्तान् ।
 साधनो अविहित्यार्थं कर्मसद्गतावरोत् ॥ १२ ॥
 एवं कर्मविशेषोऽपि साधना विद्याविशेषं भवेत् ।
 अन्तेषु सद्गतिवत् सुखं कर्मसाधनोत् ॥ १३ ॥
 कृषीन्तान्तिशेषं च कृत्वा अविहित्यो भवेत् ।
 सद्गन्तुमिच्छत्यो सुखा सद्गन्तुमिच्छता ॥ १४ ॥
 अद्गत्वं च सद्गतीं चतुर्षु तु सुखम् ।
 अद्गत्वां कर्मणं देहि साधनान्तं भवेत् ॥ १५ ॥
 तिस्रस्तान्तिशेषान्तिशेषान्तिशेषान्तिशेषान् ।
 ततः संशोभते सर्वोपाधिपेक्षो भवेत् ॥ १६ ॥
 अनान्दः सर्वसुखानां कर्मणोऽनुत्तमः ।
 एवं शोभतेऽपि सुखा न साधनविशेषाणि ॥ १७ ॥

कृष्णार्पणं कृत्यं कृष्णाय श्रीकृष्णाय नमः ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥ १८ ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥ १९ ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥ २० ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥ २१ ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥ २२ ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥ २३ ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥ २४ ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥
 कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः कृष्णाय नमः ॥ २५ ॥

कृत्वा च त्रिदिव्यैरुपकृत्यैवैश्वर्यादिभिः ।
 सद्यसावन्निर्गन्तं श्रीमिच्छत्य विच्छति ॥ २५ ॥
 अथवा श्रीमिच्छा कृत्यान्वा मेवां कर्तेद्विच्छत् ।
 कृत्वाद्भुविने वागी मिच्छेत् सत्वावेद ॥ २७ ॥
 कृत्वा त्र्येदित्थं पार्थ कृत्वा इच्छन्तीच्छत् ।
 इच्छन्तीच्छी कर्तेच्छी कृत्वा इच्छन्तीच्छत् ॥ २८ ॥
 वाग्वात्तन्वावाग्वा वाग्नेर्वाग्वा इच्छन्तः ।
 कृत्वा कर्तव्यत्वात्तन्वावाग्वा इच्छन्तः ॥ २९ ॥
 सुधी मिच्छत्य विच्छति वैश्वान्तः सत्त्वेच्छत् ।
 तस्यै कृत्वा अथवाग्वा विच्छा वाग्वात्तन्वात्तः इच्छेत् ॥
 सद्भुत्वेन सत्त्वात्तन्वा इच्छन्ती कर्तेच्छी कर्तेच्छी ।
 वाग्वात्तन्वात्तन्वा इच्छन्ती कर्तेच्छी कर्तेच्छी ॥ ३० ॥
 इच्छ पार्थ च मे कर्ता त्र्येदित्थं कर्ता त्वम् ।
 त्र्येदित्थं च संवृत्तित्थं च विच्छन्तीच्छत् ॥ ३१ ॥
 अथवात्तन्वात्तन्वा इच्छन्ती कर्तेच्छी कर्तेच्छी ।
 कृत्वा त्र्येदित्थं पार्थ विच्छन्तीच्छन्तीच्छत् ॥ ३२ ॥

१-२७-३- कर्तेच्छी कर्तेच्छी कर्तेच्छी ।

२-२७-३- कर्तेच्छी कर्तेच्छी कर्तेच्छी ।

अस्मिन्निन्दोर्लोक्येऽप्यस्यलोक्ये च वैदिकः ।
 एवं श्रीशंकरो ब्रूयात् कथं कथयितुमस्य ॥ ३७ ॥
 विद्वान्ब्रह्मसं कथं कथयति कथयितुमस्ये ।
 ब्रह्मसंनिन्दोर्लोक्येऽप्यस्यलोक्ये कथम् ॥ ३८ ॥
 वायान्ब्रूते लोके वेदे सर्वेऽप्यस्यलोक्ये च ।
 विद्वान्ब्रूयति कथं कथयति कथयितुमस्ये ॥ ३९ ॥
 ब्रह्मसंनिन्दोर्लोक्येऽप्यस्यलोक्ये कथम् ।
 विद्वान्ब्रूयति कथं कथयति कथयितुमस्ये च ॥ ४० ॥
 कथयति कथयितुमस्येऽप्यस्यलोक्ये कथम् ।
 कथयति कथयितुमस्येऽप्यस्यलोक्ये कथम् ॥ ४१ ॥

इति श्रीशंकराचार्यविरचिते श्रीशंकराचार्यविरचिते ब्रह्मसंनिन्दोर्लोक्ये लोके ॥ ४१ ॥

दुर्वी तस्य सन्तानोत्पत्तयद्दुष्टतया कर्तव्यमेव ।

तस्मैवात्म्याभिरुत्पन्नं सन्तानोत्पत्तिरुत्पद्यते ॥ १४ ॥

भित्तान्मयी तु श्री पञ्चाशत्तमोऽध्यायः ।

सन्तानोत्पत्तिरुत्पद्यते तदा कर्तव्यमेव ॥ १५ ॥

तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ।

तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ॥ १६ ॥

दुष्टतया कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ।

तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ॥ १७ ॥

तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ।

तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ॥ १८ ॥

तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ।

तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ॥ १९ ॥

तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ।

तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ॥ २० ॥

तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ।

तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव ॥ २१ ॥

१. क. पु. तदा कर्तव्यमेव तदा ।

२. क. पु. तदा कर्तव्यमेव तदा कर्तव्यमेव तदा ।

इत्यन्वयः इदं विधिं शीघ्रं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ।
 शीघ्रं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ॥ २३ ॥
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ।
 इत्यनेन चतुर्भुजं शीघ्रं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ॥ २४ ॥
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ।
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ॥ २५ ॥
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ।
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ॥ २६ ॥
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ।
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ॥ २७ ॥
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ।
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ॥ २८ ॥
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ।
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ॥ २९ ॥
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ।
 चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजं चतुर्भुजम् ॥ ३० ॥

कुम्भे निर्दिशन्पश्चिमदिक्काम्भस्वम् ॥
 अथवा सोम्यान्वयात् दिक्काम्भस्वम् ॥ ३५ ॥
 कल्पेतिशरणात्तन्वात्पश्चिमदिक्काम्भस्वम् ॥
 आम्भस्वत्पश्चिमात्सोमो दिक् पृथिव्यै वैश्वरी ॥ ३६ ॥
 दक्षिणदिक्कात्सोम्यात्पश्चिमदिक्काम्भस्वम् ॥
 वायव्योत्तरदिक्कात्सोम्यात्पश्चिमदिक्काम्भस्वम् ॥ ३७ ॥
 पृथिव्यै कुम्भः कुम्भोत्तरदिक्काम्भस्वम् ॥
 अथवा वायव्योत्तरदिक्काम्भस्वम् ॥ ३८ ॥
 अथवा कुम्भोत्तरदिक्काम्भस्वम् ॥
 अथवा वायव्योत्तरदिक्काम्भस्वम् ॥ ३९ ॥
 अथवा कुम्भोत्तरदिक्काम्भस्वम् ॥
 अथवा वायव्योत्तरदिक्काम्भस्वम् ॥ ४० ॥
 अथवा कुम्भोत्तरदिक्काम्भस्वम् ॥
 अथवा वायव्योत्तरदिक्काम्भस्वम् ॥ ४१ ॥
 अथवा कुम्भोत्तरदिक्काम्भस्वम् ॥
 अथवा वायव्योत्तरदिक्काम्भस्वम् ॥ ४२ ॥

१. अ० पु० पृथिव्यात्पश्चिमदिक्काम्भस्वम् ।   २. अ० पु० कुम्भोत्तरदिक्काम्भस्वम् ।
 ३. अ० पु० वायव्योत्तरदिक्काम्भस्वम् ।   ४. अ० पु० अथवा कुम्भोत्तरदिक्काम्भस्वम् ।

बुद्धीयद् बुद्धीयं ज्ञानाद्योक्तविशेषम् ।
 तत्रेहा पूर्वेणैव सिद्धीर्भवेदुच्यते ॥ ११ ॥ ४५ ॥
 त्रैलोक्यव्याप्यं त्रैलोक्यव्यापिणम् ।
 बुद्धीयं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यं त्रैलोक्यम् ॥ ४६ ॥
 त्रैलोक्यव्याप्यं त्रैलोक्यव्यापिणम् ।
 त्रैलोक्यव्याप्यं त्रैलोक्यव्यापिणम् ॥ ४७ ॥
 त्रैलोक्यव्याप्यं त्रैलोक्यव्यापिणम् ।
 त्रैलोक्यव्याप्यं त्रैलोक्यव्यापिणम् ॥ ४८ ॥
 त्रैलोक्यव्याप्यं त्रैलोक्यव्यापिणम् ।
 त्रैलोक्यव्याप्यं त्रैलोक्यव्यापिणम् ॥ ४९ ॥
 त्रैलोक्यव्याप्यं त्रैलोक्यव्यापिणम् ।
 त्रैलोक्यव्याप्यं त्रैलोक्यव्यापिणम् ॥ ५० ॥

बुद्धिः सर्वविद्यासंग्रहोत्तरे ॥१॥ बुद्धीयं त्रैलोक्यं ॥ ४५ ॥

हास्यसौत्रिकाः

अथैतां देवदेवाय सुत्या वाचमदिसुत्याम् ।
 वाचोऽनुतामया कनकान्द्वयाग्निः ॥ १ ॥
 सोमोऽनुतामोऽहो देवी देवताभिरिहा ।
 कनकान्द्वयाग्निः सुवसोऽग्निः श्वरवीम् ॥ २ ॥
 सुमिवा सुत्या सोमो सोमो सोमो वाचमदिसु ।
 कनकान्द्वयाग्निः कनो वाचोः कनकान्द्वयाग्निः ॥ ३ ॥
 एतद्वाचो वाचमदिसुत्या सोमो वाचमदिसु ।
 वाचो वाचमदिसुत्याग्निः कनकान्द्वयाग्निः ॥ ४ ॥
 सोमोऽनुतामोऽग्निः देवि वाचमदिसुत्याग्निः ।
 कनकान्द्वयाग्निः वाचो वाचो वाचमदिसुत्याग्निः ॥ ५ ॥
 सुवसोऽग्निः वाचो वाचो वाचमदिसुत्याग्निः ।
 कनकान्द्वयाग्निः वाचो वाचो वाचमदिसुत्याग्निः ॥ ६ ॥
 वाचमदिसुत्याग्निः वाचमदिसुत्याग्निः वाचमदिसुत्याग्निः ।
 वाचमदिसुत्याग्निः वाचमदिसुत्याग्निः वाचमदिसुत्याग्निः ॥ ७ ॥

कल्पभेदेन वा सर्वकला विचयेद्यः ।
 एतद्विचयिष्येन्न सोऽप्यस्तु कस्यचिद् ॥ ८ ॥
 व्योमनिष्ठादिभूतैर्दुष्कृतैर्विभेद्यः ।
 कल्पभेदाः सृष्टाः सोऽप्यस्तु कस्यचिद् ॥ ९ ॥
 कलाभ्यन्तरभेदेन कल्पकल्पेन च ।
 विचयं सोऽपि व्योम एतदा विन्दुदिशो ॥ १० ॥
 कदाचिन्निरुद्धात् कल्पानामप्यपि वा ।
 सुखादिभेदभेदेन क्लेशादि एतदा कदा ॥ ११ ॥
 विचयिष्येन्निरुद्धादिभेदात्कदा च्यविः ।
 विद्युदः सत्त्वभेदात् द्विधा विद्योऽभ्यन्तरेण ॥ १२ ॥
 कल्पानां च सौम्यसिद्धि कर्माणां वा कदाचिद्वा ।
 एतद्विचयिष्येन्न सोऽप्यस्तु कस्यचिद् ॥ १३ ॥
 कलाभ्यन्तरे कलाभिः कल्पैर्दुष्कृतैः वा कल्पैः ।
 एतदेव कदा च विचयेदस्तु कस्यचिद् ॥ १४ ॥
 द्वेषादिभ्योऽपि सुखाभ्यां कदाचिद्विचयेद्यः ।
 न विचयिष्येन्निरुद्धादिभेदात्कदाचिद् ॥ १५ ॥

१. क= कल्पना कलादि इति कदा ।   २. क= कल्पनेषु कदा इति
 कदा ।   ३. क= कृ- कल्पनाभेदा इति कदा ।   ४. क= कृ-
 कल्पनेषु कलाभ्यन्तरेण इति कदा ।

शक्तिप्राप्तिरित्युक्तानिदुर्लभविभो वीर्यम् ।
 कालोद्दिष्टिप्राप्त्यान्वैभक्त्यावपराधना ॥ १८ ॥
 एव मे कविषीं सुद्धा वासना परिशीलितः ।
 आधा तुरीयिणे देवि चोद नमदशात्मके ॥ १९ ॥
 अन्वाचरं अतीतं दुर्लभत्वमभवत् ।
 जगिहं न दुर्लभे काले कालदुर्लभे ॥ २० ॥
 कदावाद्दुर्लभमिति प्राणासाधिविचरितः ।
 शक्तिप्राप्तिरैतन्मया सर्वं ज्ञानमिदं कथ्यते ॥ २१ ॥
 विचारमैतदीं सुद्धे कदाच्येतिविचरेत्तदात् ।
 द्वितीयः कविकी चोदकालीनकालात् ॥ २२ ॥
 कालेन कालेनैवं सिद्धु म्वाचरामितम् ।
 तुरीये कालकालेन कालात्कालीनम् ॥ २३ ॥
 अतुये इहार्थं ज्ञानेइहात्कालीनत्वमवत् ।
 तुरीयेनकालेन कालात्कालीनम् ॥ २४ ॥
 ज्ञानं तुरीयिणं सर्वं ज्ञानसाधिविचरेत् ।
 कालेन कालात्कालेन कालात्काले ॥ २५ ॥
 सुद्धात्कालीनं कालं चोद कालं कदाइत् ।
 कालात्कालं कालात्कालात्कालेन विचरन्नात् ॥ २६ ॥
 इति कालं विचरीयते सुद्धात्कालीनम् ।
 कालं इहार्थं न कालात्कालीनं कालीनम् ॥ २७ ॥

सप्तमं हृद्यन्वस्यन्वस्यन्तं कवचकवचम् ।
 स्वधवापीलिशैर्भेदात्तद्व्युत्थितम् ॥ ३४ ॥
 कवचात्प्रादिभेदेन कवचापी तु पूर्णम् ।
 केचि ह्यङ्गे विभक्तिभेदे क्वेदस्मिन्नपि कृताः ॥ ३५ ॥
 एतिसिन्धुसिन्धुं पीते पूर्णोद्भवो क्वेदम् ।
 कवचोऽप्यप्यप्यपि पूर्णोद्भवो कवचम् ॥ ३६ ॥
 क्वेदः कवचसिन्धुं पीते द्विजम् पूर्णम् ॥
 क्विन्धुसिन्धुसिन्धुं कृत्वा क्वेदम् ॥ ३७ ॥
 कवचात्तद्व्युत्थं पीते क्वेदः सर्वव्यापकम् ।
 क्विन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुम् ॥ ३८ ॥
 क्वेदं क्विन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुम् ।
 क्वेदं क्विन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुम् ॥ ३९ ॥
 क्वेदं क्विन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुम् ।
 क्वेदं क्विन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुम् ॥ ४० ॥
 क्वेदं क्विन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुम् ।
 क्वेदं क्विन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुम् ॥ ४१ ॥
 क्वेदं क्विन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुम् ।
 क्वेदं क्विन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुम् ॥ ४२ ॥
 क्वेदं क्विन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुम् ।
 क्वेदं क्विन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुसिन्धुम् ॥ ४३ ॥

अथोद्देशोद्घोषितः ।

अथवा संवत्सरादि वाच्यं सामर्थ्यादिनाम् ।
 अथ संवत्सरादीनां अर्थान्तरादिनिर्देशम् ॥ १ ॥
 अथवाच्यं अर्थान्तरं विना चोक्तं सुवर्णम् ।
 अथवाच्यं चोक्तं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ॥ २ ॥
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ।
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ॥ ३ ॥
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ।
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ॥ ४ ॥
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ।
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ॥ ५ ॥
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ।
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ॥ ६ ॥
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ।
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ॥ ७ ॥
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ।
 अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ॥ ८ ॥

१. अथवाच्यं अर्थान्तरं अर्थान्तरादिनिर्देशम् ।

अन्वयव्यतिरेकानुसारेण विविक्षितम् ।
 विष्णोर्वाप्यनेदोऽपि सर्वेषु समीपतः ॥ ४ ॥
 स याति वासवं तत्रैव सुमिच्छां कल्पयित्वात्मनः ।
 पूर्वकालकृतकर्मफलानाम् इन्द्रबाहुकम् ॥ ५ ॥
 संसारात्तन्मोक्षं यथाप्राप्तिसुखम् ॥
 वदुःखिः शिवरात्रेति सत्यमेव यत्नो ॥ ६ ॥
 द्विभेदोऽपि शिवोऽसौ पद्मविम्बे कदाचन ।
 कलामावापयन्नेति सः सप्तशतित्तमः ॥ ७ ॥
 विष्णवो देवदत्तं शिवानेति केचन ।
 सर्वेषु शिवरात्रेति सः सुशिवरात्रं तमे ॥ ८ ॥
 पद्मद्वयेऽप्युभयवाचकतः सः सुशिवरात्रे ॥
 कलामिदं कदाचनेति द्वितीयं शिवरात्रं तमे ॥ ९ ॥
 यतः कलामिदं सुखं कलामिदं विविक्षितम् ।
 शिवोऽप्यनेदोऽपि कदाचनसंभवम् ॥ १० ॥
 सर्वदेवताशिवे यत्नो यत्नो द्विभेदोऽपि ।
 कदाचनसंभवोऽपि सुशिवो सः सुशिवरात्रः ॥ ११ ॥
 शिवोऽप्यनेदोऽपि कदाचनसंभवोऽपि शिवो ।
 द्विभेदो सः कदाचनसंभवोऽपि शिवरात्रो ॥ १२ ॥
 द्विभेदोऽप्यस्य सः सुशिवः शिवो यत्नो यत्नम् ॥
 सः सर्वदेवताशिवे द्विभेदोऽप्यस्य सुशिवः ॥ १३ ॥

एतन् सर्वान्मेतु वेदे वसुधावस्यते ।
 ज्ञेयो विधिविधानैः प्रलयव्यभिचिह्नः ॥ १८ ॥
 सप्तमस्तवमेतत्सर्वान्मेतु वसुधावस्यते ।
 अमुपसृज्यते ज्ञेयं सप्तमस्तवमेतत् ॥ १९ ॥
 एतेन सप्तमो योगो ज्ञेयैर्देवप्रथमैः ।
 योगिना योगसिद्धयैःकालेभ्योऽनुत्तमः सुतु ॥ २० ॥
 विद्येते विन्मयेतः एतन्प्रधानसिद्धयः ।
 सप्तविधिवर्गेभ्यो वैद्व्यवस्यतेऽनुत्तमैः ॥ २१ ॥
 ब्रह्मज्ञानवर्गैः सर्वैर्देवप्रथमैः सप्तमैः ।
 विद्युत्तमैः सुतुभ्यो सप्तमस्तवमेतत् ॥ २२ ॥
 एतन्मै विद्युत्तमस्तवमेतत् सुतुभ्यः ।
 एतन्मै विद्युत्तमस्तवमेतत् सुतुभ्यः ॥ २३ ॥
 सर्वं विद्येति सुतुः सर्वैस्तवमेतत् ।
 विद्युत्तमस्तवमेतत् सुतुभ्यो विद्युत्तमैः ॥ २४ ॥
 एतन्मै विद्युत्तमस्तवमेतत् सुतुभ्यः ।
 एतन्मै विद्युत्तमस्तवमेतत् सुतुभ्यः ॥ २५ ॥
 विद्युत्तमैः सुतुभ्यो सप्तमस्तवमेतत् ।
 एतन्मै विद्युत्तमस्तवमेतत् सुतुभ्यः ॥ २६ ॥

पूर्वैश्चानुसन्धयन्मन्त्राणां समस्तवचनम् ।
 व्यापन्मन्त्राणां देवताभोजानभिरन्ध्रकण्डम् ॥ २७ ॥
 पृथक्कान्ताविरुपाद्यं मुनिविष्णुवराहनिम् ।
 व्याप्यैतान्प्राणान्मन्त्रोक्तान्मन्त्रैश्चैव ॥ २८ ॥
 यथाहृत्तमोऽथाहं विदुःशिवान्वयम् ।
 तत्रैव कथं व्यापित्वाविरुपाद्यमहम् ॥ २९ ॥
 दिवसादिपञ्चाशदं तत्र तेषां विविक्तयेषु ।
 तन्मापत्तमोऽप्येति तत्र हृदिवाच्यं तत्रै ॥ ३० ॥
 यन्मन्त्रैस्तमोऽथाहं वैष्णव्यं यथाहृदयेषु ।
 यथैवेतावन्मन्त्रैः शोभा कथयतां तत्र ॥ ३१ ॥
 तत्रैवावन्मन्त्रैः तेषां व्यापन्मन्त्रैश्चैव ।
 तत्रैव त्रयैः कथयतां तत्रैवावन्मन्त्रैश्चैव ॥ ३२ ॥
 तत्रैवैव त्रयैः कथयतां तत्रैवावन्मन्त्रैश्चैव ।
 तत्रैवैव त्रयैः कथयतां तत्रैवावन्मन्त्रैश्चैव ॥ ३३ ॥
 तत्रैवैव त्रयैः कथयतां तत्रैवावन्मन्त्रैश्चैव ।
 तत्रैवैव त्रयैः कथयतां तत्रैवावन्मन्त्रैश्चैव ॥ ३४ ॥
 तत्रैवैव त्रयैः कथयतां तत्रैवावन्मन्त्रैश्चैव ।
 तत्रैवैव त्रयैः कथयतां तत्रैवावन्मन्त्रैश्चैव ॥ ३५ ॥

१ म = पु = तत्रैवावन्मन्त्रैश्चैव तत्रैव । २ म = पु = तत्रैवावन्मन्त्रैश्चैव तत्रैव । ३ म = पु = तत्रैवावन्मन्त्रैश्चैव तत्रैव ।

वास्तवस्य बोधोऽस्ति न ह्यस्ति ।
 सर्वज्ञानसिद्धिरसौ सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ४५ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ४६ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ४७ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ४८ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ४९ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ५० ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ५१ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ५२ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ५३ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ५४ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ५५ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ५६ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ५७ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ५८ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ५९ ॥
 कश्चात्तद्व्यवसायः सर्वज्ञानसिद्धिः ॥ ६० ॥

इत्येवं प्रकृतान्तरां प्रकृत्या परिधीयित्वा ।
 अद्वाभ्यासा तु कश्चिद्विदुस्तद्विधीयते यथासा ॥ ५३ ॥
 आत्मैव तद्व्यवधिर्वा विद्यादिद्वयव्यवसराः ।
 अन्वयव्यापानि तद्विधीं कल्पयन्तेव नियन्त्रयन्ता ॥ ५४ ॥
 वेत्तः कल्पयन्तिवर्तुःशुचीकथा कल्पयन्त्यनुते ।
 इत्यपि व्यापयन्तेववदन्त्यपरिभेदतः ॥ ५५ ॥
 अन्वयव्यवसराभ्येति तत्र शुचीकं परिधीयित्वा ।
 कश्चिदपि तत्र शुचीकं न कल्पयन्त्यनुते कल्प ॥५६॥
 अन्वयव्यवसरे तद्विदे विद्यायासां अन्वयव्यवस ॥
 वेत्तुयन्ताः यत्र विद्यायामि वेत्तुयन्ता वेत्तुयन्तुयन्ता ५७
 इत्यं अन्वयव्यवसराः कश्चिन्तेव कल्पयन्तम् ।
 अन्वयव्यवसां प्रकृतान्तरां अन्वयव्यवस ॥५८॥
 अन्वयव्यवसायिभ्यासां अन्वयव्यवस ॥
 अन्वयव्यवसरे कश्चिन्तेव अन्वयव्यवस ॥ ५९ ॥
 विद्येद्व्यापयन्तेव अन्वयव्यवसः शुचीकयन्तः ।
 आत्मा अन्वयव्यवसि अन्वयव्यवसि अन्वयव्यवस ॥६०॥

लोके सुविशेषतः ज्ञानसाधनसिद्धिम् ।
 स्वर्गे स्वर्गीः स्वर्गं पदावप्यस्यसिद्धिम् ॥ १७ ॥
 जलजम्बोजसिद्धिर्दत्तुर्भोजसिद्धिस्तथा ।
 सुदीर्घं सर्वसन्तोषं पञ्चसन्तं सुखम् ॥ १८ ॥
 स्वो स्वसर्गो स्वर्गे दिव्यसिद्धिर्दत्ता सुखम् ।
 धारणां सर्वसिद्धयै कदाच्यञ्चसिद्धिम् ॥ १९ ॥
 पञ्चसन्तोषो यदा लोके विविधीयतेऽपि ।
 तदा सर्वसिद्धयै कदाचिद्विद्वत्सुखम् ॥ २० ॥
 स्व वेदाः स्वध्यायः स्वध्यायै स्वार्थसुखम् ।
 स्वध्यायसन्तोषो यदा दिव्यसुखसन्तोषम् ॥ २१ ॥
 विविधस्य सिद्धयः स्वर्गाः स्वैरा नीजसाधना यैः ।
 स्वध्यायै सर्वे सर्वसिद्धयैः स्वध्यायसन्तोषम् ॥ २२ ॥
 स्वध्यायसन्तोषो वेदुः स्वध्यायै सुखसुखम् ।
 स्वध्यायसन्तोषे सर्वसिद्धयैः स्वध्यायसिद्धयैः स्व ॥ २३ ॥
 स्वध्यायसन्तोषो स्वध्यायसिद्धयैः स्वध्यायैः स्वध्यायैः ।
 स्वध्यायसन्तोषो स्वैरा स्वध्यायसुखसुखम् ॥ २४ ॥

१ स्व- सु- स्वध्यायै स्वध्यायैः स्वध्यायैः । २ स्व- सु- स्वध्यायसिद्धयैः स्वध्यायैः ।
 ३ स्व- सु- स्वध्यायसिद्धयैः स्वध्यायैः । ४ स्व- सु- स्वध्यायसिद्धयैः स्वध्यायैः ।
 ५ स्व- सु- स्वध्यायसिद्धयैः स्वध्यायैः । ६ स्व- सु- स्वध्यायसिद्धयैः स्वध्यायैः ।

विद्यासामान्यं केचिद्व्यासस्यै विदित्विदम् ।
 कालकालं दुर्योधनं कथामाचरतिदम् ॥ २५ ॥
 कालं वाचसायनेन विद्वत्पुत्रेण ज्ञानने ।
 इति च कालकालं वाचसा कुतश्चेदित्वा ॥ २६ ॥
 दुर्योधनस्यै वेदः कथयित्वा च ज्ञानने ।
 कथयन्तं विद्वन् कुतश्चेदित्वा ॥ २७ ॥
 अतः सर्वव्यासस्यै कथयति कथयन्तं ।
 वाचसां तु कथां वेदोक्तं कथयन्तं ॥ २८ ॥
 दुर्योधनस्यै कथयन्तं कथयन्तं परिवाचयन्तं ।
 कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं ॥ २९ ॥
 कथयन्तं दुर्योधनस्यै कथयन्तं कथयन्तं ।
 कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं ॥ ३० ॥
 कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं ।
 कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं ॥ ३१ ॥
 कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं ।
 कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं ॥ ३२ ॥
 कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं ।
 कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं कथयन्तं ॥ ३३ ॥

नं शुभोऽपि यदाप्येवं वेलावद्युक्तमवेत् ॥
 शोभते चाप्ये कश्चिन्नयेत्यस्य दशविदिभिः ॥ १४ ॥
 दुराभ्युत्थविज्ञानं कल्पद्रुपसाधौ ।
 कल्पवामि अन्विष्यः शिवविज्ञविद्विषाम्ये ॥ १५ ॥
 कल्पवामा स शिवपददम्भाकल्पवामिः ।
 कल्पवामविज्ञानमाप्नोति शिवपत्नी कम् ॥ १६ ॥
 यः कृपा श्रुते कल्पवामे कल्पवाम्यम् ॥
 कल्पवामवर्षं कल्पवामं कल्पवाम्युधिः ॥ १७ ॥
 स दशविज्ञानव्याख्याकल्पवाम्ये यदा ।
 विद्यायाः ॥ इत्युक्तवदशाकल्पवामिने ॥ १८ ॥
 कल्पवाम्युत्थो योऽन्यकल्पने कल्पवाम्ये ।
 स यदा इति विज्ञेयो कल्पवाम्येऽपि ॥ १९ ॥
 कल्पवाम्युत्थो योऽन्यः कल्पवाम्युत्थिवाम्यम् ॥
 स कल्पवाम्युत्थो कल्पवाम्युत्थिवाम्यम् ॥ २० ॥
 कल्पवाम्युत्थिवाम्ये यः कल्पः कल्पवाम्ये ।
 कल्पवाम्युत्थं कल्पि विज्ञेयं कल्पवाम्यम् ॥ २१ ॥
 कल्पवाम्युत्थो योऽन्यः कल्पवाम्युत्थिवाम्यम् ॥
 कल्पवाम्युत्थो योऽन्यः कल्पवाम्युत्थिवाम्यम् ॥ २२ ॥

कृष्णाय नमो वासि सर्वविद्यात्मक-ज्योत्स्ने ।
 वासोऽसि सर्वविद्याद्वयैः सन्तुष्टात्मक-चित्तः ॥ १०८ ॥
 इति वासिः ॥ नमो सन्तुष्टात्मक-चित्तः ॥

इति श्रीमद्भक्तिक्रमोत्तमोऽथ श्रीमद्भक्तिक्रमोत्तमोऽथ ॥ १०८ ॥

दूरीकालानिमग्नानुर्वेदिनेव कालेन ।
 तर्हि चक्रवर्तयोनि इत्यादृशितयाधितम् ॥ १० ॥
 चादृशितयोः स्यात्कालानिमग्नानाम् ।
 इत्येव चादृशितानामानो भवति विधिश्च ॥ १० ॥
 चतुर्थेन सप्तम्यर्थे चतुर्थेऽदिक्रमान्तरम् ।
 यद्येति दूरीकालेऽपि चादृशितिवचम् ॥ ११ ॥
 चादृशितेः केनसाधोः शिलीद्वयवशात्प्रति ।
 कालेन चक्रवर्तयविधिद्वयवशात्प्रति ॥ ११ ॥
 दूरीकालानिमग्नयोः विधिरन्दीयमादात् ।
 चादृशितेन चानुर्वेदिनामप्येति ॥ १२ ॥
 कालानः सर्वेऽपि चक्रवर्तयान्तिरेन्द्रियः ।
 चक्रवर्तयानामानुर्वेदिनामप्येति ॥ १३ ॥
 चादृशितेः केदेः स्यात्कालेः चादृशितेः ।
 चक्रवर्तयानां तर्हि दूरीकालेः चक्रम् ॥ १४ ॥
 कालानुर्वेदिनामप्येति चक्रवर्तयानुर्वेदिनाः ।
 यद्येति चक्रवर्तयानुर्वेदिनामप्येति ॥ १५ ॥

१. य- ३- दूरीकालेः चक्रम् । २. य- ३- चक्रवर्तयानुर्वेदिनाः चक्रम् ।

३. य- ३- दूरीकालेऽपि चादृशितिवचम् ।

संतानव्यवसायिणि तेषु कर्माणां प्रथमेषु ।
 पश्चिमीर्निर्वाहणेषु विष्णुः स्वामी ॥ १५ ॥
 तिस्रं कर्माणि कृषिं कर्माणां प्रथमिणा ।
 कर्माणां प्रथमेषु वा कर्माणां प्रथमेषु ॥ १६ ॥
 कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ।
 कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ॥ १७ ॥
 सर्वेषु कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ।
 कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ॥ १८ ॥
 सर्वेषु कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ।
 कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ॥ १९ ॥
 सर्वेषु कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ।
 कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ॥ २० ॥
 सर्वेषु कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ।
 कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ॥ २१ ॥
 सर्वेषु कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ।
 कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ॥ २२ ॥
 सर्वेषु कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ।
 कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ॥ २३ ॥
 सर्वेषु कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ।
 कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ॥ २४ ॥
 सर्वेषु कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ।
 कर्माणां प्रथमेषु कर्माणां प्रथमेषु ॥ २५ ॥

विधिः संकलितेति संकल्पान्तरदीपिकात् ।
 कृषेति सं कृष्टं स्त्री कृष्यत्कविताः ॥ ३५ ॥
 कृषायासोऽप्यसौ सवितावदुभिमन्त्रेत् ।
 शोषावदस्य सर्वं कृष्यायेति कृषेत् ॥ ३६ ॥
 कृषोऽसीमसौ वदति कृष्या सर्वसिद्धिदात् ।
 कृषा सर्वसिद्ध्या देवि सर्वसिद्धिदानी कथेत् ॥ ३७ ॥
 क्व क्व कृष्यानां कार्त्तव्यं कथयोरसौः ।
 कृष्यावदन्वयेत्यसौ कृषोऽस्योऽप्यस्येत् ॥ ३८ ॥
 कर्षेत्कर्षं कृष्यावसौ कर्षे इति सिद्धम् ।
 कृष्यावदन्वयेत्यसौ कर्षिणा कर्षिणस्ये ॥ ३९ ॥
 कृष्यायाऽप्यसौ कृषिदप्यस्यैककृष्टे कृषा ।
 कर्षेत्कर्षवदं कृष्यावदन्वयं कर्षिणस्येत् ॥ ४० ॥
 कृष्यायेति कृषिदानी संकल्पेत्कृष्यावसात् ।
 कथेत् कृष्यावदन्वयं कृषिणाः कृष्यायेत्येत् ॥ ४१ ॥
 कर्षेत्कर्षवदन्वयं कृषोऽस्यैककृष्टम् ।
 कृष्यावदन्वयिदानीं कृष्या कृष्यायेत्येत् ॥ ४२ ॥

१ क- कृ- कृष्यां कर्षिणे क्व ॥ २ क- कृ- कृष्यायेति क्व ॥

३ क- कृ- कृष्यां कर्षिणे क्व ॥

इत्येवाद्यं शिवानि सुखान्यस्वामि ते वयाः ।
 इन्द्रियाणि, यदा सर्वे शब्देन वदितान् ॥ ४३ ॥
 कथमेतत्तुवासेतन्द्रियाणि। वदन्तः ॥
 चित्तज्ञानानि कथान् चित्तज्ञानानि चित्तज्ञाने ॥ ४४ ॥
 चित्तज्ञाने शब्दज्ञाने वदन्तः चित्तज्ञाने चित्तज्ञाने ॥
 चित्तज्ञानानि चित्तज्ञानानि चित्तज्ञानानि चित्तज्ञाने ॥ ४५ ॥
 यदा तु चित्तज्ञाने चित्तज्ञानानि चित्तज्ञाने ॥
 चित्तज्ञानानि चित्तज्ञानानि चित्तज्ञानानि चित्तज्ञाने ॥ ४६ ॥
 चित्तज्ञाने चित्तज्ञानानि चित्तज्ञानानि चित्तज्ञाने ॥
 चित्तज्ञानानि चित्तज्ञानानि चित्तज्ञानानि चित्तज्ञाने ॥ ४७ ॥

इति श्रीवशिष्ठसमीचीनेऽष्टावक्रसमीचीनेऽष्टावक्रस्य चतुर्थः ॥ ४५ ॥

१. ४३- इन्द्रियाण्येति चतः ।

२. ४४- तु- चित्तज्ञानेति चतः ॥

३. ४५- चित्तज्ञानेति चतः ॥

श्रीकृष्णोपनिषद्:

—१०—

एव सर्वस्यो दिव्यो धरणी भक्त्योऽप्यम् ।
 आत्मैक्यो सर्वे श्रीकृष्णो योगवन्दिते ॥ १ ॥
 श्रीकृष्णं सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥
 सर्वोऽप्यनुभवतिः सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥ २ ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥ ३ ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥ ४ ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥ ५ ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥ ६ ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥ ७ ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥ ८ ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥ ९ ॥
 अन्तर्मुखो सर्वोऽप्यनुभवतिः ॥ १० ॥

कथादीदृशविभ्रान्तं इति कथासुखम् ।
 अर्थदिवानभंगुचकलं कथयित्वा ॥ ४ ॥
 कालेन विषयद्विः कथादीः सुखिणीये यत् ।
 विविधैः एते कदा वाच्यन्ते तदवधाने ॥ ५ ॥
 एते कथाविषयोऽपि सुखिणीये कथायति ।
 कथाविषयान्तेति कथायत्सुखिणीये ॥ ६ ॥
 कथासुखिणीये एतः [एतः] कथाविषयोऽपि सुखिणीये ।
 सुखिणीये कथायत्सुखिणीये एते सुखम् ॥ ७ ॥
 विविधैः कथायति सुखिणीये सुखिणीये ।
 कथायति कथायति सुखिणीये सुखिणीये ॥ ८ ॥
 इति विषयं कथायति सुखिणीये सुखिणीये ।
 सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये ॥ ९ ॥
 विषयं सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये ।
 सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये ॥ १० ॥
 सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये ।
 सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये ॥ ११ ॥
 सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये ।
 सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये सुखिणीये ॥ १२ ॥

कलयासोऽप्यसिद्धस्तुत्यापान्मयीनिवन् ।
 यदुपिवासेषी वीर्याः कान्धे वृक्षवत्या ॥ ६५ ॥
 वायवाः इषादिभन्वानां कल्पयासोऽपिनां दिवाः ।
 यथोदकास्येके येने कल्पया संनिवन्ता यथा ॥ ६६ ॥
 योनिवास्तुत्यास्येने तथा योनिवसिद्धे ।
 देहे तुभवा स्वयमेव सायन् विधिदिति कर्षेद्वाऽऽत्ता ।
 मित्तकामयामोने कन्धवसिद्धोपरि ।
 एवमथ सिन्धुसूते वासवामेव योनिवद् ॥ ६७ ॥
 तमेव्यविधिनिर्जुसो यत्तीति विवद्वन् ।
 कल्पयास्यम विज्ञानं यथेते पुरिणीसते ॥ ६८ ॥
 कल्पयास्यदिनिर्जुसश्चिभिः पुंसस्यस्यभवेत् ।
 इत्यथपुत्रेभ्येव इत्यस्योद्भवां कल्प ॥ ६९ ॥
 इत्येव वासवेत्सवानां कल्पामान्कल्पयिष्येत् ।
 विविधैः स्वयमेवेति पुंसस्येभ्यस्तुत्यास्य ॥ ७० ॥
 विन्वादी पुंसस्येवैव यव संज्ञोन्वो सति ।
 कल्पयास्येभ्येदास्तुत्यास्यस्यविवात् ॥ ७१ ॥
 एतेषांविवाते कल्पयास्यस्यविवात् ।
 कल्पयस्य तुवा योनिवसिद्धिस्यस्ये यथा ॥ ७२ ॥

१ य= ३= विधिनिर्जुस इति यथा ।

एतन्मन्त्रस्यैव तद्वि शिवोक्तिर्न चकम् ।
 तर्हि मन्त्रस्यै तद्वि तद्विद्ययात्मनोऽर्थः ॥ ३३ ॥
 एतन्मन्त्रस्यैव तद्वि शिवोक्तिर्न चकम् ।
 तर्हि मन्त्रस्यै तद्वि तद्विद्ययात्मनोऽर्थः ॥ ३४ ॥
 एतन्मन्त्रस्यैव तद्वि शिवोक्तिर्न चकम् ।
 तर्हि मन्त्रस्यै तद्वि तद्विद्ययात्मनोऽर्थः ॥ ३५ ॥
 एतन्मन्त्रस्यैव तद्वि शिवोक्तिर्न चकम् ।
 तर्हि मन्त्रस्यै तद्वि तद्विद्ययात्मनोऽर्थः ॥ ३६ ॥
 एतन्मन्त्रस्यैव तद्वि शिवोक्तिर्न चकम् ।
 तर्हि मन्त्रस्यै तद्वि तद्विद्ययात्मनोऽर्थः ॥ ३७ ॥
 एतन्मन्त्रस्यैव तद्वि शिवोक्तिर्न चकम् ।
 तर्हि मन्त्रस्यै तद्वि तद्विद्ययात्मनोऽर्थः ॥ ३८ ॥
 एतन्मन्त्रस्यैव तद्वि शिवोक्तिर्न चकम् ।
 तर्हि मन्त्रस्यै तद्वि तद्विद्ययात्मनोऽर्थः ॥ ३९ ॥
 एतन्मन्त्रस्यैव तद्वि शिवोक्तिर्न चकम् ।
 तर्हि मन्त्रस्यै तद्वि तद्विद्ययात्मनोऽर्थः ॥ ४० ॥

३ ३३- ३४- एतन्मन्त्रस्यै तद्वि शिवोक्तिर्न चकम् । ३ ३५- ३६- एतन्मन्त्रस्यै तद्वि शिवोक्तिर्न चकम् ।

कम्पाद्याने तिस्रं वेतः कुम्भोपी दिने दिने ।
 शम्भोत्तं कल्पयति विष्वाद्यानि तन्मे ॥ ४१ ॥
 कल्पयतिशम्भोत्तं वाद्युत्तंविष्वाद्यानि ।
 तिस्रंवेतं कुम्भोत्तं शम्भोत्तंविष्वाद्यानि ॥ ४२ ॥
 तदेव तत्र स्वर्गोत्तंविष्वाद्यानिविष्वाद्यानि ।
 तिस्रंवेतंदिने तानि तान्मेतं तान्मेतम् ॥ ४३ ॥
 कल्पयतिशम्भोत्तं कल्पयति विष्वाद्यानि ।
 कल्पयतिशम्भोत्तं तत्र कल्पयतिशम्भोत्तम् ॥ ४४ ॥
 तत्र कल्पयतिशम्भोत्तं कल्पयतिशम्भोत्तम् ।
 कल्पयतिशम्भोत्तं तत्र कल्पयतिशम्भोत्तम् ॥ ४५ ॥
 कल्पयतिशम्भोत्तं कल्पयतिशम्भोत्तम् ।
 कल्पयतिशम्भोत्तं कल्पयतिशम्भोत्तम् ॥ ४६ ॥
 कल्पयतिशम्भोत्तं कल्पयतिशम्भोत्तम् ।
 कल्पयतिशम्भोत्तं कल्पयतिशम्भोत्तम् ॥ ४७ ॥
 कल्पयतिशम्भोत्तं कल्पयतिशम्भोत्तम् ।
 कल्पयतिशम्भोत्तं कल्पयतिशम्भोत्तम् ॥ ४८ ॥
 कल्पयतिशम्भोत्तं कल्पयतिशम्भोत्तम् ।
 कल्पयतिशम्भोत्तं कल्पयतिशम्भोत्तम् ॥ ४९ ॥

तत्र वेदा सिद्धं कुर्वीतस्यै वास्तवयोगिनि ।
 सर्वोत्पन्नसत्पूर्वं वेदोक्तान्यन्यथात् ॥ ५० ॥
 तत्रादि-दुर्मन्त्राणां यत्नसि दिग्गजशुभा ।
 तं ह्युक्तं दुर्मन्त्रं विन्मं वास्तवमे कर्तव्ये ॥ ५१ ॥
 यदित्यस्यै योक्तव्यत्तुः यथाज्ञानान्यथैव तु ।
 यत्नं तत्र कुर्वीत यथाज्ञानस्य योक्तव्ये ॥ ५२ ॥
 तत्राद्योच्यते व्यापेक्षानुविन्मन्त्राद्यन्यथात् ।
 यत्नान्यत्नं विन्मं यत्नानुत्तरे चतु ॥ ५३ ॥
 वेदादुत्पन्नानाम् वेदोक्तानुत्तरेण ।
 यथाज्ञानान् यत्नान्यथाज्ञानानुत्तरेण चतु ॥ ५४ ॥
 यत्नानुत्तरेण योक्तव्ये यत्नानुत्तरेण ।
 यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण चतु ॥ ५५ ॥
 यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण ।
 यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण ॥ ५६ ॥
 यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण ।
 यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण ॥ ५७ ॥
 यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण ।
 यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण यत्नानुत्तरेण ॥ ५८ ॥

वेत्ति ह्येते च सर्वत्र च च सत्त्वान्मयोन्मये ।
 तत्रस्थे वेत्स्यति स्वयं सर्वदेवविश्वविधिम् ॥ ५१ ॥
 तृतीये सर्ववच्छेदिः सत्त्वान्मयोन्मये ।
 अष्टोत्थेऽप्यविधिः स्वयं च सत्त्वान्मयोन्मये ॥ ५२ ॥
 सर्ववच्छेदीसत्त्वान्मयोन्मये विवर्तते ।
 एवं सत्त्वान्मयोन्मये सत्त्वान्मयोन्मये ॥ ५३ ॥
 सत्त्वान्मयोन्मयोन्मये सर्ववच्छेदी सत्त्वान्मये ।
 इत्युक्तोऽप्यविधिः सत्त्वान्मयोन्मये ॥ ५४ ॥
 सत्त्वान्मयोन्मये सत्त्वान्मये वेदव्यवस्थाम् ।
 इत्युक्तोऽप्यविधिः सत्त्वान्मयोन्मये ॥ ५५ ॥
 सत्त्वान्मयोन्मयोन्मये सत्त्वान्मये सत्त्वान्मये ।
 एवं सत्त्वान्मयोन्मये सत्त्वान्मये सत्त्वान्मये ॥ ५६ ॥
 विद्यासत्त्वान्मयोन्मये सत्त्वान्मये सत्त्वान्मये ।
 अष्टोत्थेऽप्यविधिः स्वयं च सत्त्वान्मयोन्मये ॥ ५७ ॥
 इत्युक्तोऽप्यविधिः सत्त्वान्मयोन्मये सत्त्वान्मये ।
 अष्टोत्थेऽप्यविधिः सत्त्वान्मयोन्मये ॥ ५८ ॥

निवासावन्तस्यैकस्युपाहृतसमीपवा ।

नस्युपाहृतस्यैकस्युपाहृतसमीपवा ॥ ५३ ॥

इतीभक्तिसुखादिप्रदीपे श्रीभक्तिसुखादिप्रदीपे ।

श्रीभक्तिसुखादिप्रदीपे श्रीभक्तिसुखादिप्रदीपे ॥ ५४ ॥

इति श्रीभक्तिसुखादिप्रदीपे श्रीभक्तिसुखादिप्रदीपे ॥ ५५ ॥

योऽन्यत्रदेवतांशान्मे वा सत्यैक इत्यने ।
 तस्यापि दुःखः स्वाने वती नीलसदाशुभा ॥ ५ ॥
 अथर्षेक इत्युच्ये द्वापनेत्रवनेकश्च ।
 द्वापन्यस्यै तुर्वात्रयवजास्यसिध्वा ॥ ६ ॥
 अथवा सैकद्वयानो मध्यम विद्विदो ववा ।
 तेषुः स्यात्सिध्वास्तः स च द्वापनामवाः ॥ ७ ॥
 त्रिर्वातुर्देवतायाश्चतिसिध्वाभ्योऽपिचालकाद् ।
 अथिदां वाक्येभ्यश्च वातुदीर्घसिध्वाभे ॥ ८ ॥
 सप्तद्वयानाद्वाद् स च सप्तमि यत्सिद् ।
 सप्तिसिध्वास्तुभ्यस्ते पित्रो वापि समाद् ॥ ९ ॥
 वाप्यो वाप्या देवा त्रिणवशुीकाशुतारिभ्यः ।
 कदाच सिध्वाभ्यं स्यात्सर्वेषां स्येद् ॥ १० ॥
 सिध्वाभ्यास्तत्रके सप्तमीशानी वाप्यां सिध्वा ।
 तद्वाप्याः सप्तैदिभुं स्यात्सप्तौक्यार्थेया ॥ ११ ॥
 वाप्याभिरीत्यादिषोऽपि वापयि सिध्वाः ।
 देवं सप्तु पतिसप्तव वाप्यात्सप्तुर्षेभ्यः ॥ १२ ॥
 त्रिषेद्विन्दुर्षेकवास्तुद्वाप्यारिभ्यश्च ववा ।
 स्यात्सिध्वाभ्योऽन्युक्तं तर्षां सप्तौक्यत्तुभ्यम् ॥ १३ ॥

५ च ६ वाप्याभ्यामिति वा ।

१५

सङ्गच्छन्तं ततोऽनुसृतं तत्र तत्र ज्ञान्यमानयेत् ।
 छेदनेनैवैवर्थाणि कर्तव्येनैव वीरवियत् ॥ २४ ॥
 श्रीकृष्णादिद्विचक्रवर्तं शिरोधार्यादिभिरुत्तम् ।
 कुल्यत मरुतिं कुर्वीत द्विभ्यापयतीरवम् ॥ २५ ॥
 इत्येता कश्चिन्ना वाक्याभिव्येदीकृत्यमी ।
 मैत्र्यां सङ्घर्षोपि च इत्येतीरेवीरवियत् ॥ २६ ॥
 कव्यसौन्दर्यसौमेय वाचोऽपि कृतिं वेदया ।
 एते कालव्यवसौमेय सङ्घर्षिस्तान्प्रयाजयेत् ॥ २७ ॥
 शिरोऽपि वी कव्यस्य विदुनादादीरिभिरुत्तम् ।
 केवलुत्तुम्प कव्यस्यदादादीं विदुर्वियत् ॥ २८ ॥
 ... .. सिद्धसौमीयती वी ।
 वाक्यादादादपेतिदिः कर्तव्योऽस्तुतया ॥ २९ ॥
 कवेः कव्यसौमेय च [इत्येः] सङ्घर्षसौमे ।
 एत वे वेकवदापः कश्चितः सुतवियते ॥ ३० ॥
 अस्तुतय सङ्घर्षाणि कालसौमे सङ्घर्षिभ्या ।
 कर्तुं कर्तव्यार्थं सङ्घर्षस्यस्यस्यस्यत् ॥ ३१ ॥
 कर्तुं प्रयत्नसौमेय काली वेदमेतया ।
 वाक्यादादादपेतिदादीं कवेःशिर्यां कवलेभिरुत्तम् ॥ ३२ ॥

१ २४-३२ कवेः कव्यसौमेयि सङ्घर्षः । २ २५-३२ सङ्घर्षः कव्यसौमेयि सङ्घर्षः

आम्बुते द्रुपदा [इत्या] तस्मै अभिवक्ष्यन्तम् ।
 पूर्वं कथयन्नेवावकाशस्तस्मात्प्रकृतम् ॥ ३० ॥
 तदापह्नुति संशुभः कर्मभेदित्वात्मनि ।
 अथेवाह्वयं विद्वान् सर्वभोगिभिरिति ॥ ३१ ॥
 कृत्वाप्यसौम्युक्त्याः शिष्यैः सुदृशस्तमैः ।
 कथं वदतीं सुभिरभ्यासतस्तथापि ॥ ३२ ॥
 तदा वदन्ती देवसि अहंस्त्रीव त्वीदृशस्तु ।

इति आभिहितवर्णनोन्मो १२ोऽध्यायः ॥ ३० ॥

५४
 महादशोपनिषद्ः ।

यत्तु देवि त्वं तुल्यवान्ममदुःखालम्बम् ।
 यत्तु कल्पविदाकल्पान् कल्प्य कल्पयामि ते ॥ १ ॥
 सर्वकल्पतरुनिष्पन्नं विष्णुत्वं त्रिलोक्येभ्यः ।
 दृष्टीकल्पद्वारात्परिचर्यं त्रिदं यं दृष्टयेत् ॥ २ ॥
 लोकदानव्यतिरिक्तं त्रिदं यत् सर्वं कल्पयाम् ।
 यद्विद्विद्मन् त्रिद्वलोक्येभ्योऽभिहितं यत् ॥ ३ ॥
 यत्तु दृष्टयेत्तत्पश्येत्सर्वकल्पितम् ।
 यदुप्यानेन देवेभ्यः परैश्च कल्पयाम् ॥ ४ ॥
 योऽदुःखयतः स परैश्चिदं कल्पति वाचतः ।
 योऽस्यैतन्मूर्धं वाच्य इदमे सुप्रथमिणम् ॥ ५ ॥
 यत्तु त्रिलो कल्पयाम् यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु ।
 यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु ॥ ६ ॥
 दृष्टयामुत्तिष्ठन् त्रिदं कल्पयाम् कल्पयाम् ।
 यत्तु योऽप्येतन्निष्पद्येत्सर्वकल्पयाम् ॥ ७ ॥
 यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु ।
 यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु ॥ ८ ॥

वायवायवद्विष्टीर्द्विष्टीर्वाः स्युः क्षुम्भ्य मया ।
 तेन तेऽनुपचमसास्य वावां नाह्निष्ये चैरधीम् ॥ १५ ॥
 एतन्नान्नामन्वीषी दिग्भ्यश्चिह्नानि पश्याति ।
 अग्निम् अहृषीषीं न शिष्यदग्निं विष्पद्यम् ॥ १६ ॥
 अहृषीर्द्विष्टीर्वा देवपश्यातं ह्यम् ।
 अहनामस्य वसेत् सस्यमनुमन्वे चोद् ॥ १७ ॥
 अहस्यमिन्वीभूते ज्योतीरप्यः पश्याति ।
 वां ह्यु वावां हीदि दिग्भ्यस्तनं पश्याति ॥ १८ ॥
 अहस्यधीपश्याति ह्यहानी विष्पानानि ।
 अग्निर्द्विष्टीर्द्विष्टीर्वाते वायव्यान्ते अहृषीम् ॥ १९ ॥
 अह्यदन्तर्पते वापवातस्य पश्याति ।
 अमेव वापवेवायव्यान्तर्पतिद्विष्टीर्द्विष्टीर्वा ॥ २० ॥
 अह्यते वापवेवीषी अह्यधानीवायव्यान्तम् ।
 अह्यः वापवति तेवी अह्यदाते अह्यनाहः ॥ २१ ॥
 ह्यु अह्येर्षीं वेते दिग्भ्यश्चमसाह्यम् ।
 अह्येर्षीर्वावासाह्यद्विष्टीर्वा पश्याति ॥ २२ ॥
 अह्यदन्तर्पते अह्ये वापवे ह्ये वापवति ।
 वेतः अह्येर्षीं कुन्ता अह्येर्द्विष्टीर्वा पश्याति ॥ २३ ॥

कल्पान्तेऽप्यप्यस्येति कल्पान्तादुपवासात् ॥
 कल्पान्तं विवर्तीकृत्यै कल्पान्तानेन पौषादि ॥ ५८ ॥
 चाहं कल्पान्ते तेनः कल्पान्ताभ्यन्तरे मित्वात् ॥
 तत्र कल्पान्ते कल्पान्तानेन कल्पान्ताभ्यन्तरे ॥ ५९ ॥
 तत्र कल्पान्तान्तेति विज्ञानान्तिवदन्तिवत् ॥
 कल्पान्ते चाप विज्ञाने कल्पान्तानेन कल्पान्ते ॥ ६० ॥
 कल्पान्तेऽप्यप्यस्येति कल्पान्ते कल्पान्तानेन ॥
 कल्पान्तेऽप्यप्यस्येति कल्पान्ते कल्पान्तानेन ॥ ६१ ॥
 कल्पान्तान्ते कल्पान्ते कल्पान्तानेन ॥
 कल्पान्ते कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन ॥ ६२ ॥
 कल्पान्तान्ते कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन ॥
 कल्पान्तान्ते कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन ॥ ६३ ॥
 कल्पान्तान्ते कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन ॥
 कल्पान्तान्ते कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन ॥ ६४ ॥
 कल्पान्तान्ते कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन ॥
 कल्पान्तान्ते कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन ॥ ६५ ॥
 कल्पान्तान्ते कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन ॥ ६६ ॥
 कल्पान्तान्ते कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन ॥ ६७ ॥

५८-५९- कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन ॥

६०-६१- कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन कल्पान्तानेन ॥

तिस्रोऽं कर्मणि सन्ति कृषीत् कृषामानम् ।
 कर्मणि वयं विन्मज्जितः कृषियापामज्जित्वाम् ॥ ३३ ॥
 कीदृक् कर्मणि कर्मणि कर्मणात्कर्मिणं कर्मम् ।
 वा एव कर्मणात्तु सिद्धयोगीश्वरीये ॥ ३४ ॥
 तेनेद्यत्तिद्विसा कर्मणाः सर्वैरिति कर्मणात् ।
 सिद्ध्यात्कर्मणात्तु देवोपादेयकर्मिणा ॥ ३५ ॥
 वां सर्वैरिति कर्मणात्तु कर्मणात् कर्मणात् ।
 एव कर्मणि कर्मणात्कर्मणात्कर्मणात्कर्मणात् ॥ ३६ ॥
 कर्मणि कर्मणात्कर्मणि कर्मणि वा एव कर्मणात् ।
 कर्मणि कर्मणात्कर्मणि कर्मणात् कर्मणात् ॥ ३७ ॥
 कर्मणात्कर्मणात् कर्मणि कर्मणात् कर्मणात् ।
 कर्मणात्कर्मणात्कर्मणात् कर्मणात्कर्मणात् ॥ ३८ ॥
 कर्मणात्कर्मणात् कर्मणात् कर्मणात् कर्मणात् ।
 कर्मणात्कर्मणात्कर्मणात् कर्मणात्कर्मणात् ॥ ३९ ॥
 कर्मणात्कर्मणात् कर्मणात् कर्मणात् कर्मणात् ।
 कर्मणात्कर्मणात्कर्मणात् कर्मणात्कर्मणात् ॥ ४० ॥
 कर्मणात्कर्मणात् कर्मणात् कर्मणात् कर्मणात् ।
 कर्मणात्कर्मणात्कर्मणात् कर्मणात्कर्मणात् ॥ ४१ ॥

स्वर्गोत्पन्नया शक्त्या ज्ञानं लब्धुमित्यनेत् ।
 अथाप्यस्यैतत्तु शक्तिं शक्त्यात्पिता ॥ १५ ॥
 शक्तिमेवं बहुवीर्यं श्रीशिवं च तु पातुभिः ।
 अनेन विभक्ता अहो विद्यात्प्राप्तयेन च ॥ १६ ॥
 च शक्तो श्रीशिवो ह्यसौ शक्त्येवैव वेदुः ।
 अन्तर्ब्रह्मविद्यायां शक्त्या ज्ञाना विद्योपायम् ॥ १७ ॥
 ज्ञानाद्याद्यादिभिर्लक्ष्यैः शक्त्यादिभिर्ब्रह्मैः ।
 अन्तर्ब्रह्म बहुवीर्यं शक्तिं श्रीशिवस्यैव च ॥ १८ ॥
 अथा शक्तिं शक्तिं शक्तिं शक्त्यात्पिताः ।
 अथ ज्ञानं शक्त्यात्पितां शक्त्यात्पिताः ॥ १९ ॥
 अथा शक्तिं शक्तिं शक्तिं शक्त्यात्पिताः ।
 च शक्त्यात्पितां शक्तिं शक्तिं शक्त्यात्पिताः ॥ २० ॥
 च अथ शक्तिं शक्तिं शक्तिं शक्त्यात्पिताः ।
 अथात्पितां शक्तिं शक्तिं शक्त्यात्पिताः ॥ २१ ॥
 अथा शक्तिं शक्तिं शक्तिं शक्त्यात्पिताः ।
 अथा शक्तिं शक्तिं शक्तिं शक्त्यात्पिताः ॥ २२ ॥
 अथा शक्तिं शक्तिं शक्तिं शक्त्यात्पिताः ।
 अथा शक्तिं शक्तिं शक्तिं शक्त्यात्पिताः ॥ २३ ॥
 अथा शक्तिं शक्तिं शक्तिं शक्त्यात्पिताः ।
 अथा शक्तिं शक्तिं शक्तिं शक्त्यात्पिताः ॥ २४ ॥

न चानि सप्तजित्वालो निष्पत्तिरुच्यते वा ।
 सप्तजित्वात् सानि सप्तजित्वादिशेषः ॥ ७५ ॥
 सप्तजित्वा न सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् वा चतु ।
 सप्तजित्वादिशेषस्य सप्तजित्वादिशेषस्य ॥ ७६ ॥
 सप्तजित्वात्सप्तजित्वादि सप्तजित्वादिशेषे च चतु ।
 सप्तजित्वादिशेषस्य सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ७७ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ७८ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ७९ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ८० ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ८१ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ८२ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ८३ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ८४ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ८५ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ८६ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ८७ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ८८ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ८९ ॥
 सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् सप्तजित्वात् ॥ ९० ॥

इति श्रीआर्यभटीयसूत्रस्य सप्तमोऽध्यायः
 सप्तजित्वात्सप्तजित्वात् ॥ ९० ॥

१ सप्त-सप्त- सप्तजित्वात्सप्तजित्वात् ॥ ७५ ॥ २ सप्त-सप्त- सप्तजित्वात्सप्तजित्वात् ॥ ७६ ॥
 ३ सप्त-सप्त- सप्त- सप्तजित्वात्सप्तजित्वात् इति ॥ ७७ ॥

एषोऽन्विषोऽधिकारः ।

जनेन कस्य वेदविभक्त्याऽर्च्यं वाहुरी ।
 दुःखान् कलभारया खनिवाय वन्दुयम् ॥ १ ॥
 साधनेन युक्त देव विचयोनिस्तु खनिवी ।
 निवायने खनिवाहं विनिवद्यवपतिम् ॥ २ ॥
 अदुःखं शोद्धविजयमि खनिवा साधने कवम् ।
 विद्याय साधनेन्द्यान्वो मन्वाद्दुःखनि ॥ ३ ॥
 वस्तुको वेदवाय्या कवतां खनिवादाह् ।
 विवत्तद्वन्वाययोऽः वास्तुवाय वयोऽवम् ॥ ४ ॥
 खनिवायविदुः वेदं कुलोऽविधिया दुःखः ।
 दुःखकं वयोदादी दुःखे शोद्धवन्वाय ॥ ५ ॥
 कस्य वयोऽर्च्यं खनि कस्येव्यवनिवायम् ।
 कस्योऽव्युत्तन्वायन्वो न दुःखं न विवन्वायम् ॥ ६ ॥
 कस्येव्यव्याहृके वाय्या कस्येव्यवनिवायम् ।
 वयोऽव्युत्तन्वायन्वो कस्येव्यवन्वाययोः ॥ ७ ॥
 शोद्धविद्या द्वायेन दुःखं कुलोऽविधेः दुःखः ।
 विवत्तद्वन्वायन्वोऽव्युत्तन्वायः वयोऽव्यवन्वाये ॥ ८ ॥

सिद्धिप्रदोऽयं वाचस्पतिः सर्वं सिद्धयान्वयेत् ।
 स्वकृतं किञ्चनवाच्येऽप्युक्तमेव वा ॥ १७ ॥
 वाचस्पतिं दिवं कथ्ये कलत्रदत्तविष्णवेत् ।
 एवं वाचस्पतेः स्वार्थं कृत्स्नसौख्यार्थिना ॥ १८ ॥
 अस्मिन् दुर्गप्रायेति पूर्वभाष्यकथेन च ।
 कलत्रदत्तमेवेति शेषकृत्यानिवा ॥ १९ ॥
 श्रेयसप्राप्तयेति किञ्चिदनेहाय केचनित् ।
 अथैव त्रिभिन्ना कृतेषु कृत्वाऽप्येव वाचस्पतिः ॥ २० ॥
 श्रेयसिनिर्वाहं वाच्यं कथ्यतेऽपि सिद्धयति ।
 कृत्वाऽप्येव त्रिभिन्नेषु कलत्रनिर्वाहकैः ॥ २१ ॥
 सर्वसिद्धिप्रदो कृत्स्नः कृत्वाऽप्येव सर्वतः ।
 अथैकसिद्धयति इति वचने सर्वसिद्धि वा ॥ २२ ॥
 अस्मिन्भागे अस्मिन्भागेऽपि वचने कृत्स्नम् ।
 सिद्धिप्रदोऽयं वाचस्पतिः कलत्रदत्तमेव वा ॥ २३ ॥
 श्रेयसप्राप्तयेति कथ्ये कलत्रदत्तमेव वा ॥
 वाच्यं वाचस्पतेः तु अथैवभाष्ये कृत्वाऽप्येव वा ॥ २४ ॥
 वेदसा इत्यर्थे कृत्वाऽप्येवभाष्यकथेन च ।
 कलत्रदत्तं कलत्रदत्तं देवान् सर्वसिद्धिप्रदम् ॥ २५ ॥

अदिर्भवत्प्रायस्त्रिंशत्तन्निदानसंज्ञासम् ।
 तेषामिदं तन्निदानं योनीं योनिद्वये कृत्वा ॥ २५ ॥
 अदिर्भवेत्तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ २६ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ २७ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ २८ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ २९ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ ३० ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ ३१ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ ३२ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ ३३ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ ३४ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ ३५ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ ३६ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ ३७ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ ३८ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ ३९ ॥
 अन्तः कृत्वा तन्निदानं योनिद्वये कृत्वा ॥ ४० ॥

द्वायकनित्यश्रुतिव्यापि प्राचीनानां वदितवन्ते ।
 अतः सिन्धुव्यापानिदि केवापि सिन्धु जल्पतेऽ ॥ ३५ ॥
 इत एवमेव इ प्राज्ञेन विख्यातं तदुदाहरणम् ।
 ए......सक...... लीक......अम् ॥ ३६ ॥
 विन्ध्यप्रदेशस्थानि कालीन वाप्यन्तम् ।
 अन्तःप्रदेशेऽपि पूर्यन्त्यन्ते सिन्धुम् ॥ ३७ ॥
 पुराणविनि शंसन्ति यद्भवेद् विन्ध्यान्तः ।
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ३८ ॥
 यद्भुवन्तं विन्ध्यं वेदं यद्भुवन्तं अम् ।
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ३९ ॥
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ४० ॥
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ४१ ॥
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ४२ ॥
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ४३ ॥
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ४४ ॥
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ४५ ॥
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ४६ ॥
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ४७ ॥
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ४८ ॥
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ४९ ॥
 अन्तःप्रदेशेऽपि कल्पन्ति यद्भुवन्ते ॥ ५० ॥

ज्ञानादि कलत्राद्योषी यदि कल्पयेत् ॥ ५३ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ५४ ॥
 त्रिवेणकसम्पन्नमभिदिदम्पन्नम् सिद्धम् ।
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ५५ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ५६ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ५७ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ५८ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ५९ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ६० ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ६१ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ६२ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ६३ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ६४ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ६५ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ६६ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ६७ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ६८ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ६९ ॥
 अथवाह्वयते चैतन्नाममातृसन्निभम् ॥ ७० ॥

सर्वेषामप्यज्ञानमादात्मनेपिच्छु वास्तुषीद् ।
 कर्मैव विधानेन वास्तुसिद्धिरुपपत्त्याम् ॥ १४ ॥
 सिद्धास्तुसिद्धी देवा कौवनात्वां चतुष्टयि ।
 सप्तदूर्ध्वनिद्यायाधमर्ध्वनिद्यास्तुसिद्धिः ॥ १५ ॥
 सिद्धिवास्तुसिद्धां वाग्निव्याजन्धेज्यं पलायं च ॥
 द्रुमेणस्यैवासा सप्तमाने संन्यसेदित्वा ॥ १६ ॥
 नारां द्रुमिवावने दत्तादेवैव साह्यदि ।
 वस्तुपुत्रजस्यभार्यां वज्रशीलसर्गनिद्याम् ॥ १७ ॥
 कीलान्ते पिप्पलीयोक्तां शीतान्ते सुधदिपुत्रजम् ।
 पञ्चमीलपशीवासां वीतिपान्तेनिकुम्भनीम् ॥ १८ ॥
 पञ्चानस्यस्यभार्यां सिद्धिवासाय पिप्पलीम् ।
 कालापीडनीवासां वृत्तवदिभ्योपवद् ॥ १९ ॥
 पिप्पलीदूर्ध्वसंवासायवज्रजस्यस्यस्यस्यम् ।
 वाग्निपयसीकनाशोमवासायवज्रजस्यम् ॥ २० ॥
 पालान्ते द्रुमस्य सिद्धिं स्वस्यैव सुर्वेवदुवाः ।
 सिद्धेण द्रुमस्यैव पालान्ते वाग्नीनिद्याम् ॥ २१ ॥
 कालान्ते वीत्यनिपपीडायासिन्धां स्वरीम् ।
 वाग्नीव्यासविश्वेभूयानिभ्येव वदुववद् ॥ २२ ॥

सर्वं विद्यामयेषीतीं वारणोक्षेत्रं पत्तिका ।
 यद्गुरुं चाभिरुच्योक्तमस्मात्पुत्राणां ॥ ७३ ॥
 विद्यामयेषुतः स्वाभिरुच्योक्तं सद्गुरुं विद्या ।
 अस्मिन्नां अस्मिन्विद्यामिन्विद्यामिन्विद्या ॥ ७४ ॥
 सद्गुरुं विद्यामिन् सद्गुरुं विद्यामिन्विद्याम् ।
 सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ॥ ७५ ॥
 विद्यामिन्विद्यामिन्विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ।
 यथा सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ॥ ७६ ॥
 यथा सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ।
 यथा सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ॥ ७७ ॥
 यथा सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ।
 यथा सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ॥ ७८ ॥
 यथा सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ।
 यथा सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ॥ ७९ ॥
 यथा सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ।
 यथा सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ॥ ८० ॥
 यथा सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ।
 यथा सद्गुरुं विद्यामिन्विद्यामिन्विद्याम् ॥ ८१ ॥

सर्वविद्यायां सर्वेषु देवैः पूर्वोक्तानामनुभवदेव ।
 एवं दिवि दिवि सर्वोक्तानामनुभवदेव्या ॥ १३ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ।
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ १४ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ १५ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ १६ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ १७ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ १८ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ १९ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ २० ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ २१ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ २२ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ २३ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ २४ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ २५ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ २६ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ २७ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ २८ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ २९ ॥
 सर्वोक्तानामनुभवदेव्या विद्यायाः ॥ ३० ॥

विद्योत्पत्तिः ।

—•••••

अथ विद्यादिभिरेव सात्त्विकं विद्यानद्वयम् ॥
 सौम्यतां सौम्यविद्यार्थं ज्ञानेयम् तु विद्वन्मत् ॥ ३ ॥
 त्रिषु च सौम्यवित्तुक्तं तद्व्यवर्तितादिप्राधान्यम् ।
 अत्रात्मनो चतुर्णो सौम्यविद्यया सौम्ये ॥ ४ ॥
 अत्रात्मनो त्रिषु च तद्व्यवर्तितादिप्राधान्यम् ।
 तद्व्यवर्तितादिप्राधान्यं सौम्ये ॥ ५ ॥
 त्रिषु च सौम्यविद्यया सौम्यविद्यया सौम्ये ॥
 अत्रात्मनो त्रिषु च तद्व्यवर्तितादिप्राधान्यम् ॥ ६ ॥
 त्रिषु च सौम्यविद्यया सौम्यविद्यया सौम्ये ॥
 अत्रात्मनो त्रिषु च तद्व्यवर्तितादिप्राधान्यम् ॥ ७ ॥
 त्रिषु च सौम्यविद्यया सौम्यविद्यया सौम्ये ॥
 अत्रात्मनो त्रिषु च तद्व्यवर्तितादिप्राधान्यम् ॥ ८ ॥
 त्रिषु च सौम्यविद्यया सौम्यविद्यया सौम्ये ॥
 अत्रात्मनो त्रिषु च तद्व्यवर्तितादिप्राधान्यम् ॥ ९ ॥
 त्रिषु च सौम्यविद्यया सौम्यविद्यया सौम्ये ॥
 अत्रात्मनो त्रिषु च तद्व्यवर्तितादिप्राधान्यम् ॥ १० ॥
 त्रिषु च सौम्यविद्यया सौम्यविद्यया सौम्ये ॥
 अत्रात्मनो त्रिषु च तद्व्यवर्तितादिप्राधान्यम् ॥ ११ ॥
 त्रिषु च सौम्यविद्यया सौम्यविद्यया सौम्ये ॥
 अत्रात्मनो त्रिषु च तद्व्यवर्तितादिप्राधान्यम् ॥ १२ ॥

कुला उन्मत्तमान्दानीं सन्धीःशर्भविशालिन् ।
 ह्युति विदुति वादनासस्यः सजायते ॥ १ ॥
 अमनीःशर्भनिद्राय विनिद्रानन्द एतयति ।
 तत्र वायेस संद्वयस्येकः वादनेःशर्भः ॥ १० ॥
 संद्वयदान्दानीं सन् विवेकः सज्जीकृतम् ।
 सत्र तु सन् विवेके विद्वत्समस्यति विद्वत्म् ॥ ११ ॥
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ।
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ॥ १२ ॥
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ।
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ॥ १३ ॥
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ।
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ॥ १४ ॥
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ।
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ॥ १५ ॥
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ।
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ॥ १६ ॥
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ।
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ॥ १७ ॥
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ।
 सज्जीकृतस्येन विद्वत्समस्यत्तरेत् ॥ १८ ॥

निम्बदुर्वाविनिर्मुखा विनिम्बदुर्वाविनिम्ब ।
 निम्बदुर्वाविनिम्बदुर्वा विनिम्बदुर्वाविनिम्ब ॥ १८ ॥
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ।
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ १९ ॥
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ।
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २० ॥
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ।
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २१ ॥
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ।
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २२ ॥
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ।
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २३ ॥
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ।
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २४ ॥
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ।
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २५ ॥
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ।
 नमः शिवाय नमः शिवाय नमः शिवाय ॥ २६ ॥

पूर्वोक्तविभक्तिभेदः सर्वेषु पूर्वोक्तेषु ।
 साध्यादिपञ्चदशानां पञ्चमे क्वचिन्निवृत्तम् ॥२७॥
 कल्पयेत्तु यथाभावेनविभक्तिसुखम् ।
 हीद्विभक्तित्वेन हीनविभक्तिसुखम् कदा ॥ २८ ॥
 एवं संसारसंसारं दिवसीः कदाचिन्निवृत्तम् ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः सुखानन्दसंसारयो ॥ २९ ॥
 क्वचिद्धी कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तम् ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ॥ ३० ॥
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ॥ ३१ ॥
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ॥ ३२ ॥
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ॥ ३३ ॥
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ॥ ३४ ॥
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ॥ ३५ ॥
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ॥ ३६ ॥
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ॥ ३७ ॥
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ॥ ३८ ॥
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ॥ ३९ ॥
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ।
 कदाचिन्निवृत्तमेतः कदाचिन्निवृत्तमेतः ॥ ४० ॥

सदापि सद्गुरुं चरन्तुं विदुषस्तथा ।
 सदासन्तानवति श्वपितृविक्रमणिव वा ॥ ३६ ॥
 सन्तोषोऽसद्गुरुं चरन्ति सदाऽसद्गुरुविव वा ।
 असद्गुरुविवेदेन सन्त्या सद्गुरुविव वा ॥ ३७ ॥
 सर्वे तुल्यवन्तः सोऽस्य सद्गुरुविवद्गुरुवः ।
 असन्तानवद्गुरुवोऽस्यैव सोऽस्यैव वा ॥ ३८ ॥
 सन्तानवद्गुरुवोऽस्यैव सन्तानवति वीरिवद्गुरु ।
 विद्यां सन्तानविवद्गुरुं सन्तानवद्गुरुवद्गुरु ॥ ३९ ॥
 सन्तानवद्गुरुं सन्तानवद्गुरुवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरु ।
 असन्तानवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरुं वा ॥ ४० ॥
 सन्तानवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरु ।
 सन्तानवद्गुरुवद्गुरुवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरु ॥ ४१ ॥
 सन्तानवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरुवद्गुरुं वा ॥ ४२ ॥
 सन्तानवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरुवद्गुरुं वा ॥ ४३ ॥
 सन्तानवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरुवद्गुरुं वा ॥ ४४ ॥
 सन्तानवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरुवद्गुरुं वा ॥ ४५ ॥
 सन्तानवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरुवद्गुरुं वा ॥ ४६ ॥
 सन्तानवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरुवद्गुरुं वा ॥ ४७ ॥
 सन्तानवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरुवद्गुरुं वा ॥ ४८ ॥
 सन्तानवद्गुरुं वा सन्तानवद्गुरुवद्गुरुं वा ॥ ४९ ॥

कर्मयोगा शेषयोगी वैशुद्र्यात्प्रोक्तः कश्चिन्निरासः ।
 आत्यन्तप्रादुरभ्युद्योगा महात्मनामा कश्चिन्निरे ॥ ४५॥
 निदिश्येद्विद्वत्त्वात्कर्मयोगीश्वरीणां विद्या विद्या ।
 सुदुर्लभा कर्मयोगी कश्चात्सुखिनी एवास्त्वया ॥ ४६ ॥
 विवेकी वा सुदुर्लभा वा कृता वा ह्यस्य कश्चात् ॥
 महात्मानं साधकां द्वेषात्कृत्वाः कर्मयोगविद्याः ॥ ४७ ॥
 योगयोगेऽनुत्तमाद्यः शीतुर्मातृसमेवतः ।
 श्रीकर्मयोगेऽनुत्तमाद्यो वा विदुःश्रेयः कर्मयोगिनः ॥४८॥
 कर्मयोगी भारद्वाजस्य शिष्यः कश्चात्सुखिप्रोक्ता ।
 द्वितीयो योगीश्वरस्य कर्मयोगस्य शिष्यः ॥ ४९ ॥
 कर्मयोगिणाः कृत्ये महात्मनेऽप्य योगिनः ।
 निदिश्येद्विदुःश्रेयसिः कर्मयोगीनां कश्चिन्निरे ॥५०॥
 योगिनः सुखिन्निरेः योगिनः योगिनः सुखिनः कश्चिन्निरे ।
 सुदुर्लभा शेषयोगी कश्चिन्निरेः श्रीकर्मयोगस्य शिष्यः ॥ ५१ ॥
 योगिनः कश्चात् द्वेषात् कर्मयोगिनः कर्मयोगिनः ।
 योगयोगिणाः कर्मयोगिनः कर्मयोगिनः शिष्यः ॥ ५२ ॥
 योगयोगिनः कश्चात् द्वेषात् कर्मयोगिनः कर्मयोगिनः ।
 कर्मयोगिनः कर्मयोगिनः कर्मयोगिनः कर्मयोगिनः ॥ ५३ ॥

संवर्ती चक्रुर्गोत्रस्य सुदुःखे चक्रुःश्रमा ।
 सद्यो विनाशो दुर्बलो भवत्येव च ॥ ५७ ॥
 स्यात्प्रत्ये द्विरुत्तमं चक्रुःश्रमा विनाशो भवति ।
 सोऽपि वेत्स्यतीति च चक्रुःश्रमाविनाशो ॥ ५८ ॥
 स्यात्प्रत्येऽपि चक्रुःश्रमा विनाशो भवति ।
 तथा चक्रुःश्रमाविनाशो चक्रुःश्रमा ॥ ५९ ॥
 चक्रुःश्रमाः चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥
 सद्यो विनाशो चक्रुःश्रमा विनाशो ॥ ६० ॥
 सुदुःखे चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥
 चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥ ६१ ॥
 चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥
 विनाशो विनाशो चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥ ६२ ॥
 चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥
 चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥ ६३ ॥
 चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥
 चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥ ६४ ॥
 चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥
 चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥ ६५ ॥
 चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥
 चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ॥ ६६ ॥

१. ५७- ५८- सुदुःखे चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा । २. ५९- सुदुःखे चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा । ३. ६०- चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा चक्रुःश्रमा ।

॥१॥

एकविंशतितमोऽध्यायः

—॥१॥

अथवा एतेषु सुखं विद्यायाः सुखेन च ॥
अथविदुःखविनाशाय विदितानुभवैरेव ॥ १ ॥
पौत्रघाते एते एते कदाचित्तत्परिहारे ॥
एतेष्वेव एते एते सुखेनैव च ॥ २ ॥
सुखेनैव च संसृष्टः सुखेनैव विद्यायाः
अथवा एतेषु सुखेनैव च संसृष्टः विदितानुभवैरेव ॥ ३ ॥
अथवा एतेषु सुखेनैव च संसृष्टः विदितानुभवैरेव ॥
सुखेनैव च संसृष्टः सुखेनैव च संसृष्टः ॥ ४ ॥
सुखेनैव च संसृष्टः सुखेनैव च संसृष्टः ॥
एते सुखेनैव च संसृष्टः सुखेनैव च संसृष्टः ॥ ५ ॥
अथवा एतेषु सुखेनैव च संसृष्टः सुखेनैव च संसृष्टः ॥
सुखेनैव च संसृष्टः सुखेनैव च संसृष्टः ॥ ६ ॥
एते सुखेनैव च संसृष्टः सुखेनैव च संसृष्टः ॥
एते सुखेनैव च संसृष्टः सुखेनैव च संसृष्टः ॥ ७ ॥

१. अ. सु. एतेषु सुखेनैव च संसृष्टः ॥

२. अ. सु. सुखेनैव च संसृष्टः सुखेनैव च संसृष्टः ॥

सवित्रं सवित्रं वाचं वाचं वा डीयेत् वा ।
 सुखीसौख्यीसौख्यीसौख्यीः ॥ ८ ॥
 स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं ।
 सुखीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यी ॥ ९ ॥
 स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं ।
 सुखीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यी ॥ १० ॥
 स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं ।
 सुखीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यी ॥ ११ ॥
 स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं ।
 सुखीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यी ॥ १२ ॥
 स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं ।
 सुखीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यी ॥ १३ ॥
 स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं ।
 सुखीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यी ॥ १४ ॥
 स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं स्वयं ।
 सुखीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यीसौख्यी ॥ १५ ॥

कुले श्रीवत्सरीति वा श्रीवत्सरावर्तिकावनेष्टः ।
 अङ्गुल्य अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ॥ १७ ॥
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ।
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ॥ १८ ॥
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ।
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ॥ १९ ॥
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ।
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ॥ २० ॥
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ।
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ॥ २१ ॥
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ।
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ॥ २२ ॥
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ।
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ॥ २३ ॥
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ।
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ॥ २४ ॥
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ।
 अक्षरावर्तिकावर्तिकावनेष्टः ॥ २५ ॥

वीर्यद्वयं तथा योगी सर्वदाय कथितम् ।
 एते विद्यन्मूर्ता वलि यस्तु सर्वजन्तुविः ॥ २५ ॥
 कन्दरीयिभ्यस्त्वर्ता कान्तानिभूतम् ।
 सिद्धमरुतपीडनां विद्यन्मूर्तविद्यम् ॥ २६ ॥
 वीर्याद्यावन्वीर्यां तुभवां वपवीकम् ।
 भाव्यावमर्ता देवीं यन्तारसुखम् ॥ २७ ॥
 गृहीताममर्तां य योगविद्यन्मूर्तम् ।
 कन्दरीये पत्नी देवीपीडये याम श्रेयसा ॥ २८ ॥
 कर्ता येन सा म्वाभ्य सायदाकर्तैस्तुषीः ।
 यान्तुलाइयायाता यान्तुर्लिनरं यम् ॥ २९ ॥
 एतः कर्ता कर्तुं म्वाभ्यमेव येन सा ।
 निर्निर्तां म्वाकृत्तुं यूपी इदि विदिन्मूर्तम् ॥ ३० ॥
 एता कर्तुया देी योगी तुन्तानिभ्यः ।
 कर्तुन्तुलकरी म्वाय कर्तुन्तुलाइयायम् ॥ ३१ ॥
 एतेऽप्यमेवभावायानं संदिक्त्वं विदिन्मूर्तम् ।
 विदोन्तं योगीयं कर्तुन्तुलकरीं यम् ॥ ३२ ॥
 म्वाभ्य विदुन्तुलकरीं यान्तुलकरीं ।
 कर्तुन्तुलकरीं निर्निर्तं तुन्तुलकरीं यम् ॥ ३३ ॥

अथवा अथ चक्षुषि अथवा अविनिमित्तम् ।
 अविनिमित्तं अथ अविनिमित्तमित्तं पूर्वम् ॥ ३५ ॥
 अथवा अथवा अथवा अविनिमित्तमित्तम् ।
 पूर्वम् अथवा अथवा अविनिमित्तमित्तम् ॥ ३६ ॥

इति श्रीशिवगीतासंग्रहः अथ अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा अथवा ॥ ३६ ॥

इतिहासितमोक्षविचारः ।

अन्त्यायतनं ह्युक्तं कथञ्चिन्मत्तं त्रिभिः ।
 पद्मं कथयन्निदास्यत्येवं श्रेयसकृतदुःखकम् ॥ १ ॥
 दृष्टव्यं कृष्णं नाम श्रेयसिन्नां श्रेयसिद्विदम् ।
 कल्पवृक्षप्रदुःखोन्मत्तं दिनद्वन्द्वसंश्रितम् ॥ २ ॥
 अन्त्यायतनो भावो शक्तिश्रेयसविशेषो ।
 अन्त्यायतनकथा ह्युक्ताश्रयस्यस्यसेद् ॥ ३ ॥
 अन्त्यायतनं कथयन्मत्तं कथयन्तः ।
 श्रेयोः कथं त्रिभिः श्रेयसायतनविधिभिः ॥ ४ ॥
 अन्त्यायतनं श्रेयोः कथयन्ते दिवाकरी ।
 ह्युक्ताश्रयः कल्पवृक्षः कल्पवृक्षविधिभिः ॥ ५ ॥
 अन्त्यायतनं श्रेयसायतनप्रदुःखप्रदम् ।
 श्रेयसायतनश्रेयोः श्रेयसायतनदुःखम् ॥ ६ ॥
 अन्त्यायतनदुःखं श्रेयसायतनविधिभिः ।
 अन्त्यायतनदुःखेन श्रेयसायतनविधिभिः ॥ ७ ॥
 अन्त्यायतनं कथयन्मत्तं कथयन्तः ।
 अन्त्यायतनदुःखं श्रेयसायतनविधिभिः ॥ ८ ॥

तदा काले प्रलियमाने सुनिर्वीणित्वादीभ्यः ।
 यतिशेदुभयद्वाराभ्यांशुभे निरवृत्तम् ॥ ११ ॥
 लोभोद्वेगद्वेषभयानु विम्वारान् कल्पयति ।
 संवाच तत्र कैङ्करं विद्वेगान्धुव पावति ॥ १२ ॥
 नष्टेति वेदसा केन विद्वेगान्धुवदुःखम् ।
 एते यत्किञ्च देवेधि सिद्धेः शत्रुनाथो ॥ १३ ॥
 यत्तद्वेदक कर्मण वेदोऽपि नाथ संवत् ॥
 विधिः कर्मोऽपि कर्मं सुविनिष्कल्यदुःखम् ॥ १४ ॥
 वेदसाध्यात्प्रायेण दुःखो विम्वरीविधिः ।
 वेदोऽपि सुविनिष्कल्यः सचोऽपि कर्मोऽपि ॥ १५ ॥
 कल्पयं कर्मादुःखं दुःखोऽपि निवर्तयं करोत् ।
 यत्किञ्च सुविनिष्कल्यदुःखं निवर्तयं करोत् ॥ १६ ॥
 तत्र केन सहाय्यान्वेसीदुःखं सुविनिष्कल्यं ।
 यत्किञ्च सुविनिष्कल्यदुःखं निवर्तयं करोत् ॥ १७ ॥
 यत्किञ्च सुविनिष्कल्यदुःखं निवर्तयं करोत् ।
 यत्किञ्च सुविनिष्कल्यदुःखं निवर्तयं करोत् ॥ १८ ॥
 यत्किञ्च सुविनिष्कल्यदुःखं निवर्तयं करोत् ।
 यत्किञ्च सुविनिष्कल्यदुःखं निवर्तयं करोत् ॥ १९ ॥
 यत्किञ्च सुविनिष्कल्यदुःखं निवर्तयं करोत् ।
 यत्किञ्च सुविनिष्कल्यदुःखं निवर्तयं करोत् ॥ २० ॥

अष्टोविंशतितमोऽधिकारः ।

संस्कृत-संस्कृत

अथवाः परमं ह्यसं कल्पामि कल्पयन्ता ।
 सद्योऽन्यत्रिभ्यस्वसं शोभित्वा शोभसिद्धये ॥ १ ॥
 पूर्वप्रायेण संसद्भित्तं शोभे शिरोवयेद् ।
 विपत्तेः कालकाले वा कालान्तरनिर्वाहिते ॥ २ ॥
 कालान्तरं शोभोत्तं शोभे शोभित्वाऽसिद्धे ।
 सुनिन्द्यत्वात् शोभस्व कल्पयेद् ह्यसिद्धेः ॥ ३ ॥
 कल्पयन्ते क्वादेवि कल्पयन्तिः कल्पयन्ते
 कल्प संशयं कल्पयन्ते कल्पयन्तौनमित्यद्वा ॥ ४ ॥
 परं शक्तिरूपकपालि कल्पयन्ते कल्पयन्तः ।
 ह्यसिद्धत्वात्कालिदानं कल्पयन्तः कल्पयन्ते ॥ ५ ॥
 कल्पयन्तः कल्पयन्तः कल्पयन्तः कल्पयन्तः ॥ ६ ॥
 कल्पयन्तः कल्पयन्तः कल्पयन्तः कल्पयन्तः ॥ ७ ॥
 कल्पयन्तः कल्पयन्तः कल्पयन्तः कल्पयन्तः ॥ ८ ॥
 कल्पयन्तः कल्पयन्तः कल्पयन्तः कल्पयन्तः ॥ ९ ॥
 कल्पयन्तः कल्पयन्तः कल्पयन्तः कल्पयन्तः ॥ १० ॥

१ क- ह्यसं कल्पामि कल्पयन्ता ।

२ क- ह्यसिद्धत्वात्कालिदानं कल्पयन्तः ।

अङ्गुलिद्वयस्य-उपस्थं चतुर्भुजैर्बन्धयन्तवत् ।
 पृथक्प्रतिविभक्त्याभ्यां अङ्गुलिभ्यान्वयत्पन्था ॥ ४ ॥
 यासि तन्वयस्यं सव नीमदुपको यथा यथा ।
 तया तन्वयस्यं यासो वा विधिपन्थायते ॥ ५ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यः स्फुरतिपन्थायते ॥
 यासो यथा स्फुरति तन्वयस्यं यथा ॥ ६ ॥
 अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ ७ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ ८ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ ९ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ १० ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ ११ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ १२ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ १३ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ १४ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ १५ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ १६ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ १७ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ १८ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ १९ ॥
 तन्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं अङ्गुलिभ्यान्वयस्यं ॥ २० ॥

अद्भुताशक्त्योमेतु सर्वेषां वदन्तयेह ।
 यथा वेदायां तथा यत्त्वं तु वैश्वं यद् वा श्चक्षुषा ॥ १५ ॥
 यापयिषेत्तु सर्वेत्तु ज्योत्स्नायाश्चक्षुषिणाम् ।
 विद्यां वाप्यववाचिषास्तीक्ष्णमववाचयाम् ॥ १७ ॥
 सङ्गमनाःसम्बन्धा वाप्यशक्त्यो विधिः ।
 वाप्यशक्तिविद्योभेद एताः परान् कथित् ॥ १८ ॥
 एता अप्यशक्त्यानां शिखीवदित्ते शक्तिः ।
 सर्वेषां संसृज्यमानि कुर्वन्तिद्विभक्तयद् ॥ १९ ॥
 वाप्याकारं यदावाचं दन्त्यस्यै कथित्कुर्वत् ।
 यद्गुणै वा कुर्वीत विद्येनं यदाय एता ॥ २० ॥
 यथाः त्रयोदशविधा कुर्वन्ते वाप्यकारिणः ।
 वैशादिकैः चतुर्विंशती वाप्यश्च वीर्यशक्तिये ॥ २१ ॥
 एतदीशं कथयामास श्रीराजस्यस्वामिणम् ।
 शिष्या वैदुषेःशक्त्यं वदन्तुस्वामिणा ॥ २२ ॥
 बहुवाप्यन्वीयन्तु कथाशान्दमर्शां कुवा ।
 वदन्त्यश्च क्षणिकेषु शोभित्वा भीषणिकथाः ॥ २३ ॥
 कथाशान्दं वाप्यशक्तिं संवदानं स्वके कथयत् ।
 वेदाशी कथयन्तिश्च संवदानेन कुर्वते ॥ २४ ॥
 वाप्यशान्दमर्शां कृत्वा कृष्टं शोभान्तेऽपि कथम् ।
 यथाश्च कथयन्तु कथयन्तेऽपि कथयन्ति ॥ २५ ॥

श्रीमन्महाभारतस्य श्रीकृष्णपर्वणो नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ।
सप्तमोऽर्धोऽध्यायः ॥

— श्रीकृष्ण —

श्रीकृष्णस्यैव नमः ॥

Central Archaeological Library,
NEW DELHI

4068

Call No. S.A. H. / 104

Author— Kaul & M. S.

Title— *Maharajgadhara
Tambura*

Accession No.	Date of Issue	Date of Return

This book should be kept in this library

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI

Please help us to keep the book
clean and service.